

tv-15 naš TOVARIS

Št. 14
7. aprila 1988
Leto XXVI

Glasilo borcev narodnoosvobodilnega boja in rezervnih vojaških starešin Slovenije

Naslov sem izbral zaradi pove-zave z dolgovi Jugoslavije, o kate-rih pišejo skoraj vsak dan naši in tudi časopisi v drugih državah Evrope in Amerike. Po pravici povem, da me je skoraj groza, ko berem o milijardah in milijardah dolarjev dolgov, ki jih je Jugosla-vija dolžna Ameriki.

Le kdo je te dolgove naredil!? Nikjer še nisem zasledil imena ti-stega (ali tistih) naših vodilnih to-varišev, ki so s tako ležernostjo in brezskrbnostjo najeli toliko mili-jard dolarjev posojil! Kdaj, kako, s čim in kdo bo te milijarde dol-gov vrnil?!

Partizani smo se borili za svo-bodno in nezadolženo Jugoslavi-jo! Borili smo se za neodvisno, se pravi, za Jugoslavijo, ki ne bo ni-

siljeni odseliti se v Jugoslavijo ali Ameriko.

Zato smo se na Primorskem skoraj vsi udeležili narodnoosvo-bodilnega boja. Z orožjem v ro-kah smo pomagali preganjati so-vražnike, na terenu pa so prav ta-ko pomagali aktivisti kot ilegalci in obveščevalci. Celo pionirji so z orožjem stražili sestanke parti-zanov po vaseh. Veselili smo se vsake zmage nad sovražnikom. Ko so nam požigali vasi in domo-ve, smo govorili: po osvoboditvi bomo zgradili nove in lepše. Kljub tolikemu trpljenju in razde-janju smo bili še pripravljeni na žrtve in nadaljevati boj do končne zmage in svobode. Ko je sovraž-nik 27. januarja 1944 v Cerknem napadel Partijsko šolo in pobil 47 tečajnikov, so partizani ob odpr-

Kot nalašč mi je prišla v roke iz moje knjižnice 116 let stara knjiga z naslovom Kupčija in obrtnija. Izdala jo je Družba Sv. Mohorja v Celovcu leta 1872 kot 26. zvezek Slovenskih večernic. Knjigo je napisal Ferdo Kočvar. Med dru-gim omenja pod naslovom Finan-ce, strani 73. in 74. naslednje zani-mive podatke. (Tu jih navajam dobesedno v takratni slovenš-čini):

»Danes so finance skor vseh evropskih držav v velikem nere-du. Skor vse evropske države, sa-mo dve ali tri bi mogel človek izvzeti, so strašno zadolžene, no-bena pa ne tako kot naša, turška in laška. (Avtor misli pod »našo« takratno Avstro-Ogrsko.) Skor v vseh evropskih državah so let-ni stroški večji, kakor letni do-

»Boj se dolga kot hudič križa«

Nekdanji partizan o zadolženosti Jugoslavije

bi le obresti od tega dolga plačati mogli! Vse to veliko breme bodo, hočeš ali nočeš, naši otroci, in na-ših otrokov otroci na sebe morali vzeti.«

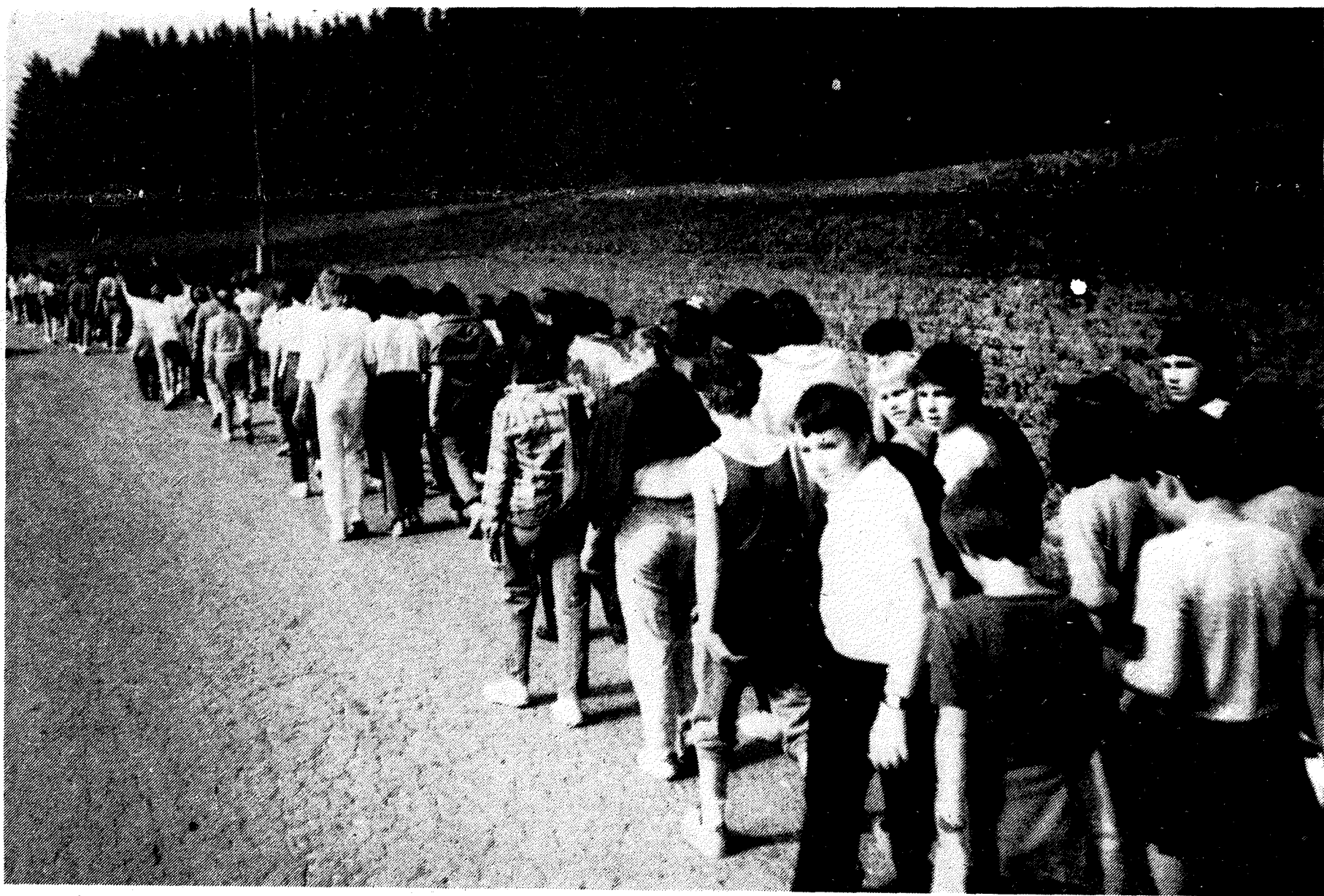
Kaj se je potem – po 46 letih zgodilo z Avstro-Ogrskim cesar-stvom, vemo, vsi tisti, ki smo do-živeli prvo svetovno vojno. Av-stro-Ogrska monarhija se je se-sula kot tvorba iz papirja. In z njo so se sesuli tudi velikanski dol-govi.

Nekdanji partizani močno ob-čutimo tele Župančičeve verze:

**Jaz z bilko sem pripet na tla domača,
Kaj neki me ta modrijan uči?
Naj svet se s tabo vred še bolj prevrača,
ta moja drobna bilčica drži.**

Nekdanji partizani – čeprav nas je precej, ki štejemo že nad osem-deset let – smo še vedno »... pri-peti z drobno bilčico...« na tisto Jugoslavijo, za katero smo se s ta-ko odločnostjo in idealizmom bo-rili. Verjamemo, da bo tista »drobna bilčica« s časom postala bilka in iz tiste bilke tako močna vrv, da je ne bo sile, ki bi nas mogla vreči v take dvome, v kate-rih živimo danes; v dvome, ki nas silijo, da skoraj obupujemo nad usodo Jugoslavije. Vendar nas ti-sta Župančičeva »drobna bilčica« opogumlja, da bodo naša parti-zanska srca ozdravela, da bomo z novim zaupanjem gledali v pri-hodnost in v dolgov prosto Jugo-slavijo!

Andrej Pagon-Ogarev

komur hlapec in suženj, tudi v materialnem oziru ne. Kako le-pe so bile take naše »sanje« že med narodnoosvobodilnim bo-jem! To velja še posebej za Pri-morje in Primorsko, kjer smo polnih petindvajset let prenašali fašistično raznarodovanje in še hujši pritisk v obliki davkov in drugih dajatev fašistični državi. Ko smo se ob večerih zbirali go-spodarji pri vaškem koritu, smo si bili enotni: če bo šlo po tej poti naprej, ne bomo vzdržali niti de-set let, pa bodo šla naša posestva in grunti z vsem živim in mrtvim inventarjem na boben. Na naša posestva in grunte bodo fašisti naselili Italijane, mi pa bomo pri-

tem skupinskem grobu prisegli: Maščevali vas bomo. Pesnik Ra-doš Ivanov – Vinko Šumrada je že drugi dan po pogrebu napisal spominsko pesem, v kateri sta tu-di naslednja dva verza.

**... sedeminštirideset trupel zakrila je prst,
da zrasel iz nje bo dom lepši in nov.**

Skozi vsa leta po osvoboditvi me ti verzi spremljajo vsakič, ko se spomnim na te žrtve. Koliko-krat me v srcu stisne boleče ob-čutje, ko berem, kako se naši vo-dilni tovariši zadolžujejo v tujini. Da ne bom delal krivice, moram zapisati: nekateri tovariši na vod-stvenih mestih Jugoslavije.

hodki, in zavoljo tega so vse te države prisiljene leto na leto po-sojila delati, da s pomočjo posojil tiste stroške poplačajo, za katere so lastni dohodki prekratki. Tako je dolg našega cesarstva (tu misli avtor nekdanjo Avstro-Ogrsko ce-sarstvo), na 3500 milijonov goldi-narjev narasel. Če bi se ta dolg na državljane razdelil, prišlo bi na vsako glavo kakih 100 goldinar-jev; če žensk, otrok, siromakov in starčkov ne štejemo, pride na vsa-ko moško glavo od 15. do 60. leta dobrih 300 goldinarjev državnega dolga. Kdo bo ta dolg odplačal? Na to še nobeden ne misli ne; pa tudi nobeden na to vprašanje pra-vega odgovora dati ne ve; bog! če

Iz vsebine današnje številke:

Razprave o ustavnih spremembah so potekale tudi v republiškem odboru ZZB. Borčevska stališča o njih objavljamo

na 3. strani

Del poročila o dosedanjem delu društva piscev zgodovine NOB in revolucije naj-dete

na 4. strani

Na Obali imajo težav več kot dovolj. Kako pa je v Izoli, preberite

na 7. strani

Kakšne bodo učne teme v prihodnjem obdobju?

Zanimive in zelo različne

V zvezi rezervnih vojaških starešin namenjajo vse več pozornosti usposabljanju svojih članov. Čeprav so zdaj šele na približno polovici uresničevanja letošnjega programa usposabljanja, je komisija za idejnopolitično delo in obrambno samozaščitno usposabljanje že pripravila osnutek programa dela za leto 1989. Kako je nastajal ta program in katere so teme, ki jih bodo obravnavali rezervni vojaški starešine v prihodnjem učnem letu, smo se pogovarjali s predsednikom komisije za idejnopolitično delo in obrambno samozaščitno usposabljanje pri republiški konferenci ZRVS Slovenije mag. Dušanom Lješevičem.

»Podlaga za nastanek letnega programa usposabljanja in urjenja naših članov je srednjeročni načrt dela ZRVS. Ta pa je nastal iz treh dokumentov, in sicer Temeljnih usposabljanj v ZRVS Jugoslavije, Sklepov predsedstva SFRJ o mestu in vlogi ZRVS v naši družbi in Temeljnih sodelovanj ZRVS in naših oboroženih sil,« pravi Dušan Lješevič. »Najprej ga je obravnavala naša komisija, nato predsedstvo RK ZRVS, zdaj pa ga obravnavajo po občinskih konferencah. Tam ga dopolnijo s svojimi pripombami. Ko komisija zbere vse gradivo, osnutek še enkrat uskladi, nato

pa ga potrdi predsedstvo RK ZRVS.«

Program idejnopolitičnega, splošno vojaškega ter obrambno samozaščitnega izobraževanja in usposabljanja članov ZRVS Slovenije za leto 1989, kot je njegov uradni naslov, vsebuje štiriindvajset ur usposabljanja. To je za tiste rezervne vojaške starešine, ki so razporejeni v oboroženih silah. Tisti pa, ki nimajo tega razporeda, bodo imeli dvanajst ur usposabljanja več.

»Kot že sam naslov pove, je program sestavljen iz dveh delov, ki pa se tudi delita na posamezna področja, lahko bi jim rekli tudi pred-

Mag. Dušan Lješevič

meti. Tako imamo ideološkopolitično izobraževanje, splošno vojaško urjenje, vojaško strokovno urjenje, ki se delita na teoretični in praktični del, četrti predmet je obrambno in zaščitno usposabljanje, peti pa informiranje,« je dejal Dušan Lješevič.

Idejno politično izobraževanje obsega dva dela, to je tistega, ki je stalen in tistega, ki se vsako leto spreminja.

Pri stalnem delu so tiste teme, ki se ponavljajo iz leta v leto. To so predvsem pomembni datumi iz naše preteklosti. Vsako leto pa rezervni starešine obravnavajo temo, ki je aktualna. Tako bodo letos obravnavali probleme nadaljnjega razvoja in podružbljanja zasnove in sistema SLO in DS. Druga tema je narodnoosvobodilna vojna in socialistična revolucija v Jugoslaviji. Svobodnjaške, revolucionarne in vojne tradicije narodov in narodnosti Jugoslavije – vir moralne sile SLO in DS je naslov tretje teme. Pri četrti pa bodo obravnavali Zgodovinske razsežnosti in aktualni pomen AVNOJ-a. To temo bodo obravnavali ob petinštirideseti obletnici drugega zasedanja AVNOJ-a, obravnavali pa naj bi jo skupaj z aktivnimi starešinami JLA; seveda bo to možno tam, kjer imajo garnizije. Pri teh temah naj bi rezervni vojaški starešine širili svoja obzorja s pomočjo individualnega preučevanja gradiv.

Pri splošno vojaškem usposabljanju sta predvideni dve temi. Prva je organizacija in delovanje sistema opazovanja in obveščanja in naloge rezervnih vojaških starešin. Pri tem naj bi se člani ZRVS seznanili s se-

stavnimi deli tega sistema v občinah in v oboroženih silah, kakšne so naloge centra v miru in vojni ter kakšne so njihove konkretne naloge. Druga tema pa ima naslov Protielektronska delovanja. Pregledali naj bi, kakšen je bil razvoj teh sredstev, kakšna so predvidevanja za prihodnji razvoj, kakšen je njihov vpliv na bojna delovanja, še posebej na oborožen boj v splošni ljudski obrambni vojni.

Vojaško strokovno usposabljanje je sestavljeno iz treh tem. Tako se bodo seznanili z organizacijo in vodenjem oboroženega boja na začasnem zasedenem ozemlju. Zelo zanimiva in poučna pa bo tema o napadu okrepljene čete na utrjeno postojanko na začasnem zasedenem ozemlju in pod zaščito nadrejenega poveljstva v splošni protiofenzivi. Pri tretji temi pa bodo obravnavali vsebino dela poveljstva v pripravi in organizaciji oboroženega boja.

Pri varnostno-samozaščitnem usposabljanju sta dve temi. Prva je namenjena protielektronskemu delovanju, če je ne bi mogli izpeljati splošno-vojaškem usposabljanju, oziroma delovanju narodne zaščite v začetnem obdobju vojne in na začasnem

zasedenem ozemlju. Druga tema pa predvideva obravnavo varnostne problematike v krajevni skupnosti, organizaciji združenega dela, občini, republiki in Jugoslaviji.

Načrtovalci so pri informiranju predvideli samo eno temo, pri kateri bi se rezervni vojaški starešine seznanili z novostmi v organizaciji, oborožitvi in taktiki naših oboroženih sil in sil obeh blokov.

»To so teme, ki jih predvideva osnutek programa dela za prihodnje leto. Seveda pa bodo občinske konference ZRVS v svoje vnesle številne druge dejavnosti. Od reševanja taktičnih nalog, taktično-tehničnih zborov, ogleda vzorčnih vaj z ostrim streljanjem do preverjanj znanja in najrazličnejših tekmovalj. Izvajalci posameznih tem bodo tako kot do zdaj družbenopolitični delavci, strokovnjaki s posameznih področij in člani predavateljskih aktivov, za katere bomo pripravili pripravljalne seminarje in jih založili z gradivi in znanjem. Na republiški konferenci ZRVS pa bomo pripravili tudi nekaj pripomočkov, ki jim bodo olajšali delo,« je ob koncu poudaril Dušan Lješevič.

B. K.

Politkomisar Sime zbira in komentira

Skupščinski Agrokomerc

Ob koncu zasedanja zveznega zbora 15. marca se je zgodila prav neverjetna stvar, katere niti približno enake ni zaslediti v vsej, precej bogati zgodovini naše zvezne skupščine. Mandatno-imunitetna komisija je namreč obvestila zvezni zbor, da je delegat Stanko Tomić iz Bosne in Hercegovine prenehala funkcija delegata že 21. septembra 1986, torej dva meseca zatem, ko je postal delegat.

Stanko Tomić pa je to funkcijo opravljal vse dotlej, dokler ni Predsedstvo CK ZK Bosne in Hercegovine obvestilo komisije za volitve in odpoklic delegatov zveznega zbora, da je Tomić prenehala funkcija člana delegacije, ker je ostal brez z zakonom predpisane delegatske baze.

Na 9. kongresu ZK Bosne in Hercegovine Stanko Tomić ni bil izvoljen za člana CK, ki mu je bil delegatska baza za izvolitev za delegata zveznega zbora. Po zakonskih določilih bi moral v tem primeru Predsedstvo CK ZK Bosne in Hercegovine v osmih dneh obvestiti Skupščino SFRJ, da delegat Stanko Tomić nima več delegatske baze. Vendar je Predsedstvo CK ZK Bosne in Hercegovine zahtevano obvestilo poslalo z majhno zamudo – samo 22 mesecev! Ob tem se samo po sebi vsiljuje vprašanje, če bi to sploh storilo, če ne bi izbruhnila silovita afera Agrokomerc, v katero je vmešan tudi (ne)delegat Stanko Tomić!

To nezakonito stanje pa seveda ni prav nič oviralo nedelegata Tomića, da ne bi kot polnopravni delegat sodeloval pri sprejemanju zakonov in drugih predpisov, ki sta jih sprejemala zvezni zbor in njegov odbor, katerega član je bil Stanko Tomić! Da bi bila blamaža še večja, je 15. marca predsednik zveznega zbora Omer Kurpejović ob začetku seje zbora delegate obvestil, da ga je delegat SR Bosne in Hercegovine Stanko Tomić obvestil, da upravičeno ne bo prisoten na tem zasedanju!

Da delegat Stanko Tomić, sicer takrat generalni direktor Rudarsko-metalurškega

kombinata Zenica (55.000 zaposlenih!), ni več delegat zveznega zbora, ni vedel niti javni tožilec iz Zenice, ki je od mandatno-imunitetne komisije zvezne skupščine terjati, da Tomiću odvzamejo delegatsko imuniteto, ker je bil vmešan v afero Agrokomerc in druge nezakonite posle v RMK Zenica. Upravičeni zahtevi zeniškega javnega tožilca pa mandatno-imunitetna komisija ni mogla ustreči, ker je medtem povsem točno ugotovila, da Stanko Tomić pravzaprav že dolgo ni več delegat zveznega zbora!

Ta primer, ki je vse prej kot prispeval povečanju ugleda Skupščine SFRJ doma in po svetu, je dokazal, da lahko nekdo, ki ni delegat, dejansko opravlja naloge delegata in to povsem nezakonovano!

To žalostno dejstvo je spodbudilo predsednika zveznega zbora Omerja Kurpejovića, da je opozoril delegate, naj preverijo svoj status oziroma svojo delegatsko bazo.

Če pri vsej aferi odštejem nadih balkanske folklorne, moram le pošteno ugotoviti, kako sila zamotana in obnem nezanesljiva so pota naše birokracije, še zlasti na njenem vrhu...

Molčeče ribe

Bosansko-hercegovski vrh je bil že 19. aprila lani seznanjen z afero Agrokomerc, vendar takrat o tem ni seznanil javnosti, ker to, po njegovem mnenju, ne bi bilo dobro zaradi škodovanja poslovnemu ugledu Agrokomerca! Iz kakšnih razlogov pa je Predsedstvo CK ZK Bosne in Hercegovine kar 22 mesecev molčalo, da Stanko Tomić ne more več biti zakoniti delegat zveznega zbora skupščine SFRJ, pa zaenkrat še ni znano. Doslej zato ni še nihče odgovarjal...

25. marca je bila seja centralnega komiteja ZK Bosne in Hercegovine. Iz precej obširnega poročila (Delo 26. marca) pa ni moč zaslediti niti besedice o tem, da bi

Predsedstvo CK ZK Bosne in Hercegovine članom svojega cekaja in seveda tudi jugoslovanski javnosti pojasnilo razloge svojega ravnanja v primeru delegata-nedelegata Tomića! Spet zgovoren primer popolnega in pravočasnega obveščanja javnosti...

Tudi republiška konferenca SZDL Bosne in Hercegovine, ki je Tomića kandidirala, je na svoji seji 24. marca molčala kot riba o skupščinski aferi »Delegat-nedelegat Tomić«, ob tem pa nemudoma sklenila, da mora njena delegacija v zvezni konferenci SZDL zahtevati pojasnilo od Jožeta Smoleta glede njegove šaljive izjave o gavgah. S tem se je seveda povečalo število prostovoljcev, ki bi Smoletu kaj radi dejansko pomagali na gavge...

V komentarju Močno načet ugled (TV-15 Naš tovariš 3. marca) sem opisal mahinacije v Temeljni banki Ljubljanske banke v Sarajevu, pri čemer nisem mogel mimo vloge Stanka Tomića; bralcem sem takrat obljubil, da bom o njem še pisal. Delegati delavskega sveta Rudarsko-metalurškega kombinata Zenica so lanske jeseni Stanka Tomića že razrešili dolžnosti predsednika poslovnega odbora tega kombinata, člani CK ZK Jugoslavije pa članstva v tem visokem partijskem forumu.

Temeljno javno tožilstvo v Zenici je že vložilo zahtevo po preiskavi proti Tomiću in njegovim sodelavcem Vukoviću, Fazlagiću, Šeperju in Berošu.

Temeljni javni tožilec je izjavil, da so obtoženi zlorabili pooblastila v gospodarstvu, kar je dejanje, za katerega lahko dobijo do 10 let zapor.

»Venčani kum«

Tomić, Vuković, Fazlagić in Šeper se morajo zagovarjati, ker so na začetku lanskega avgusta, ko se je za poslovno katastrofo Agrokomerca že vedelo, od Investbanke Beograd najeli komisijsko posojilo v višini 3,188 milijarde dinarjev, kot da denar potrebujejo za ohranitev

tekoče likvidnosti v kombinatu. Še isti dan so ta sredstva posredovali Agrokomercu, ki je za to vsoto kupil svoje menice brez kritja od Jugobanke, RMK pa je kot jamstvo, da bo posojilo vrnjeno, dobil te ničvredne menice. Če upoštevamo tudi obresti, je bil zeniški kombinat oškodovan za 4,2 milijarde dinarjev, možnost za izterjavo tega denarja pa je zelo majhna.

Tomić in Beroš sta obtožena, da sta ob koncu predlanskega in na začetku lanskega leta za jeklo, ki ga je Agrokomerc kupil od RMK, brezobrestni rok plačila z dogovorjenih 15 dni samovoljno in v nasprotju z veljavnimi pogodbami podaljšala na 45 dni. Tako sta kombinat oškodovala za 24,1 milijarde dinarjev, ali drugače, za enako vsoto sta Agrokomercu priskrbeli protipravne premoženjske koristi.

Ob tem se ne morem načuditi, da je Tomić kot generalni direktor RMK Zenica takrat bolj skrbel za Agrokomerc, kot pa za lastni kombinat. V tem primeru je zatajil pregovor, da je bog najprej sebi ustvaril brado...

Možno razlago tega nenavadnega ravnanja je moč najti v dejstvu, da je Tomić »venčani kum« Hakije Pozderca, vsemogočnega zaščitnika Abdića in Agrokomerca. Tam dol namreč »venčani kum« še danes veliko pomeni...

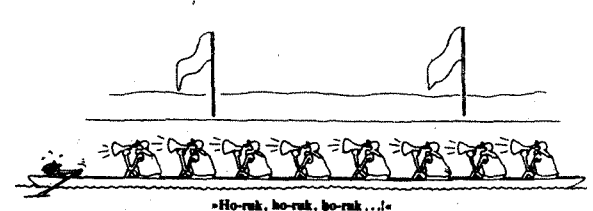
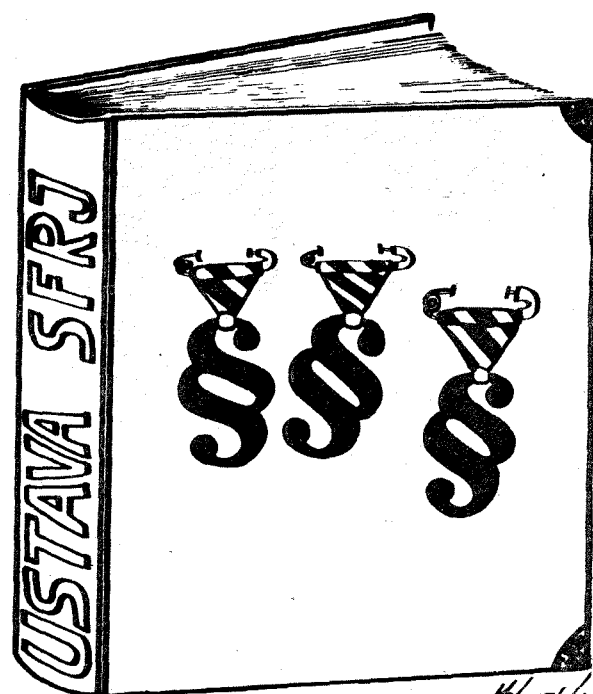
Afera Agrokomerc je dodatno še spravila na svetlo svojsko »razdelitev« Bosne in Hercegovine, ki spominja na fevdalne čase: v Krajini so vladali Hakija in Hamdija Pozderac ter Fikret Abdić, Josip Musa – Jole (Whisky for Mr. Musa Josip) je bil gazda v Mostarju, član Predsedstva SR BiH Ivica Blažević in predsednik republiške gospodarske zbornice Žarko Kolenda sta imela v zakupu Travnik, medtem ko je bil Tomić nesporni despot Zenice.

Do izbruha afere Agrokomerc jim ni mogel nihče do živega, čeprav je bilo nekaj tovrstnih poskusov, ki pa so jih navedeni »samoupravno« energično zatrli, ker so obvladovali prav vse pomembne institucije.

Kljub temu pa se je končno le uresničil star arabski pregovor, da vrč hodi toliko časa k vodnjaku, da se razbije...

Vaš Sime

S tušem

– Oprostite, kaj menite o protiinflacijskem programu?

Republiški odbor zveze združenj borcev NOV Slovenije

Na seji 28. marca 1988

Stališča o vključevanju borcev v javno razpravo o spremembah ustave

ZZZB NOV Slovenije je že v pripravi za spreminjanje Ustave sprejela načelne usmeritve za udeležbo v razpravi. V teh usmeritvah se je med drugim zavzela za to, da se temeljna načela in temeljne določbe Ustave SFRJ ne morejo spreminjati, sicer pa morajo spremembe omogočiti predvsem hitrejši razvoj proizvodnih sil in socialističnih samoupravnih proizvodnih odnosov, kar pomeni hitrejšo uveljavljanje vloge združenega dela, spoštovanje ekonomskih zakonitosti in delovanje enotnega jugoslovanskega trga. Odločna mora biti tudi omejitev normativizma v družbenoekonomskih odnosih in v samoupravnem političnem sistemu ter uveljavitev odgovornosti na vseh ravneh. Namen sprememb naj bo tudi smotrnejše in učinkovitejše delovanje vseh institucij političnega sistema v smislu uveljavljanja ustavnega položaja delavskega razreda in delovnih ljudi, enakopravnosti narodov in narodnosti, trdnosti in neodvisnosti naše federativne skupnosti.

Predsedstvo RO ZZZB NOV je nato na seji 18. februarja 1988 razpravljalo o osnutku amandmajev in sprejelo ustrezna stališča ob dotedanji oceni javne razprave ter opozorilo na sledeče:

1.) V dosedanjih razpravah prihajajo v ospredje predvsem gospodarska vprašanja sedanjega stanja in našega razvoja, vprašanja življenjskega standarda, zaskrbljenost zaradi inflacije in veliko zanimanje za to, kako bomo izšli iz sedanjih težav. Ugotoviti je treba, da borci ne menijo, da bomo s samimi spremembami Ustave lahko prišli iz težav, da pa **nekateri ponujene spremembe v Ustavi vendar lahko prispevajo tudi k hitrejšemu odpravljanju ugotovljenih pomanjkljivosti** in k uspešnejšemu nadaljnjemu gospodarskemu in socialnemu razvoju.

2.) Borci se zavzemamo za vodenje razprave o okvirih realnih izhodišč in možnosti za spremembo Ustave. Potrebno je upoštevati, da razpravljamo o spremembah dokumenta, ki je enako pomemben za vse republike in pokrajini Jugoslavije. Da bi dosegli pričakovane koristne spremembe, je torej treba vnaprej računati na soglasje vseh. Isto pravico predlaganja in pogojevanja določenih sprememb imajo tudi druge republike in pokrajini. Potrebno je tedaj za vsako stališče in predlog, za katerega se bomo odločili in zavzemali, **imeti pripravljene vsestransko utemeljene predloge**. Samo na ta način lahko dosežemo ugodno odmevnost v jugoslovanskem prostoru. Naše opredeljevanje za konkretna in dokončna stališča bo ustrezno in razumljivo samo, če bo temeljilo na avnojskih in s tem na

temeljnih sedanje ustavne ureditve. To pomeni, da se postavljamo proti vsem tistim stališčem in predlogom, ki se zavzemajo za takšne odločitve in rešitve, ki bi zmanjšale vlogo in odgovornost republik in pokrajin v federativni skupnosti, na korist centralističnega odločanja; le-to pa se je doslej pokazalo ne le kot neučinkovito, ampak v samoupravnem sistemu tudi sicer nesprejemljivo.

3.) V dosedanjih razpravah o ustavnih spremembah borci pripisujejo posebno pozornost tistim predlogom, ki naj bi izboljšali sedanji gospodarski položaj in pripeljali družbo iz stagflacije in krize. Smoter sprememb na tem področju mora biti **dosledno uveljavljanje gospodarskih subjektov** v našem družbenem in samoupravnem sistemu, **uveljavljanje trga** in s tem **odgovornosti** za lasten in skupen razvoj. S tem je najtesneje povezana pravica delavcev do rezultatov njihovega dela, pravice organizacij združenega dela, v katerih delavci združujejo svoje delo in pravica vsakega naroda, da razpolaga z ustvarjenim dohodkom.

4.) Tudi v prihodnje se bomo odločno zavzemali za to, da je **medsebojno sporazumevanje** eno temeljnih oblik, ki nas v Jugoslaviji združuje v družbeno in državno skupnost in zanika reševanje pomembnih družbenih zadev s preglasovanjem.

Zaradi tega **ni mogoče podpreti tistih predlogov** v ustavnih amandmajih, **ki žele razširiti področja enotnega odločanja** o vprašanih, ki zaradi najtesnejše povezanosti s stopnjo razvitosti, življenjskimi in kulturnimi navadami in zgodovinskim razvojem terjajo tudi temu ustrezno odločanje. To je zlasti pomembno za tista področja, ki so jih že dosedaj reševale republike in avtonomne pokrajine, kot neodtujljivo pravico vsakega naroda, da si sam ureja stvari, ki so življenjskega pomena za njegov obstoj in razvoj.

★ ★ ★

V dosedanjih razpravah so zato borci podprli vse tiste predloge v ustavnih amandmajih, ki predstavljajo napredek v organizaciji in gospodarjenju v združenem delu ter zmanjšujejo administrativne ovire, povečujejo pa samostojnost in odgovornost vseh subjektov odločanja.

V tem smislu morajo ustavne spremembe jasno opredeliti značaj **družbene lastnine** kot zelo pomemben družbeni odnos, ki ob sedanji sistemski ureditvi in v praktičnem odnosu in pojmovanju največkrat pomeni, da je opuščena odgovornost za gospodarjenje z družbenimi proizvodnimi sredstvi. Spremembe morajo zagotoviti samostojnost organizacij združenega dela, pa tudi samostojnost bank od zuna-

možnostih enakovredna in ali je to sploh možno? Ali je možno in realno, da je odgovornost republik in avtonomnih pokrajin za svoj razvoj enaka odgovornosti do drugih, čeprav na njihov razvoj lahko vpliva le posredno in omejeno? Vsak razvoj je namreč odvisen od uspešne uporabe lastnih in tujih sredstev in lastne ekonomske politike. Ali sta dolžnost in pravica, da se nezadostno razvita področja razvijajo hitreje, kot drugi, absolutni, ne glede na to, kako se sredstva učinkovito koristijo? Ali je prvenstvena dolžnost nezadostno razvitih, da maksimalno racionalno vlagajo sredstva, če jih pa ne, pa se sami odrekaajo nadpovprečno hitremu razvoju? Neracionalno koriščenje sredstev v nezadostno razvitih področjih pomeni, da ne odgovarjajo niti za svoj razvoj, še manj pa za razvoj vse Jugoslavije. Ali je pojem nezadostne razvitosti trajen relatiiven odnos, kar pomeni, da bi v sistemu trajno obstojali nezadostno razviti (v odnosu do drugih), ali pa je to prehodno stanje, kar pomeni, da je status nezadostne razvitosti le tista faza, ko je treba skupno ustvariti osnovo za nadaljnji lastni razvoj?

Ali je mogoče sprejeti tezo, da je glavni kriterij razvitosti ali nerazvitosti udeležba družbenega sektorja gospodarstva v celotni gospodarski aktivnosti nekega področja? Ali tak pogled objektivno ne vleče na državno lastnino kot kriterij socialističnega razvoja? Velik interes nezadostno razvitih republik in avtonomnih pokrajin, da ohranijo status nerazvitosti kaže, da nekaj ni v redu v sistemu intervencij, kajti vsak bi moral imeti interes, da se čim preje znebi takega statusa.

Če se učinkovitost uporabe družbenih sredstev v nezadostno razvitih republikah in avtonomnih pokrajinah ne bo poboljšala, potem pomeni administrativna prisila vlaganja v ta področja, objektivno zmanjšanje povprečne učinkovitosti uporabe sredstev vsega jugoslovanskega gospodarstva.

Enakomernejši razvoj bi v tem primeru pomenil poslabšanje rezultatov Jugoslavije kot celote, za kar pa so po Ustavi vsi odgovorni.

Ali trajnejši status nerazvitosti, torej dotok tuje akumulacije ne povzroča prav v teh področjih specifične družbenoekonomske odnose in razmere, ki omogočajo ohranjanje preživelih gledanj in preživelih odnosov?

Če suverenost in odgovornost za lasten razvoj nezadostno razvitih republik in avtonomnih pokrajin vključujeta njihovo lastno ekonomsko politiko in odločanje v smereh razvoja, potem razvitejši deli Jugoslavije ne morejo biti odgovorni za hitrejši razvoj teh področij. Ali naj se hitrejši razvoj nezadostno razvitih področij dosega z administrativno prisilo ali z vlaganji na osnovi interesa vseh udeležencev?

Kaj bi morali spremeniti v naši Ustavi in v kakšni smeri bi morali iskati rešitve, pa bomo razmišljali v naslednjem prispevku.

Svetko Kobal

njih vplivov izven vpliva ustanoviteljev bank, obenem pa tudi polno odgovornost za gospodarsko uspešnost. Boljše gospodarjenje z družbenimi sredstvi je pogojeno z nujnostjo, da prenehamo s socializacijo rezultatov slabega gospodarjenja, nasprotno, z vsemi ukrepi in v sistemu je nujno uveljaviti spoznanje, da vodi k uspešnemu preseganju sedanjih težav in v uspešni nadaljnji gospodarski razvoj le **naslonitev na najuspešnejše organizacije**.

Zato tudi niso sprejemljivi tisti predlogi v amandmajih, ki žele v celoti poenotiti davčno in denarno politiko, ne glede na različne pogoje v posameznih republikah in avtonomnih pokrajinah. Še posebej pa je nesprejemljivo, da bi razlike v dohodkih, ki izvirajo iz uspešnega poslovanja in prodaje na domačem in tujih trgih, odtuževali od organizacij združenega dela in s tem izničili prizadevanja za večjo produktivnost, inovativnost in kakovost.

Predlogi v zvezi z **zemljiškim maksimumom** so sicer korak naprej od sedaj veljavnih omejitev, vendar pa bi tudi to vprašanje morali v večji meri prepustiti republiški zakonodaji ali dogovoru, saj so razmere zelo različne, tako po značilnosti zemljišč, kot po stopnji sodelovanja zasebnega sektorja v kmetijstvu.

Predlog ustavnih amandmajev pa ne zajema nekaterih možnih sprememb v načinu izvajanja odgovornosti republik in avtonomnih pokrajin za svoj in skupen razvoj. Pomoč nezadostno razvitim republikam in pokrajini Kosovo Ustava še vedno opredeljuje kot kreditni odnos, čeprav je prav ta praksa dala slabe rezultate in so se novi odnosi pri skupnih vlaganjih že sedaj pokazali kot veliko uspešnejša pot za hitrejši razvoj. Zato bi bilo potrebno oceniti možnosti, da bi že sedanje spremembe ustave uzakonile **neposredno združevanje dela in sredstev med OZD** kot temeljni način pomoči in sodelovanja, sklad za nezadostno razvite republike in pokrajino Kosovo pa preoblikovati v **samoupravni sklad**.

Borci podpiramo prizadevanja za stabilno financiranje JLA v skladu z ekonomskimi in družbenimi možnostmi. JLA je skupna obrambna sila vseh narodov in narodnosti, republik in pokrajin, kar se mora tudi izraziti v skupni skrbi za njeno financiranje. Vendar je to mogoče doseči **brez urejanja posebnega načina** financiranja izven zveznega proračuna.

S spremembami Ustave ne bi smeli posegati v sedanjo ustavno opredelitev federacije in epublik ter pokrajin. Smo za učinkovito vlogo federacije in v okvirih z Ustavo določenih pristojnosti. Toda mnogo bolj kot do sedaj je treba jasno opredeliti in uveljaviti odgovornost republik in pokrajin za svoj lastni razvoj in za razvoj celotne jugoslovanske skupnosti. Brez polne odgovornosti združenega dela ter republik in pokrajin za svoj lastni gospodarski razvoj, za učinkovito gospodarjenje s svojim ustvarjenim dohodkom, ekonomsko upravičeno vlaganje in obračanje kapitala, ne bo mogoča niti bolj učinkovita skrb za skupni razvoj Jugoslavije, niti skrb za hitrejši razvoj manj razvitih.

Republiški odbor ZZZB NOV sprejema zgoraj navedena stališča in pobude in pooblašča svoje delegate, da v skladu z njimi sodelujejo pri nadaljnjih razpravah o spremembah in dopolnitvah Ustave SFRJ.

Sprehod skozi ustavne amandmaje — 6.

Nezadostna razvitost ni privilegij, temveč še večja odgovornost!

Povod za predlagane ustavne spremembe je že dalj časa trajajoča kriza, zlasti na gospodarskem področju. Ko je Predsedstvo SFRJ sprejelo sklep o tem, da se začne razprava, in ponudilo tudi okvir sprememb, je posebej poudarilo, da je eden izmed temeljnih vzrokov za potrebne spremembe neučinkovitost našega sistema, ki se kaže v slabih rezultatih gospodarjenja. V okviru iskanja bolj učinkovitih poti gospodarjenja, ki jih poskušajo začrtati predloženi amandmaji, pa ne najdemo ničesar, kar bi prispevalo k učinkovitejšemu razreševanju hitrejšega razvoja nezadostno razvitih republik in avtonomnih pokrajin. Celo nasprotno. Ustavni amandmaji ponovno ponavljajo rešitve, ki so bile že dalj časa presežene, ker jih je praksa sama zanimala in so bili o spremembah tudi doseženi družbenopolitični dogovori. Sedaj veljavna Ustava in amandmaji opredeljujejo kot temeljni odnos kreditiranje in obstoj fonda za nezadostno razvite. Praksa nekaj let pa je nedvoumno potrdila, da je le neposredno vlaganje organizacij združenega dela iz razvitejših okolij v ta področja tista pot, ki lahko da boljše rezultate in jih tudi daje, kljub številnim problemom, ki se pojavljajo. Zato je razumljivo, da se pojavljajo predlogi, da bi tudi v tem delu morali spremeniti Ustavo in začrtati modernejšo in učinkovitejšo rešitve in odnose pri reševanju tega vprašanja. Ob tem pa bi morali voditi resnično strpen dialog, ki bi vsestransko osvetlil tako sedanjo prakso, kot možnosti iskanja boljših poti.

Ni odveč, če ponovimo, katera določila Ustave so temelj za reševanje tega vprašanja. To sta predvsem opredelitev »da so republike in avtonomne pokrajine odgovorne za svoj in za razvoj cele Jugoslavije« in »da ni enakopravnosti in suverenosti naroda, če ni ekonomsko neodvisen«, in dalje: »temeljna pravice vsakega naroda je, da razpolaga z rezultati svojega dela«. Iz teh temeljnih izhodišč pa je v naši praksi izvedena le poenostavljena »pravica nezadostno razvitih republik in avtonomne pokrajine Kosovo do razvoja, ki mora biti hitrejši kot pa povprečje Jugoslavije, torej hitrejši kot pa razvoj razvitejših delov«. V sklop pomoči nezadostno razvitim republikam in avtonomnim pokrajinam pa sodijo tudi dotacije preko zveznega proračuna za proračune in družbene dejavnosti na teh področjih, kot odraz solidarnosti.

S tem v zvezi se postavljajo številna vprašanja, ki bi zahtevala poglobljene analize in strokovne odgovore.

Ali je odgovornost republik in avtonomnih pokrajin za svoj razvoj in za razvoj celotne skupnosti po težini in

Smo bogata dežela, pa postajamo revni

Govorimo in govorimo, spreminjamo te in one akte, vse pa gre po starem. Mar res čakamo, da bodo kaj pogruntali ljudje z ulic? Zvezna vlada pa brezskrbno pozira z novimi cenami, da samo čakamo, kdaj bodo sestavili in objavili nov spisek (novih) podražitev.

Pred desetimi leti smo živel bolj umirjeno in ustaljeno, tako velikih grehov nismo poznali. Sedaj nanje naletimo vsak dan, kar poštenega delovnega človeka vznemirja, ga utruja in spravlja v slabo voljo. Politično imamo kot neuvrščena država ugled, na gospodarskem področju pa smo ga zapravili. Smo bogata dežela, pa postajamo revni. Zemlja ni obdelana, da bi zadostila našim potrebam, tuji strokovnjaki pa se nam čudijo. Med nami so sposobni in uspešni posamezniki, seveda pa tudi taki, ki jih skrbi le lasten žep in jim ne pride do živega nobena zakonodaja. Temeljita preobnova je potrebna, ostane le vprašanje, kdo se je bo lotil.

Tovarišu Titu smo obljubljali, da bomo hodili po njegovi poti. Še posebej glasni so bili ljudje iz državne uprave. Čas bi že bil, da obljubo uresničimo. Tudi noben izmed zadnjih kongresov ni prinesel žele-

nih uspehov, le veliko po- navljanja. Ljudje pa čakajo na hitrejšo, učinkovitejšo ukrepe in rezultate.

Na dan prihajajo sovražni izpadi, ki so posledica naše splošne neresnosti. Kar komu pride na misel, se pojavi v časnikih: po vojni rojeni posamezniki, ki niso doživljali naše revolucije, si dovolijo blatiti tudi tisto, kar je sicer dobro in revolucionarno. Žalijo celo borce, ki so na poziv Partije odšli v boj. Nič čudnega, če se izstopi iz partije vrstijo.

Ljudje, ki spremljajo sedanost, postajajo jezni, jezni tudi zato, ker jim mlajši očitajo napake in krivdo. Krivi pa so kvečjemu tisti, ki so z veliko žlico zajemali, ko se je dalo, a tega niso zaslužili. Ti bi morali sedaj vračati. Kako potreben bi bil zdaj zakon o nacionalizaciji! Sele potem bi človek verjel, da je vlak začel voziti po pravem voznem redu.

Tovariš urednik, vem, da nisem napisal ničesar novega, vendar mi je do tega, da bi odgovorni vendarle prisluhnili ljudem. Morda bodo našli tudi kakšen pameten nasvet. Žal pa tako gredo stvari po svojem, mi pa smo izgubili zaupanje v sleherno potezo.

Janko Mlakar

Pisci zgodovine NOB in revolucije

Lado Ambrožič-Novljan

Poročilo

(nadaljevanje iz prejšnje številke)

Zgodovinopisje enobe se je v zadnjem času zelo razvilo. Deležno je velikih vzpodbud in aktivnosti po vsej Sloveniji. To je dobro in obetavno. Mislimo, da velja podpirati to aktivnost, saj prinaša temeljne podatke o naši osvobodilni vojni, ki jih je mogoče uporabiti v raznih pomembnih zgodovinskih temah. Poleg tega pa ta pobuda najde tudi materialna sredstva za objavo raznih del.

Ne bi smeli dovoliti, da bi vzporedno s tem delovanjem zastajalo delo na raziskovanju zgodovine naše osvobodilne vojne skozi celovitejša in preglednejša stališča. Ne bi bilo dobro, da se naša materialna sredstva in kadri preveč razširijo na široko fronto delovanja. V zgodovinopisju je potrebno zato uvesti več načrtnosti in racionalnosti. Dela, ki bodo izhajala zlasti v knjižnicah NOV in POS ter OF, bodo končno oblikovala našo zgodovino, zato jim je treba posvetiti posebno pozornost.

Za uvedbo racionalnosti, smotnosti in načrtnosti v zgodovinopisje bi bilo potrebno ustanoviti pri republiškem odboru ZB programsko komisijo, ki bi ponovno pregledala dosedanja in začasni program zgodovinopisja, ga dopolnila in izpopolnila v duhu racionalnosti in materialnih ter kadrovskih možnosti (ali pa naj bi to delo opravila kar komisija za zgodovino pri republiškem odboru ZB Slovenije). To bi potem bil dokončen program zgodovinopisja, po katerem bi se ravnali vsi dejavniki, ki delujejo na področju zgodovinopisja. Vsekakor bi bilo potrebno pri tem paziti, da se le ne bi razdrla široka iniciativa v zgodovinopisju na terenu, ki tako uspešno mobilizira kadrovske in materialne sile pri delu. Nov dopolnjen program zgodovinopisja pa bi zagotovil, da bi bila temeljna dela zgodovinopisja strokovno opravljena in bi bila pravočasno izdana v knjižni obliki.

Naj na kratko predstavimo

pregled dosedanjih prizadevanj za izdelavo ustreznega programa. Najprej je bil do leta 1986 izdelan **pregled zgodovinopisnih del** s tematiko enobeja, ki so do tedaj izšla. Izkazalo se je, da je v knjižnici NOV in POS ter OF in zunaj teh bibliotek izšlo 92 del. Nato je bil sestavljen **program zgodovinopisja** za nadaljnja dela. Potrebnovali smo ga kot dokumentacijo našim predlogom za gmotno in kadrovske zagotovite naših teženj. Ta program je pokazal, da je potrebno napisati 63 del s področja zgodovine vojaških enot, 32 s področja delovanja političnih organizacij OF in 9 posebno pomembnih političnih tem. Skupaj bi to bilo še 104 monografij. Od tedaj do danes je bilo na temelju tega programa napisanih 16 novih del, ki so bila že objavljena ali pa so pripravljena za tisk. Devet del pa bo letos pripravljenih za verifikacijski postopek pri komisiji za zgodovino. Ti podatki so razveseljivi. Pregled izdanih del in program so pripravili Jože Novak in Franci Strle s pomočjo Zdravka Klanjščka in predsednikov koordinacijskih odborov vojaških enot in odborov OF. Po naši oceni je potrebno napisati še kakih 90 del in s tem bi bilo delo na v zgodovinopisju NOB in revolucije opravljeno.

Ko predlagamo ustanovitev komisije za dopolnitev programa zgodovinopisja NOB, smo prepričani, da bi **ustrezna komisija** pri našem društvu mogla opraviti izredno plodno delo **kot iniciator** in razlagalec

težen piscev zgodovine in zgodovinarjev, kar bi lahko osrednjaja programska komisija s pridom uporabljala. Zato predlagamo, da bi občni zbor ustanovil tudi našo programsko komisijo, ki pa bi bila povezana s še nekaterimi drugimi delovanji našega društva, o katerih bomo govorili v nadaljevanju.

Predlagane problematike

Vsekakor bi bili koristne pri ocenjevanju zgodovinskih del, pa tudi pri načrtovanju novih. Zgodovinarji so predlagali dopolniti program z novimi temami, kot so psihološki vidiki osvobodilne vojne, udeležbe Slovencev v vojni operacijah zunaj Slovenije, zanimive so teme o trpljenju taboriščnikov v koncentracijskih taboriščih, o udeležbi Slovencev v italijanski in nemški vojski, o nevidnih in pozabljenih borcih in podobne. Potrebno bi se bilo zavzemati za odpiranje arhivov, za vrnitev odvzetih ali ukradenih arhivov, modernizacijo raziskav in končanje bibliografije. Kriterije ocenjevanj zgodovinskih del bi bilo potrebno prilagoditi možnostim za uporabo virov. Sodelovanju z italijanskimi zgodovinarji bi bilo treba posvetiti večjo pozornost in nekatera naša dela opremiti s celotnimi ali delnimi italijanskimi prevodi. Prevodom v srbohrvaščino bi morali posvetiti večjo pozornost. S posegi strokovnjakov zgodovinarjev bi bilo treba onemogočiti pačenje zgodovine NOB. Ukrepati, da ne bi načini pisanja zgodovin okosteli in zagotoviti dovolj svobode. Našteli smo le nekoliko predlogov, ker so bili ostali že objavljeni v poročilih o registrijskih posvetih.

Ker je pisanje monografij s področja političnega delovanja odborov OF v velikem zaostanku, bi bilo dobro in koristno, če bi koordinacijski odbor nekdanjih odborov OF s pomočjo strokovnjakov in piscev, ki so politična vprašanja že obravnavali, organiziral **posebna posvetovanja** že angažiranih piscev in potencialnih piscev, da bi se izluščila problematika iz zgodovinskih tem in da bi se posplošile izkušnje pisanja monografij.

Težave s kadri

Kadrovsko vprašanje v zgodovinopisju je drugo temeljno vprašanje. Od sedemdesetih piscev, ki so doslej pisali zgodovino NOB, jih je ostalo aktivnih še okoli 30. Med njimi je mnogo sijajnih delavcev in strokovnjakov. Tiste, ki pri delu ne sodelujejo več, bo potrebno deloma nadomestiti, nadomeščati pa bo treba tudi tiste, ki še bodo prenehali. Rezerve v kadrih vidimo v piscih, ki so dosedaj obdelovali manjše in manj obsežne teme in v mladih zgodovinarjih. Vsaj še deset novih, mladih in sposobnih piscev bi bilo treba v kratkem pridobiti. Da bi to dosegli, je potrebna aktivnost koordinacijskih odborov in drugih odborov enot ter nekdanjih odborov OF in ustrezna stimulacija piscev. Poleg že doseženega napredka v avtorskih honorarjih bi se morala stimulacija piscev uveljavljati v pozornosti do njih, v nagrajevanju in pozornosti javnosti ter vsestranski strokovni in materialni pomoči. Novi pisci imajo izredne možnosti tudi v tem, da svoja dela prijavljajo raziskovalnim skupnostim, da jih oblikujejo kot disertacije pri pridobivanju akademskih naslovov in podobno. To je pomembno, saj potrebujemo nove, zanesljive in izkušene znanstvenike tudi na področju raziskav zgodovine NOB.

Naše društvo se torej mora zavzemati za popolnitev dosedanjega programa, nadaljevati akcijo za zagotovitev ustrezne materialne podpore in avtorskega honorarja. Zato je potrebno ustanoviti komisijo pri našem društvu za pomoč pri dograjevanju programa, za zagotovitev kadrov in predlaganju javnih nagrad avtorjem. To naj bi bila enovita komisija.

Komisija za – knjigo

Naše društvo se je zavzemalo poleg vsega tudi za zagotovitev izhajanja zgodovinskih del spričo težkega gmotnega položaja založb. Naša knjiga ne sme biti predraga, če jo hočemo razširiti med bralci. Zato smo izvedli akcijo, da bi se informirali o možnostih za pocenitve knjige in da bi našli dobre založnike. Spoznali smo, da je med gospodarskimi orga-

nizacijami veliko pripravljenosti za pomoč naši knjigi. Spoznali smo tudi, da smo okorni, kadar gre za to, da bi našli take prijeme v založništvu, ki bi zagotavljali ceneno knjigo. Na žalost nismo imeli zadosti časa na voljo, da bi do našega tega občnega zbora mogli pripraviti kaj bolj konkretnih predlogov glede založniške dejavnosti, zato moramo to nalogo **prevzeti vnaprej kot eno prvenstvenih**. V tem pogledu je nujno izvoliti posebno komisijo pri društvu, ki bo ob podpori izvršilnega odbora prevzela nalogo, da pripravi načrt dejavnosti za zadovoljitev pogojev založniških nalog in pocenitev knjige. Komisiji bomo dali vse potrebne podatke, ki smo si jih doslej pridobili in vse ideje, ki so se pojavile. Predlagamo torej v okviru društva ustanoviti komisijo za pospeševanje izdajateljske dejavnosti in pocenitev knjige.

Aktivnost našega društva je veliko prispevala, da je perspektiva pravočasnega dokončanja projekta zgodovine NOB in revolucije bližja in bolj jasna. Društvo se je s tem uveljavilo v družbenopolitičnem okolju. Zagotovo je pomembno, da sodelujemo v enem največjih nacionalnih programov zgodovinopisja s svojo **konkretno dejavnostjo, navdušenjem in poglobljenim pristopom**. To delo smo dolžni opraviti zaradi objektivnega spoznavanja družbene in nacionalne pomembnosti našega osvobodilnega boja, da bodo imeli novi rodovi možnosti za spoznanja o resnicah tega boja. Ne smemo prezreti tudi izrednega pomena zgodovinopisja NOB za dograjevanje koncepta in prakse splošnega ljudskega odpora. Ta zgodovina postaja tudi nepogrešljiva zakladnica gradiva pri vzgojnem delovanju zveze rezervnih starešin Slovenije. Zato upravičeno pričakujemo več zanimanja za neše delo organizacij, ki imajo na skrbi utrjevanje obrambnih sposobnosti našega naroda. Vse to nam daje moči, da se lahko še naprej združujemo in prispevamo h kulturnemu in političnemu razvoju našega naroda. Zato se nam zdi potrebno vključiti se v razpravo o amandmajih, ker so usodni

za razvoj slovenskega naroda, za razvoj narodov Jugoslavije in za usodo socializma pri nas. Zaskrbljuje nas naglica, s katero naj bi se reševala usodna vprašanja nadaljnjega razvoja naše socialistične družbe. Take naglice nikoli niso dobre, ker vzbujajo vtis, da je za bregom nekaj drugega kot pa izražajo besede. Ne moremo biti tudi ravnodušni do teženj, ki jih določajo amandmaji. Medtem ko naš napredni jugoslovanski svet in z njim mi na Slovenskem pričakujemo, da bo nova ustava slonela na načelih razvoja vseh ljudskih sil in vseh naprednih ustvarjalnih potencialnih narodov Jugoslavije za temeljito preobrazbo našega družbenega življenja, pri čemer naj bi v gospodarski prevladovala ideja o oslavljanju na lastne sile in izkoriščanju lastne ustvarjalne moči, temeljne amandmaji na pasivnih pričakovanjih razvoja z močjo najemanja posojil in prerazporejanja dohodkov. S tem se odstranjuje vsa ustvarjalna potencia naših narodov in njegovih naprednih teženj, zanemarjamo pa tudi možnosti, ki jih Jugoslavija zagotovo ima zlasti če upoštevamo izkušnje osvobodilne vojne in povojnega revolucionarnega gibanja. Združevanje politične moči in težnja po uporabljanju iz enega središča ne moreta ustvarjati napredka. Sodobno tudi, da naše krize izvirajo iz napačnih političnih zasnov, ki pa jih ni mogoče na hitro reševati. Brez demokratizacije naših političnih družbenih odnosov, kamor spadajo tudi jugoslovanski mednarodni odnosi, ne more biti rešitve vseh nakopičenih problemov. Zato smo za to, da se ustavna razprava odloži in da se najprej rešijo politična vprašanja sožitja jugoslovanskih narodov na avnojskih načelih, prehoda partije na pozicije zunaj oblasti, demokratizacije javnega življenja in utrditve svoboščin. Slovencem in drugim narodom mora biti zagotovljena popolna suverenost. Ustava mora biti odraz družbenopolitičnega stanja v državi na temelju teženj po demokratični usmeritvi družbenega gibanja, ne pa težnja po razporejanju udeležbe na oblasti.

Sposojeni stolpci

Naj visi Pedro!

V Črni gori teče diferenciacija

Načelnik Sekretariata za notranje zadeve je izdal potne liste nekaterim, ki po zakonu te pravice nimajo... Parcele so prodajali dvajsetkrat ceneje... Ivangrajsko gospodarstvo obstaja le na papirju... zato pa je »varnostni položaj zadovoljiv«, »če bi le delovni ljudje in občani vložili več truda«. »Postopek, ki so ga uvedli za ugotavljanje odgovornosti, je vili novo upanje v možnost izhoda iz krize«. Postopek je končan: nihče ni kriv!

Javni tožilec tega in tega okrožnega tožilstva je sprejel sklep o prepovedi razpečevanja telefonskega imenika SFRJ, ker nekateri njegovi deli utegnejo vznemiriti javnost. Če bi se nekega dne pojavila takšna informacija, bi bilo to le logično nadaljevanje uverture, ki se je zgodila pred nedavnim s prepovedjo razpečevanja Politikega Sveta, revije, ki je objavila stran iz telefonskega imenika, na kateri so imena in telefonske številke bosansko-hercegovaških velikašev iz njihovih rdečih vil, ki se nahajajo v Neumu. Nekaj takega torej ni »šlo skozi«, čeprav ljudstvo po vsej naši lepi domovini ve, kaj kdo ima, torej tudi o gradnji velikih vil v tem edinem bosansko-hercegovaškem »pristanišču«; le-to zdaj dobiva »tenčico«; državno-strateškega pomena, s čimer naj bi bili tamkajšnji posestniki obvarovani pred radovednimi pogledi jugoslovanske javnosti.

Borci niso načelni

S tem je pridobila naša jugoogrlica brez dvoma še en biser več. Seveda ljudstvo ni presenečeno, začudeno ali obupano. Navajeno je že na takšne in podobne pojave. Navajeno je na to, da birokracija »brani«; tudi tisto, česar ni mogoče braniti. Tudi tisto fotografiranje marmorne vile v Cavtatu ni vznemirilo ljudstva in tudi ne tistih 200.000 dolarjev na hranilni knjižici nekega lastnika, ki čaka na besedo pravice. Kajti, smo v globoki krizi in tudi v tolikanj

napovedovani diferenciaciji, ki porojava različne strese – spet ne v ljudstvu, ampak pri še včerajšnjih sodelavcih; pri sodelavcih in kooperantih, ki – spet – želijo z odkrivanjem enega grdobca sporočiti, da so odkriti že kar vsi.

Procesi odkrivanja pa očitno dolgo trajajo – ob nenehni negotovosti, ali bodo šli pri tem do konca. Tako je šele po sedmih letih začela prihajati na dan resnica o Ivangradu. Borci iz Andrijevice so že zdavnaj potegnili to zadevo za rep, vendar jih ni nihče poslušal. Prišlo je do konfrontacije tamkajšnjega mestnega odbora ZB z občinskim odborom ZB NOV v Ivangradu. Napadi in obrambe so trajali leta, potem pa se je po sedmih letih iz republiške komisije za vloge in pritožbe pojavila informacija, da so imeli Andrijevcani in drugi, ki so dvigovali glas proti ivangraški birokraciji, prav!

Resnica o vsem tem se je le s težavo prebijala, ker je bilo ivangrajsko vodstvo složno in je odbijalo vse napade z argumentacijo, čes, da so vse to izmišljotine, katerih cilj je, da bi kompromitirale to družbenopolitično skupnost, njeno vodstvo... Resnica pa je morala preplezati številne pregrade – od občine do republike, kajti občinski voditelji so imeli zavestnike ali pa svoje predstavnike v republiki; tako se je dogajalo, da so številne informacije, pritožbe, dokumenti in vloge, naslovljene na republiške organe, izginjale brez sledu. No, po vsem tem pa so prišle na dan malverzacije, ki so botrovale splošnemu propadanju ivangrajskega gospodarstva. Na vse to, kakor tudi na novinarsko pisanje, pa reagirajo občinski očetje po že ustaljeni predlogi – z enako ognjevitostjo obtožujejo tisk in posamezne novinarje.

Borci Ivangrada pa so med prvimi, ki reagirajo na »sovražno pisanje nekaterih mladinskih časnikov«; o JLA, na kar nima nihče pripomb. Tudi ta primer kaže na njihovo nenehno pripravljenost, da reagirajo na vse izven njihovega domačega dvorišča, pri čemer pa se še niso izjasnili o tem, kako so s ponaredki, povezanimi z odhodom občinskih funkcionarjev na veliko veselico bivšega četniškega zločinca pomagali, da se je to vodstvo lahko obdržalo. Kako to, da s svojo budnostjo niso preprečili toliko primerov odtujevanja druž-

bene imovine in kako to, da so preganjani ljudje, ki na vse to opozarjajo? Še več, lahko jih imamo za najbolj odgovorne za nastali položaj v Ivangradu, ker so odigrali glavno vlogo v nenehnem potrjevanju zaupanja vodilnim ljudem, ki se že vrsto let kompromitirajo, s čimer so jim omogočili napredovanje v karieri. O tem, kako in koliko vse to ogroža našo deželo, ni vredno govoriti.

V Kolašinu je bil sprožen kazenski postopek zoper tamkajšnjega načelnika Sekretariata za notranje zadeve. Pripisujejo mu številne grehe, od izdajanja potnih listov ljudem, ki jih nikjer drugje po zakonu niso mogli dobiti, pa do goljufanja izvršnega sveta in delegatov družbenopolitičnega zbora Skupščine Črne gore. Po vsem sodeč je skušal s svojo močjo rešiti ribje tatove, ki so izropali neko planinsko jezero, komaj dodobra poseljeno s postrvmi. In to so počeli sredi belega dne, na očeh tamkajšnjim prebivalcem, ki so jih opozarjali in končno tudi prijavili! Preiskava je prišla seveda do »druganih rezultatov«. Je morda ta primer prelil usodno kapljo polne čaše grehov? To se bo še pokazalo, šele sedaj so namreč na voljo informacije o številnih možakih grehih, ki je bil še na mestu predsednika sodišča, (omenja se prejemanje podkupine in sprejemanje senzacionalnih sodb pod njegovo jurisdikcijo).

Na vse to so, tako pravijo, že zdavnaj opozarjali, tako da so številni ljudje reagirali ob času, ko je bil omenjeni mož izbran za načelnika Sekretariata. Toda, sodeč po informacijah, so to dejstvo mnogi plačali v kasnejših obračunih. Pa tudi omenjeni človek sedaj ne bi bil v preiskavi, če ne bi bilo nekaterih obračunov na ravni kolašinske občine.

Preveliko udobje

Vzporedno z vsem že povedanim teče tudi preiskava o dodeljevanju tako imenovanih parcel »zaslužnim občanom«; na atraktivnih predelih ob morju, v hribih in v večjih mestnih naseljih v Črni gori. Sporočilo uradnih oblasti pravi, da tega ni, da so vsi plačali, da ni nihče ničesar dobil v dar. S takšnim odgovorom pa ni nihče zadovoljen, kajti v času, ko se je gibal tržna cena zemljišča v Budvi okrog 20.000 dinarjev, so nekateri »zaslužni občani«

z občinskimi sklepi plačevali na zelo atraktivnih lokacijah zemljo po 1.000 dinarjev. O drugih plačilih in občinskih uslugah ne kaže govoriti, prav tako ne o prodaji stanovanj posameznikom. Na vse to so nekateri opozarjali, uradna poročila pa zanikala. Vse je legalno in v skladu z zakonom, pa še podkrepljeno s podatki o »brezkompromisnem«; rušenju tako imenovanih divjih objektov tam, kjer ni za to nobenih zakonskih opravičil. Takšna brezkompromisnost je pogosto le zavesa preteze za »druge«; »posle«; in ugodnosti, ki jih lahko dosežejo le posamezniki.

Tako se po vsem tem ne kaže čuditi, kako to, da smo prispeli do tod, zakaj nazadujemo, medtem ko ves svet napreduje. Vsega tega ne smemo pripisovati nemoči samoupravnega socializma. Nasprotno! Imeli smo in imamo dober pravni sistem, ki pa je zgolj na papirju. mrtev. Imamo dobro razvit sistem družbene samozaščite in kontrole, vendar je bil vedno blokiran – najpogostejše s strani tistih, ki so najodgovornejši za njegovo delovanje. Tisti pa, ki so verjeli papirjem, ki so iz njih prepisovali svoje obveznosti, in se temu ustrezno tudi obnašali, so okusili grenkobo svoje naivnosti. Dobro bi bilo, če bi kdo pripravil statistiko usod številnih predsednikov delavskih kontrol in posameznikov, ki so kazali na različne malverzacije. Prav bi bilo, kajti potem bi bilo jasno, kako so zožene poti kontrole in, kako so utečene poti gospodarskemu in drugačnim kriminalom v tej državi. Potem bi šele dobili podobo nepisanega sistema obnašanja, ki se uspešno upira uradnemu in ga onemogoča.

Ceha je poravnana, toda, kako naprej? Ali se je treba zadovoljiti s krilatico: »Dosti je z lovom na lopove, čas je za začnemo delati«; ali pa je mogoče početi eno in drugo? Ne, mi smo navajeni na kampanje, vendar ne na takšne, katerih trajanje in domet bi nam odrejal kdo drug.

Takšno obnašanje ne vliva zaupanja, še najmanj pa primeri, kakršni je oni z neumskim imenikom. Kajti zagotovo se bo kaj kmalu zgodilo, da bodo postala vsa iskanja le cepetanje na mestu, ali pa bodo odkriti le ljudje in primeri, ki po mnenju nekaterih niso primerni za sodelovanje. To je že prevelik luksuz, katerega ceho pa je pretežko plačati...

Velizar Brajović
v Mladosti, glasilu ZSMJ

Kalejdoskop

Eni in drugi

Za Američane pravijo, da se učijo na Harvardu, za Britance, da črpajo znanje na Oxfordu, kaj pa Jugoslavlani? Najbrž neke vmes, veliko pa bi se utegnili naučiti na lastnih napakah.

In v kakšni povezavi s tem je zasedanje kitajskega kongresa ljudskih poslancev? Na prvi pogled v nobeni. Če pa si ga ogledamo pobliže, lahko ugotovimo, da v vsebinskem smislu predstavlja nadaljevanje lanskega prelomnega 13. kongresa kitajske partije. Na tem kongresu je generalni sekretar KP Kitajske Zhao Zyang med drugim dejal, da Kitajska v t. i. začetnem obdobju socializma ne bo izključevala tako socialističnih kot nesocialističnih prvin gospodarjenja. To med drugim pomeni, da se država po novem ne bi več vmešavala v upravljanje podjetij, temveč da bi skrbela za dosledno izvajanje makroekonomske politike. Kitajci danes potemtakem smelo razmišljajo o uvedbi delnic, obveznic, profita, sprostitev trga delovne sile, kapitala itd., hkrati pa poudarjajo nujno potrebo po ločevanju partije od države. Zasedanje parlamenta naj bi, poleg dokončne kadrovske kombinacije v najvišjih državnih organih, za omenjene dileme nakazalo rešitve v ustreznih zakonskih aktih, ki naj bi zagotovili dosledno izvajanje teorije v praksi.

Stand by - (good bye)

Sredi tedna smo iz Beograda izvedeli, da je delegacija Mednarodnega denarnega sklada privolila, da Jugoslavija ob prevzemu obveznosti iz novega stand by sporazuma izhaja iz nekaterih dokumentov, ki smo jih že sami sprejeli. Britanski dnevnik Financial Times pa je v kratki novici navedel, da bo spo-

razum sklenjen za krajše obdobje, kot bi želeli Jugoslavlani, med poglavitnimi pogoji sporazuma pa je občutno zmanjšanje inflacije, proračunskih izdatkov in nadzor nad osebnimi dohodki. Čeprav podrobnosti niso znane, pa je že zdaj mogoče reči, da novo, reprogramiranje, ki naj bi trajalo od 12 do 18 mesecev, med drugim pomeni časovni predah, v tem sicer kratkem obdobju pa naj bi Jugoslavija rešila nekatere ponavljajoče se dileme okrog trga, samoupravljanja, družbene lastnine, borze, deviznega trga in še nekaterih vprašanj, ki pa so seveda življenskega pomena ne samo za jugoslovanski model socialističnega samoupravljanja. S tem sta seveda povezana tudi ustavna reforma in reforma gospodarskega sistema, od nas samih pa bo odvisno, ali bomo znali in hoteli poiskati ustrezne rešitve. V nasprotnem primeru dogovarjanje z MDS ne bo stand by sporazum, temveč good bye.

Prvovrsten machiavellizem

Zbogom je te dni na najbolj krut način reklo tudi okrog 5000 Kurdiv iz vasi Halabde na iraško-iranskem obmejnem območju, ki so jih pomorile iraške bombe s kemičnimi strupi. Iranski zunanji minister Velajati je ta napad na konferenci Združenih narodov za razorožitev v Ženevi označil kot genocid, samo dejanje pa je nov tragičen dokaz absurdnosti izčrpavajoče vojne, za katero pa že dolgo nista odgovorni samo vojskujoči se državi. Šolski primer sodobne zgodovine z Machiavellijev glavo pa predstavlja sporočilo iraškega vodstva, da jih v takšne akcije sili sovražnik in da mora iraška vojska zato posegati po vseh razpoložljivih sredstvih.

Irak ima nekaj tovarn za proizvodnjo bojnih strupov, ki so sicer prepovedani z mednarodnimi konvencijami. Tovarna Samara je le ena izmed njih, zagotovo pa je Irak ne bi imel, če mu pri tem ne bi pomagale nekatere države, ki sicer nadaljevanje vojne verbalno obsojajo. Izmenični obiski in mirovna prizadevanja turškega premiera Ozala v Teheranu in Bagdadu, zaradi katerih sta državi začasno ustavili vojno mest, so moralni obliž, ki pa bistva stvari ne more spremeniti.

Politična kozmetika ali kaj več

Čas bo pokazal, ali je kaj podobnega mogoče reči za novo mirovno misijo ameriškega državnega sekretarja Georgea Schultza v Jeruzalemu. Tam naj bi izraelske predstavnike seznanil z novo ameriško pobudo za ureditev razmer na Bližnjem vzhodu. V mesecu dni je to že njegov tretji obisk v Izraelu, zagotovo pa ne bo le preizkus za izraelsko vodstvo in arabske vlade, temveč tudi za same Palestince. Ti so z množično manifestacijo Dan dežele v spomin na 30. marec pred dvanajstimi leti, ko so Izraelci v krvi zatrli upor arabskega prebivalstva, dokazali enotnost, s tem pa tudi modrost, vztrajnost in politično veščino. Prav te ele-

mente želijo Izraelci izničiti.

Ameriška administracija je po štirih mesecih palestinske vstaje na zasedenih ozemljih najbrž ugotovila, da se je navkljub vsem izraelskim represivnim ukrepom ravnotežje sil vendarle spremenilo. Skladno s tem bi bilo lahko vnaprej odprti tiste kanale političnih procesov, ki ne bodo zagrizeno branili zgolj izraelskih stališč do zasedenih ozemelj in PLO-ja. Ta teden bo pokazal, ali bo

res tako. Morda pa je obisk Georgea Schultza le nova epizoda s področja preverjene politične kozmetike?

Po sedmih letih mir

Ali je politična kozmetika na Zahodu, točneje v Srednji Ameriki, nekaj novega, bi se lahko vprašali tudi ob pregledu nekaterih pomembnejših dogodkov teh dni. Na bojiščih Nikaragve in okrog nje je namreč nastopilo 60-

dnevno premirje, in sicer kot posledica sklenjenega sporazuma med sandinistično vlado in protirevolucionarji v Sapoi. Za pretežno katoliško srednjeameriško prebivalstvo je premirje več kot naročeno za praznovanje velike noči, nepopoljšljivi optimisti pa bi bili, če bi verjeli, da bo mir trajen. Kajti, minuli dogodki žal kažejo drugačno podobo.

Reaganova administracija se je namreč doslej izkazala kot vztrajna zagovornica usmeritve miniranja sandinistične vlade z vsemi sredstvi in na vsak način. Ameriške posebne enote so se sicer umaknile s Hondurasa, ameriški senat pa je med tem odobril novo pomoč nikaragovskim protirevolucionarjem v vrednosti 48 milijonov dolarjev.

Na kakšnih temeljih stoji s težavo sklenjeno premirje, na katero je bilo potrebno čakati sedem let, bo pokazal že prvi krog pogajanj o narodni spravi in državni obnovi, ki naj bi se ga čez teden dni udeležili predstavniki vseh političnih strank v Nikaragvi.

Pripravi Miha Lamprecht

Ta teden po svetu

Washington: V Panamo naj bi v začetku tedna prispelo 1300 ameriških vojakov, ki naj bi, kot trdijo v Washingtonu, zavarovali Panamski prekop in približno 45 tisoč ameriških državljanov. To bo že druga okrepitev, ki so jo Američani poslali v Panamo v minulih desetih dneh.

Teheran-Bagdad: Po tridnevnem zatišju se je iraško-iranska vojna mest znova začela.

Iranski predstavnik je pred odhodom na pogovore z generalnim sekretarjem ZN De Cuellarjem izjavil, da je poglavitni pogoj za ustavitev vojne razglasitev krivca za začetek iraško-iranske vojne. Po njegovem mnenju je to ključ do uspeha v Združenih narodih, ki zamenjajo rešitev za spopad v Perzijskem zalivu.

Kabul: Afganistanski predsednik Nadžibulah se je v Kabulu pogovarjal s sovjet-

skim zunanjim ministrom Ševardnadzejem, ki je nepričakovano prispel v Afganistan. Govorila sta zlasti o rokih za uresničitev načrta za umik sovjetskih čet, ki ga je 8. februarja predstavil sovjetski voditelj Gorbačov. Obe strani sta potrdili, da bodo načrt izpeljali ne glede na potek afganistansko-pakistanskih pogajanj v Ženevi.

New Delhi: Indijski premier Radživ Gandhi je sprejel ameriškega obrambnega ministra Carlucci, ki se mudi na večdnevnom uradnem obisku v Indiji. Beseda je tekla o vojaškem sodelovanju med državama in o razmerah v Aziji.

Medtem iz Punjaba, indijske žitnice, sporočajo, da so sikhovski skrajneži v marcu ubili 309 ljudi, opazovalci pa se sprašujejo, ali bo vlada v Delhiju uvedla izredno stanje ali ne.

Kam z begunci?

Na tridnevnem zasedanju 7. mednarodnega posvetovanja o pravici do političnega azila so v Firencah začeli razpravo z vprašanjem predstavnika pakistanskega veleposlanišva v Bonnu, kaj bo s skoraj štirimi milijoni afganistanskih beguncev v njegovi državi, ko se bodo sovjetske čete umaknile iz Afganistana. Vlada v Karačiju se zaveda, da z eno potezo ne bo mogoče rešiti tega vprašanja, da jo čaka težka naloga prepričati te ljudi, naj se vrnejo v domovino.

Na posvetovanju v Firencah so se komaj kaj dotaknili konkretnega reševanja vprašanja beguncev v različnih delih sveta. Udeležence iz evropskih držav je veliko bolj zanimala možnost, ali je mogoče priti do potrebne harmonizacije pavelice do azila v evropskih državah. Prva ugotovitev je bila, da se zahodnoevropske države pri obravnavanju tega perečega vprašanja z vso pravico sklicujejo na Ženevsko konvencijo o beguncih. Obenem pa so ponovili pravico do varovanja državnih interesov in s tem do nadzora nad dotokom beguncev. Precej so govorili o usklajevanju predpisov, ki so jih glede beguncev sprejela posamezne države, morda pa tudi o ustreznih dopolnitvah posameznih ustav.

Kriteriji za azil

Prevladalo je prepričanje, da se morajo evropske države čimprej dogovoriti o kriterijih za sprejem beguncev

oziroma za kriterije pri obravnavanju njihovih prošelj za politični azil. V začetku osemdesetih let na primer so se kvote za priznanje azila v zahodnoevropskih državah gibale od 10 do 94 odstotkov - odvisno od države - zdaj pa je že prevladalo nekakšno ravnotežje in se ustalilo pri 10 do 15 odstotkih. Kako reagirajo neke države na položaj beguncev pri njih sosedih v evropskih okvirih vpliva na reševanje tega problema, je nakazal predstavnik visokega komisariata za begunce pri ZN (UNHCR) Alexander Casella: Na Danskem je bilo leta 1986 okoli 9300 prisilcev za azil. Ko so zaostriili pogoje za priznanje azila, se je to število zmanjšalo že naslednje leto na 3000. Problem se je zdaj preselil iz ene države v drugo. Na Norveškem se je število prisilcev povečalo od 2700 leta 1986 na 9000 letos. Po mnenju visokega komisariata to pretakanje beguncev oziroma prisilcev za azil po-

meni, da posamezne države »še ne obvladujejo tega problema«. Tam, kjer »zapornica« ni mogla urediti dotoka beguncev, je marsikatera vlada preprosto »zaprla vrata«.

Podobnega mnenja je bila tudi predstavnica nizozemskega pravosodnega ministrstva Virginie Korte van Hemel. Po njenem mnenju se vse pogostje dogaja, da nekatere države s svojimi predpisi begunce predvsem kaznujejo, namesto da bi s primerno zakonodajo hitreje reševale njihove probleme. Predstavniki ZR Nemčije na primer so obtožbe o počasnem reševanju prošelj zavračali s podatki, da imajo ustrezni uradi premalo osebja, da bi bili lahko ažurnejši. Trdijo, da se »delajo vrste« le pri obravnavanju prošelj beguncev iz Poljske, Turčije in Irana. Če izvzamemo te tri komplekse, je dejal šef Zveznega urada za begunce iz Zirndorfa Norbert von Nieding, traja zdaj od tri do šest mesecev, preden oblasti odločijo o usodi neke prošnje za odobritev azila. Kvota priznanega azila je leta 1987 zdrknila na vsega deset odstotkov (leta 1985 je bilo to še 30 odstotkov, leta 1986 pa 16 odstotkov), kar je po mnenju Norberta Niedinga posledica zaostritve predpisov o pravici do azila. Tak je na primer najnovejši predpis, ki se nanaša na državljansko vojno v Sri Lanki.

Tamilcev že ne obravnavajo več kot politične begunce!

Tudi stališče prizivnih instanc se je bistveno spremenilo. Povprečno traja pol leta, da prizivno sodišče začne določen predmet obravnavati, tri mesece pa, ko pride predmet pred drugo in s tem zadnjo instanco. V ZR Nemčiji jim povzročajo skrbri številnih prosilci, ki potem, ko jim prošnje zavrnejo, nekako izginejo v množici beguncev in prebivalcev. Takšnih je menda že kar 20 odstotkov vseh beguncev na zahodnonemških tleh.

Problem tudi integracija

Ko so obravnavali problem integracije beguncev, so v Firencah opozorili na neki zahodnonemški problem: na priseljence. Nabralo se jih je okoli 40.000, zanje

pa je potrebno posebno socialno omrežje. Položaj se je v primerjavi s povojnimi leti bistveno spremenil: številni priseljenci skoraj ne znajo več nemščine! Najpogostje njihova izobrazba ne ustreza zahodnonemskim normam; ker še niso zbrani vsi člani družine, pa nastajajo tudi težave pri območnem razporejanju.

Svicarji so med razpravo opozorili na sedanjo eksplozijo prebivalstva v državah »tretjega sveta«, zaradi česar je bilo treba v nekaj minulih letih v Evropi na novo zastaviti vprašanje integracije. Ne gre več zato, ali bi nekega begunca spustili v državo ali ne, temveč ali ga sploh kaže integrirati v neko industrijsko državo. Predstavnik visokega komisariata Casella je opozoril, da reke beguncev že postajajo neke vrste regionalno gibanje, katerega

ceno bodo morale plačati predvsem revne države. Samo majhen odstotek beguncev pride v razvite države. Njegova organizacija si zato prizadeva za hitrejšo pomoč pri reševanju tega problema in za večjo denarno pomoč za razvoj zaostajajočega dela sveta.

Ugotovitev tridnevnega posvetovanja je bila, da je v »stoletju beguncev zunanja politika postala svetovna notranja politika.« Pakistanski predstavnik je moral v takšnem razpoloženju odpotovati iz Firenc brez odgovora na svoje vprašanje, kaj se bo zgodilo z afganistanskimi begunci v njegovi državi. Evropski udeleženci posvetovanja so bili zaposleni predvsem s svojimi lastnimi problemi. Vsako leto namreč na ta račun plačajo okoli 3 milijarde dolarjev!

fl

VABILO BORCEM GUBČEVE BRIGADE

Na zadnji seji našega odbora je sklenjeno, da se ob 45-letnici bojev na območju Žumberka organizira izlet v te kraje.

V dogovoru s hrvaškimi partizani je predvideno, da bo izlet 26. maja 1988.

Za prevoz bo preskrbljen poseben avtobus iz Ljubljane in nazaj. Za borce iz Dolenjske regije pa avtobus iz Novega mesta.

Odhod avtobusa iz Ljubljane bo 26. maja 1988, ob 7.00 s parkirišča pred univerzo na Trgu osvoboditve v Ljubljani.

Prijave z vplačilom akontacije za prevoz in hrano, v znesku 12.000,00 din bo sprejemala tov. Zdenka Habicht, v prostorih Kluba upokoencev, Ljubljana, Knafljev prehod 1 in to vsak dan od 9.00 do 11.00, razen sobote in nedelje. Zadnji rok za vplačilo je 20. april 1988.

Za borce iz Dolenjske regije pa prijave in vplačila sprejema Občinski odbor ZZZ Novo mesto, kjer se dobijo ostale informacije.

Odbor Skupnosti borcev IV. SNOUB Matija Gubec

Dostojna oddolžitev

Na Jesenicah smo se, sicer nekoliko pozno, odločili, da se s primernim spomenikom oddolžimo svojim narodnim herojem in revolucionarjem.

Že pred leti je aktiv borcev NOV jeseniške železarnice med svoje naloge vključil pripravo doprsnih kipov narodnih herojev – nekdanjih delavcev Železarnice: Joža Gregorčiča – Gorenjca, Matija Verdniča – Tomaža, Andreja Žvana – Borisa in Antona Dežmana – Tončka. Nalogo je zaupal domačinu – akademskemu slikarju in kiparju Torkarju, ki je zaupano nalogo z vso zavzetostjo in ljubeznijo do naših herojev že pred nekaj leti opravil. Naloga je bila izredno težka, saj je imel za upodobitev na voljo le nekaj slabših slik iz predvojnega obdobja (z izjemo Antona Dežmana – Tončka).

Dolgo časa smo razmišljali, kam bi kipe herojev postavili. Končno smo se odločili, da jih postavimo v Spominski park na Plavžu, kjer so svoj zadnji dom našli padli borci narodno-osvobodilne vojske in revolucionarji.

Park je izredno lepo urejen in oskrbovan, morda je eden najlepših na Gorenjskem, saj je po zaslugi prizadevnega predsednika Hortikulturnega društva Jesenice inž. Janca Pšenice obogaten z različnimi domačimi in eksotičnimi grmovnicami in drevesi ter cvetjem. V Spominskem parku je kostnica, kjer so pokopani domačini, padli v prvi svetovni vojni, in ruski

ujetniki, ki so gradili cesto na Vršič med prvo svetovno vojno in jih je zasul snežni plaz. Tu so pokopani tudi padli jeseniški borci – prostovoljci, ki so padli onstran Karavank v bojih za severno mejo v letu 1918 in 1919. V parku je še spomenik ponesrečnim graditeljem železniškega karavanškega predora na Hrušici.

Posebna pozornost pa je seveda posvečena, sicer skromnemu, grobišču padlih borcev NOV, ki je lepo oskrbovano.

In tako se je odbor, ki že več let skrbi za ureditev Spominskega parka, odločil, da prav v tem parku postavi še spomenik narodnim herojem – železarjem. Težave so bile v tem, da je narodni heroj Jože Gregorčič pokopan v skupni grobnici v parku ob Grajskem dvoru v Radovljici, Matija Verdnič pa je kot koroški partizan in politični delavec pokopan v Svečah v Rožu na Koroškem. Prav ta okoliščina je bila pa tudi odločilna, da se je odbor odločil za to akcijo. Odbor je predvidel, da bi v naslednjih letih v Spominskem parku postavil še doprsne kipe drugih revolucionarjev in pomembnih mož.

Na pobudo osnovne šole Tone Čufar na Jesenicah se je odbor odločil za kip Tone Čufarja. Zopet je naročil Torkarju, da izdelata doprsni kip Toneta Čufarja, znane predvojnega revolucionarja in delavskega pisatelja ter pesnika, ki je tu našel

Anton Jensterle: Portret Toneta Čufarja (olje)

tudi svoj zadnji dom. Jeseniški šoli sta se priključili še osnovni šoli v Ljubljani in Mariboru, ki nosita ime Toneta Čufarja, poleg njih pa tudi seveda ostale šole jeseniške občine.

Akcija je naletela na dovolj široko razumevanje, in moralno podporo v jeseniški občini. S finančnimi sredstvi nekaterih delovnih organizacij in posameznikov nam je uspelo pripraviti načrte, (inž. Gregor Velepec se je odpovedal avtorskemu honorarju, polovici pa tudi Jaka Torkar). Livarju Kamšku iz Ljubljane smo zaupali livarska dela za kip Toneta Čufarja, kipe narodnih junakov pa so brezplačno vili v bron v jeseniški železarni.

Oba spomenika, narodnim junakom in Tonetu Čufarju, bomo predvidoma odkrili ob letošnjem občinskem prazniku – 1. avgustu.

Ob tem bi se v imenu odbora vsem zahvalil za finančne prispevke in razumevanje, ki so ga pokazali ob tej akci-

ji. Žal moram povedati, da je bilo tudi nekaj odklonilnih odgovorov, celo od nekaterih organizacij, od katerih je odbor pričakoval največjo pomoč, podporo in razumevanje.

Seveda pa prav zaradi tega tudi tu ne gre brez težav, katere pa odbor upa, da jih bo premostil. Izvršni svet občine je že zagotovil večji delež finančnih sredstev. V prepričanju, da bomo zmogli sami pokriti vse finančne izdatke, se nismo obračali na organizacije izven naše občine, kar skušamo s to objavo nadoknaditi.

Znano je, da so bili omenjeni junaki med prvimi organizatorji narodnoosvobodilne boja in vstaje na Gorenjskem in da so trije izmed njih tudi žrtvovali svoja življenja.

Tako pomembno vlogo je odigral tudi Tone Čufar, saj se je kot predvojni revolucionar in komunist že leta 1941 prav tako vključil v narodnoosvobodilni boj in je po začetju italijanske policije ter predaji gestapu v letu 1942 padel v Šentvidu pri Ljubljani.

V prepričanju, da se bo našla še katera izmed delovnih organizacij ali družbenopolitičnih skupnosti in tudi kdo izmed posameznikov, ki bi bil pripravljen akcijo finančno podpreti, objavljamo tudi naslov organizacije in žiro račun, kjer se sredstva zbirajo: Krajevna organizacija ZB NOV Cirila Tavčarja – Odbor za ureditev Spominskega parka; številka žiro računa 51530-746-083-96648.

Franc Konobelj-Slovenko

Zbornik s tridesetletno zamudo

Založba Obzorja Maribor bo letos v septembru izdala monografijo boj za Maribor 1918–1919 – Spominski zbornik ob 70-letnici bojev za Maribor in severno mejo na slovenskem Štajerskem. Zahvaljujoč izdatni subvenciji Kulturne skupnosti Slovenije bo prednaročniška cena Zbornika (format 17×24 cm in v obsegu okoli 550 strani) znašala le 29.000 din. Ta cena bo veljala do 1. septembra 1988, redna bo občutno višja. Prednaročila zbira imenovana založba.

Opogumljen z razprodano prvo knjigo in prizadevanji za Maistrov spomenik, je odbor za letošnjo osrednjo proslavo 70-letnice bojev za severno mejo pri Mestni konferenci SZDL Maribor imenoval uredniški odbor za izdajo drugega Zbornika. Vanj so bili vključeni preživeli člani uredniškega odbora prvega Zbornika dr. Vladimir Bračič, dr. Bogo Grafenauer in Janko Kuster, glavni urednik prvega Zbornika ter novi člani dr. Bruno Hartman, dr. Sergej Vrišer, dr. Milan Ževart, mag. Marjan Znidaršič in Janez J. Švajncar kot glavni urednik. Urednik Švajncar je uredniškemu odboru predložil že korigirane krtačne odtise Zbornika, ki so ga leta 1958 ob 40-letnici bojev nameravali izdati mariborski Maistrovi bor-

ci, tedaj še čili šestdesetletniki. Ker ljudska oblast takrat ni dovolila izdaja Zbornika, je pokojni Benedikt Zeilhofer, poveljnik zmagovite bitke za Radgono, pred svojo smrtjo zaupal edini izvod korigiranih krtačnih odtisov mlademu Švajncarju z eno samo željo, da bi ta rokopolis le ugledal luč sveta. Uredniški odbor je rokopolis iz leta 1958 kot star neporavnan dolg vzel za vsebinsko osnovo Zbornika in ga dopolnil še z novimi zgodovinskimi spoznanji in pričakovanji.

Zgodovina in spomini

Drugi Zbornik, ki je že v tisku, bo z okoli 550 stranmi obsežnejši od Zbornika iz leta 1979, ki je imel le 210 strani. Imel bo dva dela. Prvi bo zgo-

Janko Kuster, eden piscev zbornika, sin Maistrovega borca in koroški partizan.

dovinopisni. V njem zgodovinarji Franjo Baš, Mirko Lešnik, dr. Makso Šnuderl, Franjo Roš in Lojze Ude predstavljajo razmere v Mariboru in na Štajerskem pred prvo svetovno vojno in med njo ter ob samem prevratu pa tudi življenje Franja Malgaja. V treh novo napisanih sestavkih za ta del Zbornika bo Janez J. Švajncar še izvirno predstvil slovensko vojsko v letih 1918–1919 Lojze Penič življenje generala Rudolfa Maistra in dr. Bruno Hartman bibliofila R. Maistra in njegovo knjižnico.

V drugem, zelo bogatem delu, pa se bo zvrstilo več kot 50

spominskih zapisov, kot so jih sami kot očividci zapisali danes že pokojni borci za severno mejo. Znani pohorski junak in kasnejši borec Pohorskega bataljona Alfonz Šarh popisuje svoje spomine na zeleni kader v pohorskih gozdovih, Janko Gačnik o nemškem videzu Maribora, dr. Ervin Mejak in še trije drugi o Celju v prevratnih dneh, pa o Ptuj, Ljutomeru, Radgoni in še malo o bojih na Koroškem, kolikor so bili povezani z Mariborom. Svoje spomine je prispevalo tudi šest železničarjev (I. Zapečnik, B. Banovšek, B. Tomažič, E. Jeras, J. Bačnik in M. Rajh) o najhujših dnevih novembra 1918 na preobremenjeni železnici. Zgodovinsko težo imajo tudi pričevanja treh očividcev Toneta Britovška, Ivana Ortana in dr. Maksa Poharja o streljanju 27. januarja 1919 na nasilne nemške demonstrante na Glavnem trgu v Mariboru. Znani pedagog Gustav Šilih in poznejši general Božidar Kraut pa opisuje razmere na mariborski vojaški realki v Maistrovem času.

Tudi Znameniti Slovenci

Zgodovinopisnemu in spominskemu delu sta dodana še bogata bibliografija knjig, člankov in razprav o bojih za severno mejo, ki jo je sestavila Zdenka Petermanec in imeniski pregled sodelovanja borcev za severno mejo v NOB, ki ga je pripravil dr. Ciril Porekar, Maistrov borec in nosilec partizanske spomenice 1941. Iz njegovega pregleda je razvidno, da so med borci za severno mejo bili tudi narodni heroji Franc Leskošek-Luka, Stane Žagar in Alfonz Šarh ter dr. Josip Rus, soustanovitelj Osvobodilne fronte slovenskega naroda.

Na pobudo uvodoma imenovanega odbora za letošnjo proslavo je SAZU uvrstila Rudolfa Maistra v zbirko Znameniti Slovenci. Ta monografija bo izšla letos jeseni hkrati s pesniško zbirko pesnika Rudolfa Maistra-Vojanova, ki jo bo izdala Založba Obzorja.

Janko Kuster

Ob Švajncerjevem Somraku

Mozaik ljudi in dogodkov iz medvojne Maribora

Janez Švajncar je pisatelj, ki rad zajema iz narodnoosvobodilne vojne, iz te neizčrpane tematike, ki ne bo pravzaprav nikdar docela izčrpana, čeprav nekateri teoretiki zatrjujejo, da se je že izčrpala. Toda to so le teorije, kajti bralci še vedno radi segajo po knjigah, ki obravnavajo to tematiko.

Roman SOMRAK nosi letnico 1987, čeprav je prišel v roke kritikom in bralcem šele letos. Založba Obzorja ga je izdala v lični opremi Viktorija Šesta kot drugi del avtorjeve trilogije o Mariboru (prvi del Prelom je izšel leta 1983.) Knjiga izpričuje dogajanja in ljudi med drugo svetovno vojno (trilogija obravnava štiri desetletja življenja v Mariboru: od Maistra do zgodnjih šestdesetih let). Založba je izdala Švajncerjev roman SOMRAK kot prikaz zgodovinskega obdobja majhnega naroda v bojih za obstanek in ohranitev. Roman se pridružuje tistim umetniškim delom, ki gradijo svojo zgodbo na veritetni, realistični zgodovinski snovi. Nosilci dogajanj so prikazani na relaciji sovražniki-uporniki, v luči neogibnega propada zatiranih in boju s premogočnim vojaškim in upravnopolitičnim strojem in v znamenju ideje, da je mogoče človeške in narodnostne pravice uresničiti le z bojem za svobodo. Pot do svobode je mogoča le z zavdanjem, da so žrtve sestavni del trpečih ljudi in namena: pritegniti vse zatirane v narodno-osvobodilno revolucijo.

SOMRAK zajema pet daljših poglavij z letnicami 1941–1945. Osrednja vloga v romanu pripada družini kolarja Franca Savnika, zavednega slovenskega rodoljuba, ki ga niti trpinčenje v okupatorjevi ječi ne odvrne od sodelovanja z narodnoosvobodilnim gibanjem. Avtor spremlja dogajanje sočasno, sinhrono, skozi individualne oči svojih literarnih junakov. Zanimaja ga predvsem, kako zgodovino doživljajo in v njej sodelujejo posamezniki.

V slovo našemu pevcu

Ko bom od doma šel, v dušo prilij samo smeha upornega...

Kdo ve kolikokrat je izvenela solistična vloga pesmi Petra Liparja Partizanovo slovo, ki jo je Jože pel na koncertih Partizanskega pevskega zbora na domačih in tujih odrih. Kdo ve, s kakšnimi globokimi občutki in doživljenji je pel to pesem, ki je marsikateremu poslušalcu izvalila solze v obeh...

V soboto, 5. marca, je v Kopru za vedno utihnil lep berton pevcu in solista PPZ iz Ljubljane, ki je več kot dvajset let zvel na koncertih, nepozabnega in iskrenega tovariša Jožeta Udoviča.

Vest, da ga ni več, je boleče odjeknila med pevci, posebno pa med njegovimi zvestimi zborovci, ki so z njim družno stali na koncertih in se z njim veselili aplavzom.

Revolucionarna je bila Jožetova življenjska pot. V Jelšanah, kjer se 18. julija 1928 rodil, je že v začetku NOB na Primorskem sodeloval in ob kapi-

Švajncerjev SOMRAK je doživel v lokalnem tisku (mariborski Večer) že prvo oceno izpod peresa Franca Šrimpha pod naslovom »Doživljanje znane, a tudi neznanne zgodovine«. Iz kritike povzemamo, da je roman izredno plodovitega slovenskega pisatelja (do zdaj je že izdal 22 knjižnih del) ilustracija dogodkov ali odlomkov teh dogodkov iz let 1941 do 1945. Kljub izmišljenim osebam gre v romanu za resnico, to resnico pa predstavlja zgodovinski čas okupacije Maribora. Pisatelj opisuje čas, ki je prebivalcem Maribora prinesel izkušnjo, kakršne prej še niso poznali, čas, ki je v njihovem življenju pomenil neznanski preobrat tako v fizičnem kot v duhovnem pogledu. V Švajncerjevem romanu nastopajo domačini, koristoljubni podrepani in pridobitniki, predstavniki okupatorjev, aktivisti Osvobodilne fronte in zavezniški letalci. Galerija ljudi v romanu je zelo številna in pestra. Kritik poudarja avtorjev izvirni slog in skrb za čist jezik (uvredba inovativnih besed: črmluga, žgočina, izgreb-ljina...).

Ne glede na zdaj že obrabljeno tožbo nekaterih slovenskih teoretikov, da je tematika NOV v slovenski književnosti že izčrpana, Švajncerjev roman priporočamo v branje kot protidokaz tej dokaj dvomljivi trditvi.

Dušan Mevlja

Po objavi mojega intervjuja z urednikom Švajncerjem o novem Zborniku v Nedeljskem dnevniku z dne 21. februarja 1988 prejemam dnevno številna pisma in telefonske klice zaskrbljenih borcev za severno mejo in njihovih potomcev s vprašanji, če jim bo družba podobno kot pri prvem Zborniku brezplačno zagotovila tudi drugi Zbornik. Mnogi tožijo, da si dolgo pričakovanega Zbornika zaradi skomnih pokojnin ne bodo mogli privoščiti. Ker ne morem odgovorjati vsakemu spraševalcu posebej, jim posredujem ta skupen odgovor:

Svet za kulturo pri Republiški konferenci SZDL Slovenije je v zvezi s temi vprašanji sprejel dve priporočili, in sicer:

1.) vsem občinam v Sloveniji, da odkupijo brezplačne izdave Zbornika za 241 še živečih borcev na svojih območjih, in

2.) Kulturni skupnosti Slovenije, da odkupi najmanj 300 obveznih izvodov Zbornika za potrebe vseh slovenskih knjižnic.

Ni mi znano, kako se ti dve priporočili uresničujeta. Pri založbi sem dobil podatek,

da še nobena občina v prednaročilu ni naročila zbornikov za svoje še živeče borce. Kljub temu verjamem, da bodo slovenske občine izpolnile svoj častni dolg do še sila redkih živečih borcev za severno mejo v okviru roka za zbiranje prednaročil do 1. septembra. Do tega roka lahko izkoristijo ugodnost prednaročniške cene tudi potomci že umrlih borcev in vsi, ki jih zanima ta res zanimiva tematika slovenske narodne zgodovine.

Kulturna skupnost Slovenije glede na že odobreno subvencijo okoli 22 milijonov dinarjev za pocenitev Zbornika verjetno v teh kriznih časih ne bo sposobna zagotoviti še sredstev za odkup 300 obveznih izvodov Zbornika za potrebe slovenskih knjižnic, ki so je bile deležne pri prvem Zborniku 1979. Zato je odbor za proslavo predlagal Mestni kulturni skupnosti v Mariboru, da zapolni to vrzel vsaj za vse splošne in šolske knjižnice v Mariboru. Ostalim slovenskim knjižnicam pa priporočam, da se za to subvencijo obrnejo na pristojne občinske kulturne skupnosti.

Dekle obriši z bledeh lic si znoj in s suhih usten spij strnjeno kri, razkleni trde žuljave pesti in mi zagrebi ves nemir v pokoj...

Jože Jenič

Nič več presahle pipe?

»Preusmerjene« ribe iz izolskih voda

Izola, tipično delavsko središče, išče svoj obraz med ribištvom, industrijo in turizmom

Ob črnokalskih ridah razkošno in opojno cveti, zemljo stresajo krči rojevanja, to pa še ne pomeni, da je veselje nad prebujajočo naravo našlo pot tudi do src – težki tovarnjaki, naloženi z zabojniki iz koprskе luke, hropijo med ovinki, za njimi pa s trudo vlečejo kolone vozil. Prekletstvo krmežljivih cest se začne pri Razdrtem, se razvleče proti Novi Gorici, zdvija proti Kopru in naprej ob Obali. Razvojni program graditve cest v Jugoslaviji, kakršnega naj bi zdaj zdaj sprejeli, med njimi so tudi takomenovane osimske ceste, ne vliva optimizma, prej nasprotno: zdi se, da bi se načrtovalci radi – precej spretno, to je treba priznati – izognili osimskim cestam, za katere smo se zavezali z mednarodnimi pogodbami že davno. In tako se dogaja, da je Slovensko Primorje vse bolj potisnjeno na rob in da se prometni tokovi vse bolj izogibajo koprskе luke, slovenskega – in tudi, seveda, jugoslovanskega – okna v svet. Ne bo več dolgo, ko bo pristanišče, ki je v mednarodni delitvi dela doseglo že pomembne rezultate, le še okence, okence, kakršno že skorajda ne mežika več iz starih kmečkih kajž!

Ceste so seveda tudi izolski problem. Denimo obvoznica, ki so jo že začeli graditi. In le še nekaj tednov nas loči, ko bodo na Obalo pridrveli sodobni nomadi in poskrbeli za temeljit in za naš turizem nič kaj dopadljiv stres. Ko bo cesta od Kopra do Izole in naprej do slovensko-hrvaške meje en sam poligon nejevolje in besa. Cestne račune pa seštevajo drugje.

Ribiči životarijo

Sezona je komaj začela utripati in že se ni bilo mogoče izogniti kolonom. Delamarisov dimnik v Izoli, tarča neštevilnih kritik in žolčnih napadov, pri čemer prednjačijo zlasti mladi iz Obale, je spuščal v zrak sajaste, ne ravno dišeče pozdrave. Sicer pa je v Izoli precej podobno vzdušje kot te dni kjerkoli pri nas. Žolčnost se seli na glavo ZIS-a, portoroška delovna organizacija Droga, z Delamarisom, Ribo in Argom, preštevajo borne denarce, podobno je v Mehanoteknikah in še kje.

Za začetek se srečamo z izolskim županom, Oskarjem Joganom, ki so mu, kot mnogim drugim županom, skrbi razorale čelo.

»Največje delovne organizacije v Izoli so Mehanoteknika, ki v dobršni meri izvaža na Zahod in celo v Ameriko, pa Droga, ladjedelnica 2. oktober in še kdo, v pretežni meri izvozniki, kako pa je z izvozniki, ne bi znova razkladal.

Pomembna dejavnost je seveda ribištvo, saj na tem sloni dobršen del predelovalne industrije. Tukaj bo treba marsikaj spremeniti. Mimogrede: ribištvo zaposluje približno šeststo ljudi, skupaj s predelavo. Ta dejavnost je že nekaj let zelo problematična. Živi nekako na obrobju, ob občasni pomoči družbe, da ne zamre. Odeveč je razlagati, da se vse to odraža tudi v celotnem življenju občine in kraja, v zdravstvu, šolstvu itd.

Ribiško ladjevje sicer ni tako majhno, je pa za naše namene neustrezno. Vedeti je treba, da se nam splača loviti v bližini in belo ribo, ki je iskana, ne pa sardel. Prihodnost našega ribištva je predvse v kakovostnih ribah. Množično predelovanje rib je preživela stvar,« je povedal Oskar Jogan.

Iz ekstenzivne v intenzivno proizvodnjo

Vsekakor bo treba proizvodnjo preusmeriti v visokokakovostne izdelke, vedo izolski ribiči, to pa pomeni posodobitev ribiških ladij pri čemer bodo morale priskočiti na pomoč tudi sorodne gospodarske veje.

To bo potegnilo za seboj zmanjševanje delovnih mest in seveda ustrežnejšo izobrazbeno strukturo, ki je v izolskem gospodarstvu povsem na robu: domala 80 od-

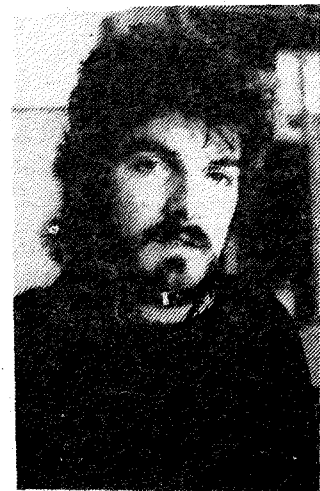

Oskar Jogan: »Ribištvo že nekaj let živi povsem na obrobju! Potrebne bodo korenite spremembe!«

stotkov vseh zaposlenih ima neustrezno izobrazbeno strukturo, drugače povedano, prevladujejo nekvalificirani delavci.

S težavami se otepa tudi ladjedelnica, bolje rečeno popravilnica ladij 2. oktober, ki se zaradi krize v ladjarstvu vse bolj obrača na tuje, doma pa se rešuje z izdelovanjem posameznih sklopov za kovinsko-predelovalno industrijo.

Izhod je nedvomno v turizmu. To ni le blede vizija. Vendar jih mučijo ekološki problemi, predvsem Delamarisov dimnik, zaradi katerega je nekaj skupin tujih turistov v preteklosti že odpo-

Dragan Sinožič: »Smrad odganja turiste!«

vedalo aranžmaje. Čistilne naprave so prednostna naloga, to pa je tudi gradnja marine, kjer bo treba zgraditi še dodatni varovalni pomol in nekaj sto privezov bo nared. Izolski župan vidi v marini pomemben vir dohodka za svojo občino in kraj, ki bi ga dopolnili še z razvojem drobnega gospodarstva. Že lani so se lotili gradnje obrtne cone v režiji obrtne zadruge Galeb, ki se izredno hitro in dinamično prilagaja tržišču. V končni fazi bo v obrtni coni okoli trideset obratovnic. Dosedanje obratovnice nimajo zaradi utesnjenoosti nikakršne možnosti razvoja.

»Če me vprašujete za ceste, potem seveda ne morem biti optimist,« je resignirano odgovoril župan. »Obalna cesta je obličala v vinogradih, vendar z deli le nadaljujejo in upamo, da tokrat prometnih zastojev le ne bo. Neredko se je zgodilo, da si v sezoni zaradi kolone avtomobilov moral pred križišči čakati tudi do dvajset minut. To je povsem nevzdržno, ne-normalno. Seveda to ni edini cestni problem, ta obvoznica. Zapleti so znani, ne bi jih ponavljaj, vem le, da je vse skupaj skregano z zdravim pametjo.

Nekoliko srečnejšo roko imamo z vodo. Videli ste velike cevi ob Rižani, bagre, delavce... Do sezone bomo iz Rižane dobili dodatne kubike vode in prepričan sem, da se lanska zmešnjava ne bo ponovila, pač pa bo treba nove vodne vire še iskati, vode namreč kljub vsemu ne bo dovolj.

»Gradimo v skladu z možnostmi!«

Voda torej ne bo več žrla živcev turistom, zagotovo pa bodo preklinali ceste, a tukaj se kaj prida ne da pomagati; škraje in platno nista v rokah ne izolskega župana ne ljudi na Obali.

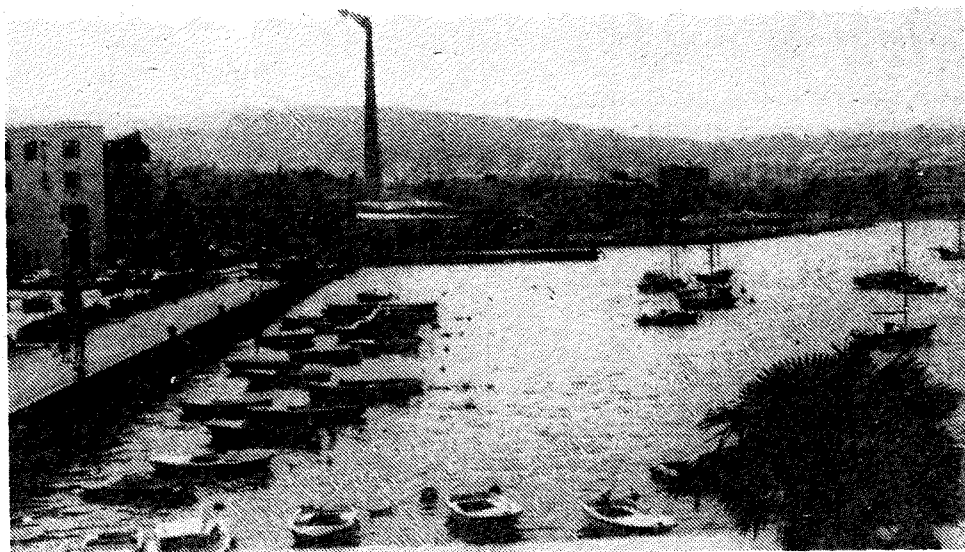
Kljub čerem, ki se jim, tako so mi povedali v Izoli, njih župan večje izmika s svojo umirjenostjo in izkušnjami, nekaterih stvari le ni moč obiti, ne da bi človek povzdignil glas. Zvem, da je gospodarstvo obubožano, da živi na robu, da veliko delavcev dela zgolj za golo preživetje, takšni so namreč osebnih dohodki na Obali... Novosti, ki so se jih na Obali lotili, od turističnih do obrtnih, cestnih in drugih, bodo obrodile sadove šele čez kakšnih deset let.

Zaradi vseh težav, ki so v najinem pogovoru prišle z vso silo na dan, tudi ni moč graditi pravnih števil stanovanj, gradijo pač v skladu z možnostmi, nekaj pa nagajajo okoliščine...

»Gradnja individualnih stanovanj na Šaredu se je ustavila,« še vedno zelo umirjeno razlaga Oskar Jogan in pove, da jim tamkaj mečejo polena pod noge občani, ki ne dovolje gradnje. Priročili so se že na ustrezne republiške institucije, čeprav so ugotovili, da je bil postopek za pridobitev zemljišč zakonsko dorečen in korrekten. Pri gradnji je prišlo do zastoj, naposled pa je zmanjkalo še denarja za kakšnih pet do šest kilometrov cestne povezave.

Še pred nedavnim so v družbenem sektorju zgradili okoli 60 stanovanj letno, letos bo to število pristalo pri 30-40 enotah. Takšni so pač časi... Povedati je še treba, da so izolski gradbinci med cenejšimi v Sloveniji. Kljub temu ne gre!

Tudi o izolski, oziroma obalni bolnišnici ne bi kazalo izgubljati besed, saj dela domače zdravstvo na robu ti-

Posnetek, ki ponuja rešitve in vzbuja negodovanje: del izolskega pristanišča, ki naj bi se razširil v marino z nekaj sto privezi; v ozadju zloglasni Delamarisov dimnik.

stega, kar še dopuščajo normativi, nekateri oddelki pa so še znatno na slabšem in – preprosto povedano – vegetirajo. Kdaj bo dokončno zgrajena izolska bolnišnica, tudi županu ni povsem jasno, še najmanj ob obetih, s katerimi nam polnijo ušesa vsak dan. Res je sicer, da je obalna bolnišnica zelo široko zastavljen objekt, da so zagotovljena potrebna zemljišča za dogradnjo, potrebna dokumentacija...

»Rad bi poudaril tudi to, da kakšnih petnajst odstotkov bolnikov prihaja iz sosednje Hrvaške in da jim je nemogoče odreči, saj že leta težijo bolj k nam kot v rodno republiko,« je dorekel zdravstveno problematiko izolski župan in se takoj obrnil k naslednjemu, a najbrž ne zadnjemu problemu, zaradi katerega toplo obmorsko sonce ni tako svetlo, kot bi moralo biti.

»Ne moremo si dovoliti, da nam propadajo kulturno-zgodovinski spomeniki. Ni jih malo, malo pa je denarja, zato bomo skušali zaščititi najpomembnejše, predvsem staro mestno jedro. Obnavljali bomo, če nam bo sreča mila, tiste objekte, za začetek, kjer so v prtljihu zanimivi lokali, stanovanja pa so v teh zgradbah zelo draga. Nekaj malega smo že postorili, vendar smo se morali ustaviti. Denar, sveta vladar.

In ker je denar sveta vladar, njegova pota pa včasih podobna kar božanskim, meni izolski župan, da je njegova regija od Slovenije preprosta – odrezana in da se mati domovina vse premalo zaveda velikega pomena, ki ga ima obmorsko gospodarstvo za narod. In spet sva na začetku: povezava koprskе luke, avtoceste, jadranskega magistrala... Refren, ki se ga bomo zagotovo boleče spomnili bržkone že prej kot čez desetletje!

Mladinski center
ARRIGONI – matica izolske mladine

Kdo bolj občuti butanje valov časa, kot mladi? Bilo je nekako samoumevno, da sem se namenil prav k njim, v stransko uličico, kjer je zelenje že kar bohotno dražilo nosnice, a se je vabljivi vonj

izgubil spričo »ne/denernega« razpoloženja, ki ga je stresal iz rokava izolski župan.

Dragan Sinožič, sekretar izolske občinske konference ZSMS, je bil, za razliko od njegovega župana, kar veherentno zgovoren, edina pa sta si bila v mnenju, da pravzaprav ni nobenih razlogov, da bi bil človek optimist.

Mladi, je povedal Dragan, na Obali nekako tavajo. Precej zaposlene mladine je iz drugih okolij. To zadeve še zaostruje. Stanovanj ni. Denarja tudi ne. Ni jih tako malo, ki se morajo ubadati zgolj z bojem za preživetje, kaj šele, da bi mislili na kakšno aktivnost izven delovnega časa. To poraja tudi izredno veliko fluktuacijo in če smo že povedali, da so izolski gradbinci še nekako poceni za slovenske razmere, je treba navreči še, da je Obala eno najdražjih območij pri nas!

V takšnih razmerjih položaj mladih nikakor ni vzpodbuda, kaj šele možnosti in odveč je razglabljati, da se je v mladih naselila apatija.

In potem mi zgovorni sekretar začne žebati po vrsti vse, kar je povedal že župan. Ceste...

»Opažam, da gre turizem mimo nas...«

Dimnik...

»Smrad odganja turiste...« In novost: mladinski center Arrigoni. Obnovitvena dela se bližajo koncu. Dragan hvali družbenopolitične organizacije, občino. Načrti so precejšnji. Športni park. Zabavišče. Disco. Kulturno središče mladih. V njegovem okrilju je tudi mladinski servis. Domala ves dohodek namenijo adaptaciji centra.

»Gre, vendar počasi. Premišljujejo, da bi oživel delo mladinskih kooperativ. V predalu že imamo elaborat za izdelavo avtentičnih izolskih, obalnih spominkov, ki bi jih izdelovali v Arrigoniju in ponudili turizmu.«

Morje daje Izoli življenje. Italijani, si zapišem Draganove besede, ga veliko bolj čuvajo kot mi. Včasih smo prisegli na španovijo industrije in turizma, danes je ta zakon popolnoma propadel.

»Zdi se mi, da je bilo včasih več turizma. Ja, italijanski ribiči še kar naprej lovijo pri nas, res pa je, da se je burja okoli tega nekako une-

sla, spremenilo pa se ni nič. Vsekakor tiči za vsem tem nekakšno ozadje, nekakšen kompromis, nekaj, kar nam prikrivajo. Tako bo, dokler bomo poslušali poročila z meddržavnih srečanj, ki se končujejo z '... pogovori' so bili obojestransko koristni in plodni...«

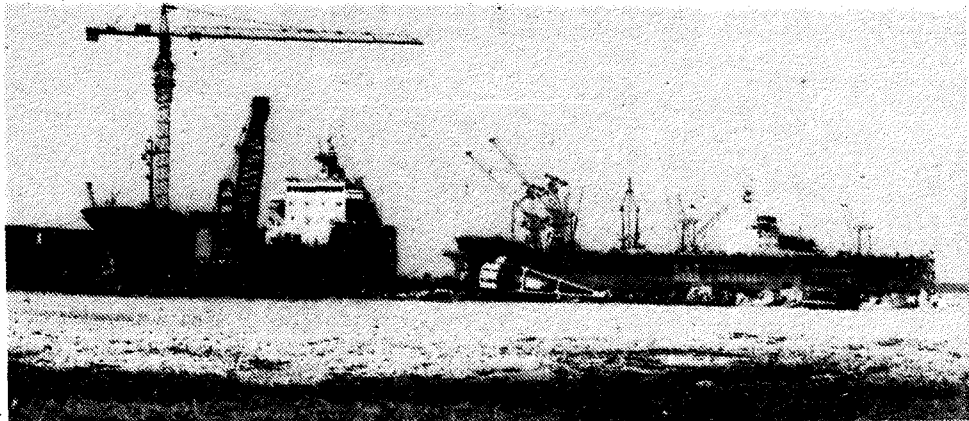
Glede na to, da živi v Izoli tudi italijanska skupnost, je bilo seveda ustrezno vprašanje, kakšno je sodelovanje.

»Pravzaprav smo na isti barki, tako enim kot drugim primanjkuje denarja,« je odgovoril Dragan, »zdi se mi celo, da je pri njih delo nekoliko zamrlo, vendar jim skušamo pomagati. Imajo namreč še slabše (!?) prostore kot mi in s tem tudi pogoje. Nič ne de: Arrigoni bo tudi njihov, to pa je tudi priložnost, da zagotovim z vso odgovornostjo, da mladi ne poznajo nikakršnega razlikovanja, kaj šele nacionalizma, šovinizma in podobnega, kar se je v zadnjem času skotilo v nekaterih glavah.

Zdi se mi tudi, da je pravzaprav problem italijanske manjšine precej manjši, kot bi to radi nekateri prikazali, četudi je res, to sem že poudaril, da imajo z nami vred premalo sredstev za normalno življenje. Včasih smo morda res bili nekoliko površni glede dvojezičnih napisov, sedaj je to urejeno. Številno učencev v njihovih šolah malce upada, vendar se mi zdi, da je to povsem naravna posledica in nikakršen asimilacijski pritisk, kot se zdi nekaterim.«

Pogovor z županom in mladincem je bil v mnogem podoben, zdaj umirjen, zdaj vroč, napet, gostobeseden, nad besedami pa je visela grozeča beseda – kriza. V Izoli tipajo na vse strani, tudi mladi ne stojijo ob strani – prav oni najbolj boleče občutijo stranpoti zgrešene gospodarske politike, ki vleče deželo na obrobje evropskega dogajanja. Ne zaupajo resolucijam, vzvišenim besedam, tisočkrat ponovljenim obetom. Predvsem pa ne trpe nikakršnih izigravanj. Skorjice kruha in igre so za mlado generacijo le premalo...

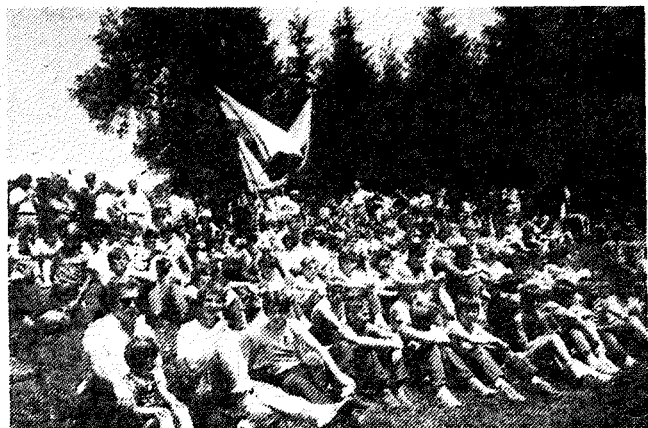
Tako se zdi, da bo tudi letos v Izoli vse po starem, le nekoliko več vode bo prišlo. Milenko Strašek

Ladjedelnica 2. oktober se ukvarja z marsičem, da bi se izognila vakuumu, ki trenutno kraljuje v ladjarstvu.

Iz dela naših organizacij

Tudi jurišniki so ocenili svoje delo

Spomin na Znojile 1987

V domu Maksa Perca v Ljubljani je bila 26. marca skupščina borcev jurišnega bataljona 15. divizije NOVJ, ki so se je poleg nekdanjih jurišnikov udeležili tudi predstavniki domicilnih občin Ljubljane in Ljutomer. Obširno so poročali o minulem delu odbora in o načrtih za prihodnje podaljšali pa so mandat dosedanjemu odboru in predsedniku. Da bi odbor kar najbolje opravljal zastavljene naloge, je v njegovi sestavi še nekaj novih članov.

Iz poročila je razvidno, da je odbor skupnosti borcev jurišnega bataljona 15. divizije deloval dobro: zaslužnim članom so podelili spominske znake, ob 40-letnici zmage nad fašizmom in osvoboditve Ljubljane so posameznikom bili izročili spominske medalje, na osnovni šoli Janeza Levca v Ljubljani pa je bil tedanji pionirski odred poimenovan v »Pionirski odred jurišnega bataljona 15. divizije NOV«.

Ena naloga, ki se nanaša na tradicije narodnoosvobodilnega boja in prenešanju le-teh na mlajše rodove, je tudi uspešno izveden prvi

spominski pohod Po poteh jurišnega bataljona, katerega nosilec je bil prav omenjeni pionirski odred. Pohoda, bil je 20. novembra 1985, se je poleg odreda udeležilo še devetdeset učencev z učitelji te šole, devet borcev bataljona, trideset učencev z učitelji iz žužemberške osnovne šole, petindvajset učencev z učitelji osnovne šole Dvor ter predstavniki občine Ljubljana-Center in Ljutomer. Odbor si želi, da bi tudi letos organizirali pohod in sicer v primernejšem letnem času. Uspešen je bil tudi drugi pohod (12. novembra 1986) od Stavče vasi na Vinkov vrh. Pohod so obogatili z zgodovinskimi urami, kulturnimi prireditvami in srečanji učencev osnovnih šol in borci jurišnega bataljona.

V okviru občinskega praznika Ljutomer so v lanskem letu odprli zanimivo razstavo fotografij in dokumentov jurišnega bataljona 15. divizije. Ta prireditev je zbudila precej zanimanja, kar potrjuje podatek, da so si nekateri ogledali razstavo večkrat.

Naloge odbora skupnosti borcev jurišnega bataljona 15. divizije so dokaj pestre,

zanimive, pa tudi odgovorne, saj bo del le-teh slonel na sedanjih razmerah, ki takim prireditvam niso preveč naklonjene. Tega se zavedajo tudi člani odbora, zato bo treba vsako nalogo pretehtati in skrbno pripraviti, ne da bi bili okrnjeni vsebina in pomen teh aktivnosti. Mnoge pa bo treba oplemeniti z novostmi, ki bodo pritegnile tudi mlade, zlasti iz osnovnih šol.

Jože Čurin

Letne skupščine dobro obiskane

Več kot tri četrtine od vseh dvajsetih krajevnih organizacij ZB NOV, kolikor jih je v radovljški občini, so do konca marca že opravile letne skupščine, na katerih so ocenjevali preteklo delo in sprejeli programske usmeritve.

V občini Radovljici je zdaj še 2.560 članov ZB NOV, od teh 1103 žensk. Poprečna starostna meja se približuje 70 letom. Najštevilnejša krajevna organizacija ZB NOV je na Bledu s 389 člani, nato v Radovljici s 303, v Bohinjski Bistrici z 204 in v Gorjah s 186 člani.

Na skupščinah po pričakovanju udeleženci, ki se polnoštevilno odzivajo vabilom, razpravljajo o sedanjih gospodarskih in družbenopolitičnih razmerah in protislovjih. Kljub starosti in bole-

nosti borci še vedno predstavljajo pomemben del prebivalstva, ki tvorno sodeluje zlasti v krajevni samoupravi in delegatskem sistemu, mnogi pa še vedno opravljajo odgovorne dolžnosti v krajevnih skupnostih, v občini in v regiji. S svojimi bogatimi izkušnjami so nezamenljivi v organizaciji priprav na SLO in DS. Zato na skupščinah tudi ne morejo mimo vse pogostejših pojavov dezinformacij s tega področja in napadov na JLA, četudi se zavzemajo za bolj odprt dialog in demokratično sodelovanje na vseh področjih družbenega življenja.

Končno oceno razprav in stališč s skupščin krajevnih organizacij ZB NOV bo dal občinski odbor po zaključku vseh skupščin po 15. aprilu.

JR

V ospredju sedanje razmere

Rezervni vojaški starešine iz občine Piran so pred dnevi na volilno-programski seji celovito ocenili opravljeno delo ter določili konkretne naloge za prihodnje.

V razpravi so se dotaknili tudi aktualnih razmer v Sloveniji in Jugoslaviji. Poudarili so, da se v sedanjih razmerah soočamo z različnimi analizami vzrokov sedanjega stanja, pa tudi z neenotnimi ocenami, kakšne so prave poti za izhod iz tega. Zavzeli so se za dosledno spoštovanje usmeritev in sklepov partijskih kongresov. Pot rešitve iz sedanjega stanja in pot v družbo jutrišnjega dne mora iti preko nadaljnjega procesa demokratizacije in izpopolnjevanja samoupravljanja in ob upoštevanju ekonomskih zakonitosti.

Menili so tudi, da demo-

kratizacijo v Sloveniji, pa ne samo tu, spremljajo posamezniki in skupine, ki izrabljajo odprtost dialoga za samo svoje analize in ocene ter skušajo dokazati, da je vse v naši družbi zgrešeno. Na napake in nepravilnosti ne opozarjajo zato, ker bi želeli odpravljati in preprečevati njihovo nadaljevanje, temveč skušajo s tem dokazati, da so zgrešeni temelji. Sebe pa skušajo prikazati kot pravičnike in vizionarje, ki edini vidijo pravo pot in pravi način.

Poudarili so tudi, da v Sloveniji ni nobenega protiar-madnega razpoloženja. To potrjujejo njihovi stiki s pripadniki JLA in usposabljanja, ki so jih opravili skupaj z jugoslovansko ljudsko armado.

Alojz Dekleva

Koroška partizanska pota

Med drugimi bolj ali manj znanimi našimi aktivnostmi za ohranjanje izročil iz NOB in spoznavanje koroške krajine ter njenih nesebičnih prispevkov k zmagi nad fašizmom smo skupaj z osrednjim Odborom koroških partizanov Ljubljana in Zvezo koroških partizanov Celovec pristopili k ustanavljanju javk, kjer so se partizani često oglašali in zadrževali.

Izbrali smo jih s pomočjo krajevnih organizacij ZB NOV v občini Slovenj Gradec, Dravograd in Ravne na Koroškem. Iz te zamisli bo nastala svojevrsna transversala, saj bo na vsaki javki (postajanki) oštevilčena štampiljka, za vsakega udeleženca te poti pa bo na razpolago poseben vodič (zloženka) z imenom JAVKA BREZ HAJKE. Udeležencem bodo za določeno število obiskanih javk podeljene posebne značke. Naj povemo še to, da bo ta transversala ne le spominska pot, temveč bo pomembna za razvoj kmečkega turizma pri nas. Da bi to zamisel čim temeljiteje izpeljali, pozivamo in prosimo vse bralce glasila, da seznam skrbno pregledajo in nam sporočijo svoje pripombe, če smo katero od zasluženih postojank še izpustili ali kako drugače naredili napako. Vse naše tehtne predloge bomo pred izdajo vodiča še lahko upoštevali in vam bomo zanje skrajno hvaležni! V seznamu so domača imena domačin in morebitno partizansko ime.

Ime in naslov javke – število navedenih je kar 57. V seznamu so zajete samo javke (postojanke), kjer se bo nahajala štampiljka. Obiskovalci bodo na sami javki seznanjeni z bližnjimi spominskimi točkami, s posebnim opisom kot na primer pri zap. št. 30. krajevna skupnost Mežica. Tam boste ob delovnem času našli poleg štampiljke kratek opis napada I. Koroškega bataljona na Mežico, in da na stavbi narodnega doma najdete spominsko ploščo o tem dogodku. Pred domom v parku stoji spomenik padlim za svobodo v letih 1918–1919 in 1941–1945 ter doprsni kip narodnega heroja Franca Pasterka – Lenarta, pa opis spominskega obeležja na »Štengah« nad Mežico, posvečenega padlim borcem VOS – OF in VDV-NO. Prav tako pod zap. št. 31. Poljana v Golf turistovem penzionu Poljana boste lahko izvedeli, da tam v bližini stojijo spomeniki zadnjih bojev druge svetovne vojne. Takšne in podobne opise spominskih točk boste našli še pri nekaterih drugih javkah, ki vas bodo seznanjali z raznimi dogodki med NOB.

Podatke je posredoval tajnik Področnega odbora koroških partizanov Ravne na Koroškem Gregor Burjak.

Adolf Ankon

Zaupnica dosedanjemu odboru

Borčevska organizacija v KS Prežihov Voranc šteje 338 članov, njihova povprečna starost je sedemdeset let. Kljub starosti je še mnogo borcev zelo aktivnih in uspešnih družbenopolitičnih delavcev in sadovi njihovega dela so vidni marsikje.

O opravljenih nalogah ZB je na nedavni letni programski skupščini poročal predsednik Jože Kalinger. Pred borce je razgrnil uspešne dejavnosti posameznih komisij, jih pohvalil za uresničene naloge. Požrtvovalni aktivni člani ZB posvečajo veliko pozornost in

skrb bolnim in ostarelim borcem, jih obiskujejo po domovih in bolnišnicah, socialno šibkim pa dajejo denarno pomoč. Zelo prizadevna je tudi komisija za ohranjanje in negovanje tradicij NOV. Pripravila je vrsto proslav, spominskih slovesnosti, uspešni pa so tudi razlagalci po šolah. Po poročilu blagajnika in nadzornega odbora je članstvo izreklo zaupnico in posebno zahvalo dosedanjemu odboru in nadvse skrbnemu in vzornemu predsedniku Jožetu Kalingerju. Ta je člane ZB seznanil s programom dela za leto 1988.

Življenje osnovne šole Luis Adamič v Grosupljem

Čimbolj pametne nas hočejo poslati v svet

Ko je bila leta 1971 v Grosupljem nekaj ulic stran od stare osnovnošolske stavbe zgrajena nova, so sprejeli tudi ime. Luis Adamič. Njihov domačin, rojen le kaka dva kilometra poti iz Grosuplje, na Blatu. Ponosni so nanj, na pisatelja in politika, ki je veliko dal slovenskemu narodu, čeprav je živel onkraj Oceana, v Ameriki. S ponosom govorijo o njem učenci in njihovi učitelji, s ponosom nosi šola njegovo ime.

Šola Louisa Adamiča obsega 73 oddelkov s 1684 učenci. Ena največjih šol v Sloveniji je. Poleg v centralni šoli v Grosupljem poteka pouk še v petih podružnicah: v Šmarju, Žalni, Podtaborju, Kopanju in Polici. V Šmarju je popolna osemletka, tako kakor v centralni grosupeljski šoli, v ostalih podružnicah pa imajo pouk do četrtega razreda. Pri osnovni šoli je tudi šola s prilagojenim poukom in oddelk za delovno usposabljanje pa pet oddelkov podaljšane bivanja. Tudi za jutranje varstvo je poskrbljeno v grosupeljski šoli, in da učenci ne ostanejo lačni, jim v šolski kuhinji pripravijo zajtrk, malico in kosilo. Za tiste, ki iz tega ali onega vzroka ne do-

segajo zadovoljivih učnih rezultatov, so v šoli organizirali dopolnilni pouk. Tisti, ki imajo pri posameznih predmetih nadpovprečne sposobnosti ter kažejo interes za poglobljeno delo, pa se lahko vključijo v ure dodatnega pouka. Približno 350 otrok se vsak dan vozi v šolo, saj so njihovi domovi več kot štiri kilometre oddaljeni od šole. Večinoma so to učenci višje stopnje, z llove gore in Starega Apna, kjer so bile ukinjene podružnice, pa se v šolo vozijo tudi nižješolci. Seveda šola poskrbi za brezplačen prevoz.

Cela vrsta stvari me zanima: od pouka in uspeha tlo interesnih dejavnosti in povezanosti šole s krajem. Tovariš ravnatelj Dare Gabri-

Ravnatelj šole Dare Gabrič

si vzame čas in mi pojasnjuje: »V šolskem programu imamo ob rednem pouku precej interesnih dejavnosti – pevski zbor, športne dejavnosti, ročna dela, foto krožek, modelarski, vrtnarski, spominkarski... Največ jih je seveda zavzetih za šport.

Ustanovili smo tudi šolsko pionirsko zadrugo in pred kakim mesecem smo odprli svojo šolsko trgovino, pa šolsko pionirsko hranilnico seveda imamo,« našteva tovariš ravnatelj.

Nikakor ne moremo mimo šolske knjižnice, ki s svojim gradivom in svojimi oblikami dela v vsaki šoli bogati vzgojnoizobraževalno delo. V centralni grosupeljski šoli sta organizirana dva oddelka knjižnice – za razredno in predmetno stopnjo. Učenci lahko izbirajo med 30.000 knjigami, obenem pa potekajo v prostorih knjižnice tudi pedagoške ure knjižnične in knjižne vzgoje, pri katerih se »knjižni molji« seznanjajo s knjižnimi novostmi, s slovenskimi klasiki ter z ureditvijo knjižnice in kataloga.

O šolskem uspehu pravi ravnatelj, da se giblje nekeje v mejah povprečja – okoli 96–97 odstotkov. Čim boljši uspeh je seveda najpomembnejši za osmošolce, ki zapuščajo osnovnošolske klopi. »Večina se odloči za nadaljnje šolanje v srednji šoli in le malo se jih takoj po osnovni šoli priuči za kako obrt,« pripoveduje moj sogovornik. »V ospredju so kovi-narska, družboslovna, ekonomska, administrativna pa tudi finančno-komericalna smer. Bodisi da se odločijo za šolanje v Ivančni gorici ali pa v Ljubljani. Te smeri da-

jejo tudi možnosti zaposlitve v občini. Kovinarje na primer rabijo pri IMP, Livarju v Ivančni gorici, v kovinostroju Grosuplje, pri Gradbenem podjetju Grosuplje. Poklicno usmerjanje je sestavni del celotnega vzgojnoizobraževalnega procesa. Poklicna vzgoja se vključuje v vsa predmetna področja, tako na nižji kot na višji

stopnji, vpeta pa je tudi v programe naravoslovnih dni, eskurzij in interesnih dejavnosti.«

Solska vrata so tako rekoč vedno odprta, za vsakogar. Šola tesno sodeluje z Zavodom za kulturo, s TVD Partizanom, ki koristi njene prostore do poznega večera, pa z borci, ki so vsako leto povabljeni v goste, s krajevno

Z leve: Dita Kosari in Senka Šalešević, osmošolki

V razpravi, ki je sledila poročilu, so o gospodarskih in družbenopolitičnih razmerah razpravljali dr. Vldimir Bračić, Leo Šarman, Mato Utovič in Lojze Antončič. Razpravljalci so mnenja, da pri spremembah ustave ne smemo odstopiti od avnojskih usmeritev. Predsednik komisije za vojaške vojne invalide Leo Šarman predlaga, da bi se v občinskem merilu oblikoval družbeni organ, ki bi povezoval delo in obravnaval

probleme borcev, vojaških vojnih invalidov. Menili so tudi, da je sredstev za klimatsko zdravljenje in za ortopedske pripomočke borcev in vojnih invalidov premalo, saj so borci vedno starejši in bolj bolni. Skupščino je pozdravil predsednik občinskega odbora ZZB NOV Zdravko Gomizel in dejal, da so dali borci vso podporo dosedanji pozitivni politiki republiškega izvršnega sveta in CK ZKS. **Sonja Golec**

Kritično o organiziranosti mariborskih občin

Predsednik ZZB NOV MB Rotovž Zdravko Gomezel je med drugim na njihovi programski skupščini poudaril, da je kljub visoki povprečni starosti veliko število borcev še aktivnih v samoupravnih organih, v krajevnih skupnostih, družbenopolitičnih organizacijah in v organih, ki se ukvarjajo s problemi SLO in DS. Delo borcev cenijo v različnih organih, svetih in komisijah. V predsedstvu

zaradi tega razočarani umikajo. Tem članom, so dejali, bo treba pomagati in jih ne prepustiti, da bodo v svoji sedanji razdvojenosti ostali sami.

Organizacija ZZB NOV Maribor Rotovž je druga najštevilčnejša občinska organizacija v Mariboru, saj šteje 1589 članov, ki so organizirani v 11 organizacijah v krajevnih skupnostih.

V razpravi so udeleženci

tudi sam ni zadovoljen s sedanjimi razmerami, ker se ne uresničujejo cilji, ki so si jih zastavili ob preoblikovanju mariborskih občin. Še vedno je preveč formalizma, dolgovnega sestankovanja in različnih koordinacij. Vprašanje je sicer, ali je sedanji trenutek najbolj primeren za začetek ponovne razprave o organiziranosti mariborskih občin, vendar ljudem ni mogoče preprečiti, da postavljajo vprašanja glede sedanjosti organiziranosti in terjajo boljše rešitve.

Na skupščini je predsednik SO Maribor Rotovž

Branko Smole izročil odlikovanju predsedstva SFRJ dvema zaslužnima borce. Tako je Ivan Žibert dobil red republike z bronastim vencem, Jasna Princ pa red zaslug za narod s srebrno zvezdo. Predsednik občinskega odbora ZZB NOV Maribor Rotovž Zdravko Gomezel je ob tej priložnosti izročil dosedanjemu sekretarju občinskega odbora ZZB NOV Bojku Črtaliču umetniško sliko in se mu zahvalil za večletno uspešno delo v občinski organizaciji.

M. K.

Zaskrbljenost nad prihodnostjo

V osnovni šoli bratov Žvan v Gorjah so imeli pred nedavnim tamkajšnji borci letni občni zbor. Po podatkih predsedstva je v tem odboru še 134 članov, vendar se število močno krči. Samo lani jih je umrlo osem, mnogi med sedanjimi člani pa so bolni in vedno bolj utrjeni.

Na seji so opozorili, da so dale majhne Gorje med NOB kar sedemnajst prvoborcev, od katerih pa sta danes živa le še dva.

V pogledu na zbrane sive glave se je zrcalila zaskrbljenost nad našo prihodnostjo in precej je bilo kritik na račun velikih dajatev Slovenije za nerazvite, pri čemer sploh ne moremo imeti pregleda nad tem, zakaj se denar porabi. Menili so da najresneje grozi nevarnost, da bo tudi Slovenija kmalu pristala med nerazvitimi. Ocenjevali so še Gorbačovov obisk pri nas kot koristen in dober, hkrati pa so se spomnili na čas informiroja, za katerega so dejali, da še ni pozabljen, saj je bil to čas, ko nam je prav Sovjetska zveza povzročila veliko gospodarske škode.

Na koncu razprave so borci precej povzdignili glasove, ko je tekla beseda o denarju iz tretjega samoprispevka krajevnih Gorj. Borci so menili, da ni pričakovati še četrtega uspešnega odziva krajanov na samoprispevek, ker dela, ki naj bi bila opravljena z denarjem prejšnjega samoprispevka, niso bila ustrezno opravljena. Zato so v krajevni skupnosti tudi oblikovali komisijo, ki bo pred majskimi prazniki rezultate svoje analize objavila v lokalnem glasilu. Veliko jeznih besed, je bilo izrečenih tudi na račun ukinjenega krajevnega urada, pri čemer so borci pripominjali, da so imeli nekoč tam celo občino, zdaj pa še uboge pisarne ne zmorejo.

J. A.

Poziv k odgovornosti

Obe šoštanjski organizaciji, zveza borcev in zveza vojaških vojnih invalidov sta imeli istega dne svoji letni konferenci. Združenje VVI šteje še 35 osebnih in 33 družinskih invalidov, njihovi predstavniki pa so se skozi vse lansko leto sestali šestkrat in obravnavali številna vprašanja, ki tarejo invalide,

obiskovali so svoje bolne sotovariše in jih tudi obdarovali. Nepokretni bolniki so se zlasti razveselili obiska ob dnevu borca, dnevu vstaje, dnevu republike in ob novem letu. Lani je kar 28 članov praznovalo sedemdesetletnice, letos pa trideset. Vsakomur od teh namenijo prijazno čestitko.

Znova najboljši starešine iz Dobrne

Na letni programski konferenci občinske organizacije ZRVS Celje so delegati ocenili svoje delo v preteklem obdobju. Tako so poleg ocene dela OK ZRVS sprejeli še poročila o delu posameznih organov.

Pri idejno-političnem in vojaško strokovnem usposabljanju so program dela v celoti uresničili, predavatelji pa so ga podali na visoki kakovostni ravni. Kljub temu pa je konferenca ocenila da je udeležba preskromna, saj je bila samo petinšestdeset odstotna. Po daljšem času so opravili ostro streljanje z polavtomatsko puško, vendar so bili ob dobrih rezultatih in dobri organizaciji znova presenečeni nad majhno udeležbo.

Tudi letos je konferenca ocenila in razglasila najboljšo krajevno konferenco za leto 1987. Že petič zaporred je ta laskav naslov dobila KK ZRVS Dobrna, druga je bila KK ZRVS Slavko Šlander, tretja pa KK ZRVS Štore.

Delegati pa so spregovorili tudi o vključevanju in dejavnosti mladih rezervnih starešin v njihovi organizaciji. Ugotovili so, da je več vzrokov za zmanjšano dejavnost. Glavni pa je ta, da programi v celoti ne odražajo interesa mladih rezervnih vojaških starešin.

Razpravljali pa so tudi o problemih usmerjanja mladih v vojaške in obrambne poklice, posebej pa so obravnavali tudi usmerjanje v šole rezervnih oficirjev.

Franc Rozman

Kar pa zadeva njihovo družbenopolitično aktivnost, so člani ZVVI vključeni v delo krajevnih skupnosti, v druge DPO in v društvi. Lanski program dela so izpolnili, zlasti pa tisti njegov del, v katerem so pomagali članstvu pri uveljavljanju njihovih invalidskih pravic, priznavalnin, zdravstvenega in socialnega varstva in materialnih pomoči. Njihova aktivnost pri najrazličnejših prireditvah v kraju se pokriva z aktivnostjo ZZB NOV: sem pa sodijo kurirčkove pošte, odkritja spominskih obeležij ter nenazadnje piknik pri Šmihelu nad Mozirjem, ki je ostal vsem v najlepšem spominu.

Na konferenci ZZB NOV Šoštanja so ugotavljali, da so lanske naloge v celoti izpolnili, za kar so posebej pohvalili delo izvršnega in nadzornega odbora in tudi ulične poverjenike. Sedanjih 163 članov in članic združenja si je za nove naloge zastavilo tele cilje: nadaljevanje vključevanja o ustavnih spremembah, spraševali so se in zastavili vprašanje o organiziranosti republik in federacije, o potrebnosti in koristnosti svetov republik in po-

krajin ter sveta federacij, zahtevali so takojšnjo ukinitve vseh privilegijev za člane sveta federacije (kabineti, avtomobili, straže...) zahtevali, da občinski delegat v republiški skupščini takoj sproži zahtevo, da IS SR Slovenije ukine pravilnik, po katerem mu je omogočeno odmerjati izredne pokojnine, zavzemali so se, naj se pri volitvah najodgovornejših funkcionarjev v republiki uveljavljajo predvsem mlajši, sposobni ljudje in tisti, ki doslej niso sodelovali pri oblikovanju klavrne gospodarske in družbene politike.

Obsodili so neupravičeno blatenje JLA, zahtevali so poostreno osebno odgovornost na vseh ravneh in v vseh okoljih in se zavzemali, da končno že enkrat prenehamo razpravljati o kolektivni odgovornosti, ki je le skrivnica za krivice. Ostro so izrazili kritiko nad preštevili potovanja v tujino, ki ne prinašajo v povračilo gospodarskih učinkov...

Na koncu so sprejeli načrt dela za leto 1988, ki so ga uskladili z občinskim načrtom OO ZZB NOV Titovo Velenje.

M. V.

ZZB NOV Maribor Rotovž so si prizadevali za izboljšanje pretoka informacij med članstvom. Ugotovili pa so, da zaenkrat še niso dobili konkretnega odgovora na bistveno vprašanje v mariborskem prostoru glede razmejitev pristojnosti med občinami in mestom kot posebno družbenopolitično skupnostjo, čeprav gre za enega poglobitvenih referendumskih ciljev ob preoblikovanju novite občine Maribor.

Iz poročila in razprave je bilo razvidno, da je iz organizacije ZK izstopilo 15 borcev, ki so opozorili na nespoštovanje sprejetih sklepov v družbi in na razne nepravilnosti v gospodarskem in političnem življenju. Menili so tudi, da na posamezne rešitve nimajo vpliva in da se

govorili tudi o pisanju o JLA v nekaterih glasilih in poudarili, da odklanjajo žaljivo, nekulturno in neargumentirano pisanje o JLA, o konceptu SLO in DS in o obrambnih pripravah nasploh. Po drugi strani pa so menili, da se mora JLA tudi bolj odpreti za javnost in iti v dialog z mladimi, ki želijo odgovore na nekatera vprašanja, ki zadevajo naše obrambne priprave in vlogo JLA v naši družbi. Menili so, da argumentirana razprava ne bo škodila ugledu armade, saj si ga bo po mnenju nekaterih borcev še okrepila.

Na skupščini so spregovorili še o uresničevanju referendumske odločitve o preoblikovanju občin. Predsednik SO Maribor Rotovž Branko Smole je dejal, da

Velik napis v ozadju zgovorno priča, s čim se ukvarjajo v tistem kotičku šolske avle; in to uspešno!

Fotografija je s proslave 90-letnice rojstva grosupeljskega rojaka Louisa Adamiča, na kateri je nastopil tudi moški pevski zbor Šmarje-Sap pod vodstvom »krasnega dirigenta«, kakor pravijo pevci, Marjana Sajovica.

skupnostjo, ki jim vedno prikoči na pomoč (Tako so na primer pomagali pri asfaltiranju okolice nove šole, zdaj pa iz čistega samoprispevka gradijo prizidek telovadnice pri stari šolski stavbi) in seveda s starši. To so še pose-

bej zapisali ob začetku šolskega leta: »Tesna povezava med starši in šolo je pomemben dejavnik pri prizadevanjih za zdrav telesni in duševni razvoj otrok. Želimo, da bi v tem šolskem letu čim tesneje sodelovali in tako

s skupnimi močmi premagali vse težave, ki se bodo pojavile.« Pa sodelujejo – preko roditeljskih sestankov, govornih ur in, kar tako, vsakodnevnih stikov.

»So kaj strogi vaši učitelji?« sprašujem Senko Sale-

Šolska trgovina

Ko stopim v šolsko avlo, mi najprej pade v oči napis z velikimi tiskanimi črkami: ŠOLSKA TRGOVINA. Zanimiva, tale stvar, si mislim in stopim bliže, da si jo lahko natančneje ogledam. Delovni čas: od 11.30 do 12.30, preberem. Škoda, da je ura že tako pozna in je zaprta, si mislim. Pa berem dalje: PRODAJAMO: šolske potrebščine, sladkarije, izdelke učencev likovnega krožka, tehnične vzgoje in spominkarskega krožka. Dobite tudi slike in tapiserije. In seveda spominke, darila, vizitke, nakit. Zraven visi cenik: od zvezka do balončka, vmes so še črtalnik, risalni list, kolaž papir, celofan (prozorni in barvasti), svinčnik, mince, bombice, lepilo karbofix, kemični svinčnik, brisalec za črnilo, radirka in geotrikotnik. Najdražje so mince 0,5 milimetrov. Zanje je treba odšteti 1094 din, najcenejša pa je ena vrsta radirk (verjetno so navadne in ne dišeče), ki stane samo 20 din. Vsak dan je eden izmed učencev dežuren in prodaja, zraven pa je tudi tovarišica Zalka Vinček, ki skrbi za organizacijo. Od dobička gre deset odstotkov za šolsko Pionirsko zadrugo, ostalo pa seveda za nabavo tistega blaga, ki v trgovini zmanjka.

»Najbolj gre v promet čips in sladkarije,« povesta Senka in Dita. »Seveda pa so na udaru tudi šolske potrebščine, zlasti, če ti med poukom zmanjka svinčnik, zvezek, če si doma pozabil črtalnik, pa ga nujno rabiš, ker pišete matematično kontrolko. Prej so učenci hodili v bližnjo trgovino zunaj šole. Seveda kar v copatih, ker se med kratkimi odmori ni bilo časa preobuvati. Si lahko predstavljate, kako so se v dežju in snegu vsi blatni vračali v razrede? Pa so se člani Pionirske zadruge domislili, da bi imeli tole našo trgovinico.«

Dober predlog, ni kaj! Komaj mesec dni posluje, pa se je izkazala za zelo koristno.

ševič iz 8. d in Dito Kosari iz 8. c razreda. »Ja, zlasti pred konferenco je zelo napeto. Hočejo nas pač čimbolj pametne poslati v svet,« pravi ta dekletki potem pa še pohvalita tovarišico slovenskega jezika Marijo Tavčar: »Tik pred upokojitvijo je (To bi ji človek na pogled res ne prisodil!) na toliko naredil za nas. Res je predana šoli in

svojem poklicu. Tudi na sprejemne izpite za srednjo šolo nam je obljubila, da nas bo še posebej pripravljala.« »Kaj pa a pa d pa c pa b – ste kaj skregani med sabo?« sprašuje dalje. »Ne,« pravijo dekleta, »celo na končni izlet nameravamo skupaj kreniti. Načrtujemo z ladjo prekrizariti Jadran. Že leta zbiramo denar, vsak

mesec, in nekaj dobimo tudi od zbranega papirja.«

Teh nekaj tednov do konca šolskega leta bo hitro minilo. Za osmošolce je to že 15. junij, za ostale razrede 24. junij. Takrat bodo zaokrožili 194. dan pouka in dejavnosti ali 39. teden organiziranega vzgojnoizobraževalnega dela.

Živa Drole

Mladost skozi verze

Janja Debelak iz 8. c razreda osnovne šole Leopolda Mačka-Boruta Novo Polje redno piše pesmi in treba ji je priznati, da so res dobre. Nekaj smo jih izbrali za vas, pa še vi presodite.

Jutro

Zjutraj vstanem,
oči si pomanem,
rada bi spala,
se s sanjami igrala,
a šola me kliče,
kliče čez griče,
do rojstne vasi
se pesem zvonca glasi:
»Vstani zaspanka,
v šoli čaka »turšica«,
kolne in vpije,
roke vije.
A kaj to pomaga,
ta šolska nesnaga,
še dnevnik so skrili,
da lahko bi vpiili!«
Verjamem, »turšica«,
slabe ste volje,
vzemite Persen,
tako bo bolje.

Sirota

Drobna ročica se steguje,
drobno očesce vprašuje,
kje, le kje si, mami moja,
kje si mami, da bom
tvoja?

Drobno dekletce vprašuje,
drobno očesce opazuje,
gleda v ta svet trpljenja,
gleda, vsa še polna življenja.

Obup se lotil je otroka,
umaknila se je mala roka,
uplahljen ogenj je v očeh,
izginil z ustec ves je smeh.

Sama bo vse življenje,
sama bo šla skozi trpljenje,
sama bo, brez pomoči,
sama bo vse dolge dni.

Pomlad

Prišla je zopet k nam pomlad,
prišla je prek livad in trat,
drevesa veselo zelenijo,
zvončki vzhitni zvonijo,
popki na vejah se odpirajo,
trobentice si oči zastirajo,
sonce pa veselo sije,
zemlja to svetlobo pije...

Pesem brez besed

Življenje je eno samo bežanje.
Bežanje pred časom,
pred vsakdanjimi dolžnostmi,
morda pred samim seboj,
pred trenutki resnice,
v iskanju skrivnosti.
Ustavi se, človek, za trenutek,
ozri se vase, vprašaj se,
kdo si in kaj iščeš! Kaj je to
ljubezen, sreča, poljub ali pa molk,
smrt, nič?

Povprečna sedmošolka sem. Živim v urejenih družinskih razmerah, kot se danes temu reče. »Brez problemov,« bi dejal povprečni opazovalec.

Toda, ali ni v vsakem človeku nemir?
ali ni v vsakem človeku hrepenenje po nečem novem, še neodkritem?
ali ni v globini duše vsakega človeka razklani jaz?
ali ni v vsakem človeku bolečina, samota, tako tih krik, da tišina kriči?

Takrat sežem po knjigi.
Takrat je moj »jaz« poln svetlih pričakovanj.
Takrat moj čas ne upira v uro oči.
Takrat se po vsem svetu razlije sončna svetloba.
Takrat pišem pesem.
Pesem brez besed.
Pesem, ki je samo moja.
Pesem, ki je moja duša, moja skrivnost.

KATJA ŽELJAN, 7. c
OŠ Boris Kidrič, Ajdovščina

Borci se ne borimo le za kruh

Še pomnite tovariši, kako je sneg naletaval in kako ste izpolnjevali naloge? Tudi danes je sneg, ko smo se zbrali, da bi pregledali naše delo. S temi besedami je začel svoj govor tov. Konrad Sodin, predsednik KO ZB Stranice in pozdravil predsednika občinskega odbora tovariša Turnška in predsednika naše KS tovariša Maksa Brečka ter tajnika sosednje organizacije ZB Frankolovo Bogdana Šnabla.

Pozdravil je tudi našo delegacijo pionirjev, ki smo se udeležili borčevske konference. Z minuto molka so počastili spomin na umrlega Jožefa Kovača. Nato sva z Urško deklamirali pesem Krvavi cvetovi. Tovariš Sodin je povedal, da so borci odločno za to, da ostane Jugoslavija enotna država, saj so se vsi borci bojevali za njo in njeno svobodo. Gledala sem okrog naše vaščane, katere skoraj vse poznam. Med njimi ni bilo moje stare mame, ker je bolna. Tudi ona je

pomagala partizanom. Vide-la sem kurirje, ki so nekoč nosili pošto. Tovariš Sodin je povedal, da grobove talcev množično obiskujejo turisti iz vseh držav. Srbi z opanki na nogah in čajkami na glavah se pripelje naenkrat in borci so opravili 159 dežurstev na grobovih... Dnevi, ko prihajajo na grobove so 1. november, 12. oktober-občinski praznik, 12. februar – spominski dan, 27. julij, 4. julij... Borci so obnovili tabele pri grobovih in zahvalili so se pionirski organizaciji za skrb pri čiščenju grobov. Izvedela sem tudi, da borčevska organizacija šteje še 32 borcev z priznano dvojno dobo 8 sodelavcev in da je od 42 članov 9 težko bolnih, 12 jih potrebuje zdravljenje v toplicah, 23 večjih denarnih pomoči, 5 redne sosed-ske pomoči, in trije člani so še vedno zaposleni. Poročal je o lanskem 4. juliju, ko so praznovali svoj praznik pod kozolcem. Tovariš Turnšek pa je dejal: »Slabi odnosi sla-

bijo gospodarstvo, v ljudeh je treba vzpodbuditi veselje... moramo se dobro počutiti v naši bratski skupnosti, borci se ne borimo le za kruh, ampak tudi za obstoj, za srečo... Predsednik KS pa je seznanil vse z delom pri gradnji večnamenskega doma, o izgradnji vodovoda v Križevce.

Tako je potekala ta letošnja konferenca naših borcev, kurirjev, naših starih mam in očetov, ki so v življenju okusili vse prej kot dobroto, pa se ne pritožujejo nad ničemer drugim kot nad zdravjem. Tega jim je zaželel tudi tovariš Šnabl, ki sodeluje z našo organizacijo že zato, ker je bila kurirska postaja TV-33 najprej na Frankolovem, nato pa devet mesecev na ozemlju Stranic. Tako borčevska organizacija skrbi za medsebojno razumevanje.

HELENCA FIJAVŽ, URŠKA KRAJŠEK, 4. r. in mentorica Nada Kovač OŠ Stranice

Obiskal nas je Tone Pavček

»Hura!« smo zakričali

Takole sporočajo iz Ajdovščine o srečanju s pesnikom Tonetom Pavčkom:

SIMONA SEMENIČ, 6. c OŠ Boris Kidrič:

Končno je prišel tale kulturni dan. Resda malce (no, kar precej!) pozno, pa vendarle. Obljubljali so nam ga že od 8. februarja. Pa smo ga proslavili marca. Obiskal nas je Tone Pavček. Poznali smo ga že prej. Bil je rojen v Mirni peči in to v svojih šaljivih pesmicah večkrat omenja.

Vse nekaj drugega je bilo, ko smo pesnika spoznali v živo. Že dolgo smo se spraševali, kakšen je. Pa smo zadovoljni ugotovili, da je prijeten, prijazen in zanimiv človek. Vesel je bil kratkega programa, ki smo ga pripravili zanj, pa tudi prijetno presenečen, saj je naša glasbena skupina uglasbila njegovo pesem Ded in preimenovala v Super dedi.

Pripovedoval nam je smešne zgodbe iz svojega življenja in ob njih smo se zabavali ter se pošteno nasmejali. Tudi s svojim načinom pripovedovanja je vzbudil pozornost. Vsako zgodbo je še s kretnjami popestril. Ni hotel na oder. »Da si bomo bolj blizu,« je rekel. Nam je bilo to všeč in v naših očeh je še bolj zrasel.

Ajdovščina mu je bila všeč in obljubil je, da pride k nam tekmoval na pomladanski kros. Potem nam je pravil, kako je nekoč jahal kobilo in padel v tisto... no, saj veste..., kamor ne bi nihče rad... v tisto, kar ne diši preveč. Po tej zgodbi je pa res

zabučalo. Zatresla so se nam grla, da smo se smejali, režali in krohotali. Vse skupaj.

SONJA KODRIČ, 6. c OŠ Boris Kidrič:

»Hura!« smo glasno zakričali. Tovarišica nam je sporočila, da bomo imeli kulturni dan. »Pogovarjali se bomo o delu Toneta Pavčka,« je nadaljevala, a mi je nismo več slišali.

Zjutraj smo se nasmejani zbrali v šoli. Odšli smo vsak v svoj razred. Skupaj s še nekaj sošolkami sem odšla v glasbeno učilnico. Tam smo uglasbili pesem Toneta Pavčka Ded, ki smo je preimenovali v Super dedi. Pe-

sem smo spremljali z glasbilo.

Hitro so minile tri ure in zvonec je naznanil odmor. Po dobri malici smo odšli v kinodvorano, kjer nas je čakal pesnik. Za začetek smo mu zapeli pesem Super dedi, učenci dramskega krožka pa so mu recitali nekaj pesmi. Potem nam je pripovedoval nekaj iz svojega življenja in tudi on recital nekaj pesmi, mi pa smo se zraven močno nasmejali. Sledila so naša vprašanja, na katera nam je pesnik z veseljem odgovorjal.

S šopkom rož smo se Tonetu Pavčku zahvalili za obisk in mu zaželeli srečno pot domov.

... in odločil sem se

Čas odločitev je. Kam? Po kateri poti naprej? Čas življenjskih načrtov. Koliko jih bomo lahko uresničili? Bomo skrenili s poti? Čas je, ko so mimo vsi posveti, informativni dnevi, križišče pa je za osmošolce vedno bliže in vedno bolj je čutiti v zraku neko napetost. Ne, zanje ni še konec posvetov. Na vrsti je tisti najtežji posvet – posvet s samim seboj, posvet, ki zahteva dokončno odločitev. Treba bo storiti korak – v levo, desno, nekam pač. Na mestu ni mogoče obstati.

Klavdija Gorup in Maja Lapajne, obe iz 8.b razreda osnovne šole Boris Kidrič iz Ajdovščine, takole pišeta:

Mi bo uspelo? Mora!

»Kam pa naprej? Kaj te vese-li?« Takšna in podobna vprašanja se mi te zadnje dni pred vpisom na srednjo šolo vse bolj prepredajo v mislih. Pred letom sem se jih še lahko otresla z izgovori in tolažbami, da je še čas – čas za odločitev. Zdaj pa še vedno nisem prepričana, da je zame naravoslovno-matematična smer najboljša.

Kljub temu, da smo pri urah družbeno-moralne vzgoje spoznali programe vseh sred-njih šol, da smo nekaj zvedeli

tudi o poklicih in šolanju, ne vem, kako bi si začrtala pot, ki me bo vodila skozi življenje. Zdi se mi, da bi to najlažje primerjala s slikarjem, ki ve le to, da bi rad naslikal lepo sliko, želi si, da bi ga delo veselilo, da bi uspel. Še vedno pa se ni odločil, ali bi narisal muco ali psa, morda kar oba? Bi vzel platno ali navaden papir? Olj-ne barvice ali oglje?

Naravoslovnomatematični tehnik. Splošna izobrazba. Po štirih letih šolanja še vedno ni-maš poklica, ne dobiš dela.

Moraš naprej, čakata te še naj-manj dve leti študija...

Mi bo uspelo? Mora! Pogovarjala sem se že z mnogimi prijateljicami in prijatelji. Vsi radi povedo, da gre, a gre le, če se učiš, trudiš in delaš.

Želim si, da bi mi poleg sred-nje šole uspelo dokončati še nižjo glasbeno šolo ter narediti izpit za smučarsko vaditeljico (morda kdaj tudi učiteljico).

Z učenjem, pridnostjo in tru-dom se lahko vse doseže. Potrudila se bom, saj si bom tako utrla pot skozi težave, ki je kar veliko v svetu.

KLAVDIJA GORUP, 8. b

Sem se prav usmerila?

Kaj bom postala? Na katero šolo se bom vpisala? Takšna in podobna vprašanja so pri meni v zadnjem času postala vse bolj glasna. Že v sedmem raz-redu sem premišljevala o tem, pa lahko priznam, da tega ni-sem jemala tako resno kot se-

daj, v osmem razredu. Z mam o sicer večkrat pogovarja-li, pa sem besedo imela jaz. Od-ločitev je bila v mojih rokah.

Sedim v svoji sobi in pre-mišlujem... Sem se prav odloči-la? Ob tem vprašanju me vse-lej stresa mraz. Ob koncu sed-mega razreda, ko smo se o od-ločitvah večkrat pogovarjali pri razrednih urah, sem bila skoraj prepričana, da bom šla v družboslovno šolo v Novo Gorico. Vedno sem si želela, da bi se učila tuje jezike. Želela sem postati turistična vodička. Tudi v agenciji bi rada delala. Mogoče bi bila tovarišica an-gleškega jezika. Bila sem nego-tova. Pri vsakem poklicu, pri vsaki srednji šoli sem videla tudi slabe strani. Sošolke so govorile o drugih šolah.

»Jaz pojdem v Ljubljano.« »Jaz pa v Gorico.« Vsak dan sem slišala to govoriti. Zdelo se mi je, da sem le jaz negoto-va... Vse bodo odšle od doma, meni pa bi se težilo po njem.

To sem si odkrito priznala.

O uspehu v šoli nisem nikoli preveč premišljala. Vedno sem bila prepričana, da ne bom pustila, da se bom trudila, kolikor bom mogla. No, sedaj, v osmem razredu, sem se odločila za naravoslovje. Vem, da tu prevladujeta matematika in fizika, pa... vendarle! V mate-matiki in fiziki nisem bila ni-koli posebej dobra, vendar ne-kaj vem – brez truda ni nikjer uspeha.

Mami sem doma povedala: »Še štiri leta bom v Ajdovščini, potem pa...«

Če po pravici povem, tudi se-daj premišlujem: »Sem se prav usmerila?« Bomo vi-deli...

Vseeno pa mislim, da mi to vprašanje ne bo nikoli povsem jasno. Odločitev je pomembna za vse osmošolce, za vse mla-de, ki svoj prostor šele iščejo.

MAJA LAPAJNE, 8. b

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Honorarji za naše mlade dopisnike

Dragi mladi dopisniki, danes se moramo pogovoriti o plačilu za vaše delo. Že vrsto let tako lepo sodelujemo in skupaj polnimo mladinsko stran TV-15. Polnile so jo generacije pred vami in za TV-15 bodo pisali tudi tisti mladi, ki jim boste s šolskimi klopki in zidovi učilnic predali tudi dopisniško pero. Če je vaš sestanek zagledal luč sveta, ste bili veseli in nikoli se ni nihče pritoževal, da za to ni nič dobil. (No, pri odraslih ni tako. Hitro se kdo oglasi, da ni dobil honorarja.)

Pa smo v našem uredništvu menili, da mora plačilo veljati tudi za naše mlade dopisnike; sploh sedaj, ko je poštnina že tako visoka, da se marsikdo lahko premisli poslati napisani članek. Rečeno-storjeno! Veliko res ne bo, nekaj pa vendarle. Naš odgovorni urednik je že pred novim letom začel k objavljenim sestavkom na mladinski strani pripisovati vsote – enemu več, drugemu manj, kakor je pač presodil. Izkazalo pa se je, da vse doslej naši mladi dopisniki niste še ničesar dobili. Zakaj? Zato, ker ste za imetnike žiro računov še premladi, na vaš šolski naslov pa vam honorarjev ne moremo nakazovati. Lahko pa jih pošljemo na vaše domače naslove.

Naj torej odsej velja: pod vsak sestavek napišite poleg imena, priimka, razreda in šole še svoj domači naslov in poštno številko. Plačali vam bomo za vse že objavljene sestavke od novega leta dalje, če bomo seveda prejeli vaše podatke. Zato pobrsajte po vseh letošnjih številkah TV-15 in če je med članki tudi vaš, nam čimprej pošljite naslov vašega stalnega bivališča. Morda bi bilo najbolj enostavno, če bi naslove zbrali v vaših dopisniških krožkih in jih skupaj poslali na naše uredništvo.

Pa še majčkeno opozorilo: Upam, daniste prezrli razpisa našega nagradnega natečaja Bogo Flander-Klusov Joža v 11. številki TV-15, ki je izšla 17. marca. Vaše spise pod naslovom »Ko bom jaz dedek (babica), bom svojim vnukom pripovedoval(a)...« pričakujemo do 1. maja, vas pa seveda čakajo lepe knjižne nagrade.

In še nekaj: Dopisnikom iz osnovne šole Leopolda Mačka-Boruta se za pristrčno pozdrave najlepše zahvalujemo in vam pristrčno odzdravljamo vsi iz našega uredništva!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Silvo Grgič-Šimen

Dogodek izpred bitke

(zadnje nadaljevanje)

So izdano patroljo uničili fašisti ali belogardisti?

Prvi odkriti sovražnikovi viri so govorili o tem, da Ivan Koporc-Janezek ni vedel, da so akcijo z likvidacijo njegove patrolje izpeljali italijanski fašisti, pripadniki 4. bataljona črnih srajc iz sestave jurišne skupine črnih srajc »XXI. Aprile« iz Velikih Lašč, kar piše tudi v Zborniku dok. o NOB VI/5 (str. 586).

Pregledovanje italijanskega arhiva v Arhivu Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani (v nadaljnjem besedilu IZDG in označba fascikla »F«) o tem dogodku ni v začetku prineslo nič novega. Nasprotno, dokumenti, ki so pregledani za potrditev italijanskih navedb, navajajo le, da je patroljo partizanov iz Cankarjeve brigade likvidiral oddelek 4. bataljona črnih srajc. To je pisalo tudi v dnevnih novicah Jurišne skupine črnih srajc »XXI. Aprile« za 34. 3. 1943 (IZDG F 694/II.), le da

je bilo poročilo glede tega nekoliko bolj podrobno. V omenjenih novicah so v 2. točki zapisali tudi to, da so bili obveščeni, da je komunistični bandit Anton Jaklič iz Male Slevce pretekle noči prišel na svoj dom, skupaj s štirimi drugimi komunističnimi banditi, nakar so tja napotili patroljo iz 4. bataljona, da bi jih aretirala. Njihova patrolja naj bi tedaj izsledila pet komunističnih banditov, ki so bili skriti v nekem seniku v Jazbinah. Med živahnim medsebojnim obstreljevanjem so bili ubiti komunistični banditi Anton Jaklič, Baučič iz Škocijana in »Sane« iz Ljubljane, medtem ko sta bila ujeta ranjena komunistična bandita Jože Žgajnar iz Šentruperta in Janez Koporc iz Šmavra pri Dobrničju.

Italijanski fašisti oziroma dejansko njihovi hlapci, belogardisti iz sv. Gregorja, so imeli glede živahnega medsebojnega obstreljevanja seveda privide ali pa se jim je to rodilo iz pijanskih haluci-

nacij, ko so v Velikolaških gostilnah kasneje pod vplivom maliganov obnavljali vsem, ki so jih hoteli poslušati, svoje »junaško« dejanje iz Jazbin.

Ne, Janezek se ni zmotil, čeprav je iz dveh italijanskih dokumentov razvidno, da so zločinsko akcijo izvedli italijanski fašisti iz Velikih Lašč. Končno je le uspelo najti italijanski dokument, ki je izrazito potrjeval Janezkovo pričevanje: edini akterji gnusnega zločina nad svojimi brati so samo belogardistični hlapci. Dokument je najden v italijanskih arhivih Visokega komisarja za Ljubljansko provinco.

Poročnik oddelka karabinerjev iz Kočevja poročnik Vincenzo Placenti je poleg ostalih naslovov o dogodku obvestil tudi Visoki komisarijat v Ljubljani (IZDG F 9/III). V svojem poročilu za 24. 3. 1943 je napisal tisto, kar se je zgodilo in končno točno navedel tudi tiste, ki so zločin nad partizansko patroljo resnično izvedli.

Morda tedaj še ni bil seznanjen, da so si to »junaško« dejanje belogardistov iz Sv. Gregorja že prilastili italijanski fašisti iz 4. bataljona črnih srajc iz Velikih Lašč.

Kolikor poročnik karabinerjev Placenti glede izvajalcev tega zločina ni lagal in je pravilno zapisal, da so bili to pripadniki oddelka MVAC (bele garde), pa vendar ni bil točen glede tega, iz katere belogardistične postojanke je bil belogardistični oddelek. Zapisal je namreč, da so bili to belogardisti iz Velikih Lašč, vendar je prav lahko, da je Sv. Gregor pripadal pod poveljstvo bele garde v Velikih Laščah, kot je bilo to primer z onimi v Karlovcu in Veliki Slevici. V svojem poročilu je že omenjeni poročnik tudi zapisal, da so bili belogardisti tedaj v čiščenju območja Jazbin in da so pri tem presenetili pet razbojnikov, ki so bili skriti na nekem seniku. Po kratkem boju da so uspeli tri med njimi ubiti in ujeti druga dva, ki sta bila ranjena. Pri tem so pri njih zaplenili pet pušk tipa Mauser in pripadajoče strelivo. Mrtve in ranjene, ki da so vsi bili oblečeni v italijanske vojaške uniforme, so odpeljali v Ribnico in jih predali poveljstvu jurišne skupine črnih srajc »XXI. Aprile«.

Iz vsega dosedaj znanega lahko zanesljivo ugotovimo

— nedvomno so zločin nad svojimi brati izvedli belogardisti in to prav iz Sv. Gregorja, ki so podobne zločine izvajali že pred tem in tudi še kasneje (o tem pričajo tudi italijanska poročila pred in po 24. marcu 1943). Izdajalsko početje župnika Franca Krumpetra in kaplana Leona Kistanca iz Sv. Gregorja, ki sta ovajala svoje farane že pred italijansko poletno ofenzivo 1942, je rodilo svoje gnusne sadove. Vaška straža, ki je bila na njuno pobudo in z italijanskim blagoslovom ustanovljena pri Sv. Gregorju že v začetku drugega polletja 1942, je z raznimi načini (od groženj z internacijo ali z zaporom ali s prisilnim novačenjem in seveda tudi s prostovoljci) tako uspela zbrati do 15. marca 1943 (Saje »Belogardizem« II. iz. str. 434), torej le devet dni pred opisanimi dogodki v Jazbinah, že poprej omenjenih 45 belogardistov.

— ni popolnoma zanesljivih dokazov, da je bila patrolja izdana, čeprav je za to velika verjetnost. Ivan Koporc-Janezek je namreč zapisal tudi naslednje: »Za nas ni nihče drug znal, razen tistih, pri katerih smo se oglasili.«

— Podobno so menili tudi v Cankarjevi brigadi. Sicer tedanji bataljonski in kasnejši brigadni obveščevalec ter po vojni vojaški zgodovinar Ivan Ferlež-Svejk, prav gotovo ne bi tja v en dan zapisal »... je bila izdana naša patrolja pri vasi Jazbine...«

— vendar je tudi mogoče, da so patroljo izsledile patrolje belogardistov ali vsaj njihovi opazovalci popoldne in proti večeru 23. marca 1943. To možnost dopuščamo tudi zaradi navedb v »Dnevnih novicah« za 24. 3. 1943 že omenjene Jurišne skupine črnih srajc »XXI. Aprile«, ki v točki 3 (IZDG F 694/II) omenja, da so »močne patrolje na celem območju, ki je podrejeno 4. bataljonu črnih srajc (tudi Sv. Gregor je sodil v njega – op. GS), neprekinjeno pregledovale to področje, zlasti pristope do naselij in držeč zasede.«

To pa, da so partizansko patroljo prav lahko odkrili, ko se je zadrževala v M. Slevici in jo nato od daleč opazovali, dokler se ni odpravila k počitku.

Nadaljnja usoda ujetega partizana Janezka

Belogardisti iz Sv. Gregorja so padle in ujeta ranjena partizana vse skupaj najprej odpeljali v svojo postojanko, kjer so jih zaslepljene in naščuvane žene in dekleta iz belogardističnih družin hotele pretepati, vendar belogardisti tega niso dovolili. To seveda niso storili iz kakšnega usmiljenja ali pa zato, ker jih je morda pekla vest po izvršenem zločinu, ampak zaradi tega, ker so dobili take ukaze od svojih fašističnih gospodarjev. Nekaj belčkov je nato šlo z njimi v Velike Lašče, kjer so pustili tri ubite partizane. Kot je razvidno iz že omenjenega italijanskega poročila, so mrtve kasneje pripeljali v Ribnico. Ivana Koporca-Janezka in Jožeta Žgajnarja so s tovornjakom odpeljali v Ribnico. Znašla sta se v ribniškem gradu, kjer je bila tedaj italijanska vojaška balnišnica. Janezek si je tam lahko preštel rane: imel jih je kar 13. Žgajnarju so odrezali nogo nad stopalom. Do zaslišanja, na katerem nista izdala ničesar, saj dosti tudi nista mogla vedeti, sta bila ločena, nato pa v isti sobi in sama. Italijanski bolničar je bil z njima dober, vedno je prepeval, ko jima je prinašal hrano. Nek drug italijanski vojak (cravatta rossa), jima je prinašal cigarete in vžigalice.

Kljub vsemu temu sta bila oba ujeta partizana prepričana, da ju bodo ustrelili, ko bosta le malo prišla k sebi. Dobili so ju vendar z orožjem v rokah, kar je po ukazih italijanskega poveljstva bilo več kot dovolj za tak surov postopek z ujetimi partizani. Vendar se jima rane nikakor niso hotele celiti. Končno sta slišala, da ju bodo poslali v Ljubljano, kjer bosta nato šla pred italijansko vojaško sodišče. Tam so res pošiljali nekatere izbrane primere ujetnikov in drugih, ki so bili le osumljeni sodelovanja s partizani, in so se šli v glavnem lažne igre s sodnimi postopki. Ostale so takoj pobili.

Če sta ujetnika z italijanskimi vojniki še kar dobro shajala, se to ni dogajalo z belogardisti, ki so prihajali ogledovati svoj »plen« in jima grozili z puškinimi kopiti. Vendar jim niso nič storili, so se pač bali Italijanov, saj sta bila pod njihovo pristojnostjo. V bolnici v Ribnici sta ostala kar tri mesece. Potem so ju poslali v Ljubljano in sicer v zapore na Miklošičevi. Po krajšem zasliševanju sta dobila obtožnici, iz katerih se je dalo jasno razbrati, da ju čaka smrtna kazen. Ko je prišel dan obravnave, Janezek še vedno ni mogel stati na nogah. Sojenje so zaradi tega preložili. Janezek je bil poslan v Šentpeterske zapore. Tu so ga že drugi dan snubili belčki za vstop v belo gardo. Izgovarjal se je, da še vedno nima zaraščenih ran na nogi in na rebrih, kar je sicer bilo res. Dejal jim je tudi, da po ozdravitvi tako in tako ne bo več sposoben za vojaško službo. Pustili so ga pri miru in zopet vrnili v zapore na Miklošičevi.

Od kapitulaciji Italije mu je sicer uspelo, da so ga Nemci, ki so prevzeli zapore, izpustili, vendar v Ljubljani ni imel povezave in ni vedel, kako bi se prebil iz Ljubljane. Šel je torej v splošno bolnišnico v oddelek za vojne poškodbe, kjer pa sta ga sedečega na klopi pred oddelkom, prepoznala dva doma-

čina, sicer plavogardista. Že drugi dan je bil zopet aretiran in poslan najprej v taborišče Dachau, nato v Mautausen. Po sedmih mesecih so ga pripeljali v delovno taborišče pri Lienzu, kje so ga 4. maja 1945 osvobodile angloameriške čete in je bil kmalu nato že v osvobodjeni domovini.

Za drugega ranjenega in ujetega člana patrolje Jožeta Žgajnarja ve Janezek le to, da je tedaj bil na vojaškem sodišču obsojen na dosmrtno ječo. Kljub temu, da je bil 100 odstotni invalid, so ga poslali v zapore nekam v Italijo.

Kot smo že omenili, je v vrstah Cankarjeve, še posebej njegovega 1. bataljona, od koder je bilo vseh pet borcev uničene patrolje, močno odmevala njihova nesrečna usoda. Obenem pa je to tudi po svoje prispevalo k izboljšanju discipline pri opravljanju patroljnih nalog, saj je bilo očitno, da ni le izdaja temveč tudi neprevidnost pripeljala do tragedije te patrolje. Cankarjevci so se sicer kaj kmalu v boju z italijanskim bataljonom divizije »Macera-ta« v Jelenovem žlebu 26. marca 1943 maščevali tudi za padle tovariše Staneta, Adama, Bančiča in za usodo tovarišev Janezka in Žgajnarja.

Še o boju v Jelenovem žlebu

Kot star borec vedno raje prebiram knjige, ki kakorkoli diše po NOB. Tako sem že velikokrat naletel na opisovanje boja v Jelenovem žlebu. Če je pisec iz Cankarjeve brigade, ga opisuje pač tako, kot ga je doživel, če jo opisuje pisec, ki je tedaj bil v Gubčevi brigadi, spet po svoje. Pisca, razpoložljivega borca štaba cone, ki bi bil prvi na položaju, pa ni; kdo bi pisal o kurirjih in obveščevalcih štaba cone... Prav zato, čeprav sem že o boju v Jelenovem žlebu pred nekaj leti pisal, naj tu še enkrat opišem dejstva, ki jim ne bo mogel oporekati nobeden izmed sedanjih piscev.

Kot komandir kurirjev sem vselej moral biti štabovcem cone pri roki, da sem lahko posredoval potrebe po kurirjih, ki jih je komandant ali komisar z nalogo poslal v bližnjo ali daljino enoto na položaju. Pred začetkom boja v Jelenovem žlebu nas je bilo pripravljenih približno 15 kurirjev. Že pred Ribnico, iz katere sta Cankarjeva in Gubčeva brigada nenehno odbijali italijansko vojsko in ob bombardiranju Italijanov naših položajev sem slišal, ko je Dragan Jevtič predlagal celotnemu štabu, da bi se naslednji dan po dvodnevni bitki enote umaknile. Predvideval je namreč, da nam bodo Italijani udarili v hrbet, kar bi povzročilo velike izgube v naših enotah. Tako smo zgodaj zjutraj krenili proti Glažuti, kjer naj bi bili Šerčerjeva in Tomšičeva brigada. Na čelu kolone (za predhodnico iz Cankarjeve brigade) so šli vstřic Sekirnik, Šaranovič, Dragan Jevtič in Avbelj, za njimi sva šla Krese-Čoban takrat obveščevalec štaba cone (Dolenjske) in jaz. Ni bilo daleč od mesta, kjer so se menda Tomšičevci 1942 borili s približno 20 Italijani, ko okoli desetih pred nami zaropota mitraljez naše predhodnice. Začela se je

bitka z bataljonom italijanske divizije Macerata, če se ne motim, so imeli rdeče kravate. Prvo, kar je po teh prvih streljih ukrenil Šaranovič, je bila naloga Čobanu in meni, da s kurirji takoj zaseda koto. Ta je bila na naši desni strani, kajti stali smo ravno na zavoju ceste. Bataljon Gubčeve brigade je seveda prišel za nami, ko je Čoban že imel v roki prvi težki mitraljez. Mi, štabovci, smo namreč prehiteli Italijane za kakih sto metrov in bili prvi na koti. Boj se je začel takoj in silovito, da nam je takoj zmanjkalo ročnih bomb. Tudi ščititi smo morali drug drugega, kajti kmalu bi jo skupil Čoban. Ko smo šli v juriš, takrat je bil poleg nas bataljon gubčevcev, so se začeli Italijani predajati. Dvigovali so roke, nekateri so imeli na glavi že titovke in izgovarjali »bono komunisto«, misleč, da se bodo s tem izkupili. Ogledal sem si eno njihovih triglavk (bile so izdelane še s tremi roglji, dobro izdelane in obogatene celo s krznom). No, tu so Italijani pustili še dva težka mitraljeza, metalec in radijsko postajo. Koliko je bilo mrtvih na tem odseku v gmajni, ne vem, štel pa sem jih na cesti. Žal se je pri plenu izkazala Cankarjeva brigada, ki je pobrala orožje in obleko padlim, naštel pa sem jih na tanko stoenega. Lahko, da so jih med tem časom tudi izvlekli iz gmajne.

Pod cesto je bila vrtača in ko so pred nami in gubčevci bežali, niso gledali oziroma videli, kaj jim grozi pod cesto. Na tak način se je samo ubilo veliko italijanskih vojakov. Sledi so bile tolike, da smo se skušali spustiti v jamo po orožje, kar pa ni bilo mogoče, saj je bila skoraj brez dna. Spomnil sem se kasneje Šaranoviča, ki je bil sam na sebe jezen, da je pozabil na italijanski pratež, ki bi ga lahko z razpoložljivimi bataljoni zlahka zajel.

Srečko Grašič

O pogumnih dravograjskih branilcih

Minilo je 47 let od bojov ob vdoru nemških enot

V tistih nekaj dnevih pred okupacijo je med Dravograjčani vladalo napeto vzdušje. Iz govorici, ki so prihajale iz različnih koncev, je bilo razbrati, da se odstranijo nemške vojaške enote. Vprašanje vdora v našo domovino je bilo samo še vprašanje časa.

V dneh od 2. do 3. april so mobilizirali ljudi, vprežno živino in vozove. Vojni obvezniki, rezervisti so odhajali žalostnih obrazov na zborna mesta, na nekatera pa sploh niso prišli. Med njimi so se rojevale slutnje, da je vse to zaman.

Za obrambo so na desnih bregovih reke Drave, Meže in Mislinje zgradili več bunkerjev. Šlo je za takomenovano Rupnikovo obrambno linije. Podobne utrdbe so bile tudi vzdolž Dravske doline. Kakšnih posebnih koristih od teh vojaških objektov ni bilo, ker so bili že zdavnaj izdani Nemcem z vsemi tehničnimi in strateškimi podatki.

6. april. Dravograd so preletela nemška izvidniška letala. Napad je bil že čisto blizu. Bunkerje nad dravograjsko železniško postajo, ob Meži in Mislinji, so zasedli graničarji, orožniki, vojaški in nekaj rezervistov.

Napetost se je stopnjevala. Del dravograjskih prebivalcev se je umaknil proti Velenju. Ponoči na 7. april so vojniki razstrelili mostove, najprej na Dravi, potem na Meži. V jutranjih urah tega dne so Nemci prestopili mejo in zasedli Libelčice in Vič. Prišlo je do prvih spopadov. Padla sta dva graničarja. Ostali so se morali zaradi nemške premoči umakniti.

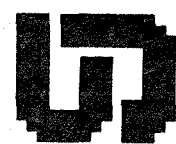
V tem času so domači kulturnodovci že zasedli Dravograd. Branilci so na vzpetini nad dravograjsko železniško postajo uspešno obstreljevali že okupirani levi breg Drave in Črneško polje. Tudi rezervisti so se dobro držali. Nemcem so na Dobravi onemogočali, da bi prodrli proti glavni obrambni liniji. Drugi branilci pa so s Kronske gore napadali nemške položaje pred Dravogradom.

Nemcem je uspelo v noči na 8. april prek delno porušenega železniškega mostu priti čez Dravo v neposredno bližino branilcev. Njihov položaj je postajal kritičen. Ker se je glavnina vojske umaknila z Mislinjske doline, so na bojišču ostali le orožniki in graničarji. Vnel se je hud boj. Na obeh straneh so bili ranjeni in mrtvi. Takrat je bil hudo ranjen tudi njihov komandir poročnik Boško Urošević. Branilci niso popustili in so vztrajali do kraja. Začelo jim je primanjkovati nabojev. Brez teh so ostali tudi topničarji na Kronski gori. Vojniki so topove uničili in se umaknili proti Slovenj Gradcu.

Boji še vedno niso bili končani. Nemci so se prek noči na 9. april čez Dravo na njen desni breg prepeljali z gumijastimi čolni. Ob svitu so pričeli z vseh strani silovito pritiskati še na preostale branilce. Ko so bili uničeni njihovi spodnji bunkerji, so branilci izvedli še zadnji napad. Šestnajst graničarjev in deset orožnikov, se je branilo pri kmetu Času vse dotlej, dokler so imeli naboje. Pomoči pa ni bilo.

Nekateri med njimi so se umaknili na Pohorje, drugi so se bojevali naprej. Na bojišču je obležalo 23 pogumnih branilcev Dravograda. Nemci so torej šele po treh dneh uspeli zasedi Dravograd.

Drago Miklavc

**UNIVERZALE
DOMŽALE**

INDUSTRIJA OBLAČIL N. SOL. O.
KIDRIČEVA 4

Dobro premišljen napad

Udeleženci napada na blejsko orožniško postajo se spominjajo

Vsa leta po vojni sem si želel srečanja z borci – soudeleženci napada na orožniško postajo v Zgornjih Gorjah pri Bledu leta 1945. Pri iskanju naslovov po tolikih letih mi je prvi pomagal tovariš Janez Pretner – mizar iz Poljščice, bil je terenski aktivist. Povedal mi je naslov soborca Jožeta Kunšča iz Krnice in Rudijske Finžgarje – smučarskega skakalca, katerega sem poznal še izpred vojne. Janez Pretner me je dva dni skrival v senu v njegovem hlevu, nosil pa mi je tudi hrano.

S podatki o številu orožnikov, oborožitvi, stražarskih mestih in navadah so pomagali vaščani in posebno orožnik Aleksander Sremac, kot soudeleženec tega napada pa bom te dogodke skušal opisati.

Bili smo na Podjelu nad Bohinjem in od tam smo krenili v akcijo v Gorje. Naši obveščevalci so bili tam že nekaj dni, zbirali so podatke, si ogledovali teren in straže. Tudi komandant Ivan Gabjan-Niko si je že prej ogledal postojanko in kasneje s sodelavci dopolnjeval načrt napada s sporočili s terena.

Postojanka v Gorjah je bila dobro utrjena in zavarovana. Obdajala jo je nad dva metra visoka minirana žična ograja, okna so bila zazidana do polovice in obložena z vrečami peska. Iz kleti je bil v hlev izkopan rov in od tam do bunkerja, kjer so imeli nameščen težki mitraljez in ročne bombe. V bunkerju sta ponoči vedno stražila po dva stražarja – eden obeh je bil vselej esesovec. Na visokem drogu je bila luč, ki je osvetljevala okolico in vhodni prostor. Poleg tega so imeli velikega psa ovčarka, ki je bil posebno nevaren. Vhod je bil skozi železna vrata – ponoči zaklenjena.

Postojanka je bila nekaka predstraža pred sedežem blejske komande. V postojanki je bilo okoli dvajset Nemcev s patroljo, ki je prišla nepričakovano z Bleda. O prihodu te skupine naša komanda ni bila obveščena, ker je prišla le malo pred našim napadom. Čas so si krajšali s kvartanjem. Esesovec je bil oborožen z brzostrelko, bil pa je prijatelj alkohola; tega pa mu je ta večer Sremac v obilju ponudil. Opijanjenega je Sremac lahko pregovoril, da sta zamenjala stražarsko mesto pred vhodom v postojanko. Tudi psa ovčarja je Sremac omamila

s kruhom in mesom, namočenim v alkohol.

Med stražarji

Napadalci, borci 14. SNO-UB Srečko Kosovel, smo bili razdeljeni v skupine za zavarovanje in skupine za neposredni napad. Bil sem določen za slednjo skupino, skupaj z Janezom Ruparjem. Bila sva preoblečena v nemške uniforme in dobro oborožena z nemškim orožjem. Najprej je bil v to skupino določen neki Rus, ki pa se je uprl, ker ni želel prevzeti te odgovorne nalog. Odvzeta mu je bila puška in v tej akciji ni sodeloval. Kasneje je zaradi upora bil tudi strogo kaznovan.

Ob začetku napada sva z Janezom »marširala« po sredini ceste proti vhodu v postojanko, kot da sva nemška patrolja. Vedela sva le to, da naju bo ustavil nemški stražar, ki je ta večer preko partizanske obveščevalke, domačinke Filipine Žemva, poročene Pokljukar iz Gorij, poslal sporočilo našemu komandantu »geslo« za ta večer. S stražarjem je bilo dogovorjeno, da naju bo glasno vprašal za geslo. Ko sva prišla v bližini vhoda, zaslišiva glasni »halt«, se ustaviva. »Wer ist da?« »Patrole«, sem mu glasno odgovoril. »Parolle?« je vprašal on, Janez pa se je znašel in hitro glasno odgovoril »Hamburg«. Stražar odklene vrata in vstopiva v postojanko.

Prav tedaj neki Nemec pogleda skozi okno in vpraša: »Was ist den loss?« Midva z Janezom sva šla po dvorišču skupaj s stražarjem Srem-

cem, ki pa je že odgovoril, da je »naša« patrolja – nemška. Ko ta Nemec vidi, da skupaj stopamo po dvorišču in vsi oboroženi, se takoj umakne v notranjost in zapre okno. Sremac nama pokaže še drugega stražarja ob hlevu. Ostali najini soborci so se medtem bosi prebijali ob živi meji, tiho kot mačke, na dvorišče in v poslopje. Medtem sva bila z Janezom že pri stražarju, nadvse močnemu esesovcu. Ta in pa bunker za hlevom sta predstavljala največjo nevarnost. Vso stražo pa je bilo potrebno odstraniti brez šuma – v popolni tišini.

To pa ni bilo tako preprosto. Ko sem stražarju prišel za hrbet, je zakričal »hilfe«. Z rokami sem mu zaprl usta, on pa mi jih je pošteno ogrizel. Utišal sem ga. Iz bunkerja so z brzostrelkami odgovaljali Nemci. Pred tem sem tudi sam sprožil proti bunkerju, a ni bilo prav. Naš komandant me je strogo vprašal, kdo je zunaj streljal. Povem mu, da sem streljal jaz, saj sicer ni bilo moč odstraniti nevarnost. Medtem je vrgeł Janez v bunker bombo in pregal stražo v rov, vendar je pri tem padel. Na moj odgovor ni komandant nič rekel, saj je spoznal, da je bil strel nujen. Stražarju sem zaplenil brzostrelko. Bil sem ranjen v nogo, še danes čutim posledice.

V notranjosti stavbe se je vnel hud boj. Nekaj Nemcev se je umaknilo na podstrešje, kjer so imeli tudi priročno skladišče streliva ter pričeli metati skozi okno ročne bombe. Naši so hiteli iz kleti, naloženi z orožjem, strelivom, bombami hrano in obleko, čevlji; vse so znosili na vozove. Žarko Šanc iz Kranjske gore, droban fantič, je nesel na ramah vrečo sladkorja. Ko je prišel iz postojanke, je Nemec nanj vrgeł ročno bombo; priletela je na vrečo in eksplodirala. Ta vreča sladkorja mu je rešila življenje. Še dolgo je imel sladkor povsod, za srajco, hlačami in čevlji. Vrečo je

razneslo, Žarko pa je ostal živ...

Komanda mesta Bled je predlagala Žarka za odlikovanje »znak hrabrosti«, tovariša Boruta pa za »red hrabrosti«. Predlog so poslali na IOOF Jesenice, kamor je spadala ta partizanska enota. Odlikovanja pa ni prejel. Tudi Janku Pristavcu, ki se je udeležil te akcije kot komandir enote Partizanska straža iz Kranjske gore, se je podobno zgodilo. Eksplozija oziroma drobci bombe so mu prebili vrečo moke, da je bil ves bel.

Kaj se je dogajalo drugim?

Ko sem bil še vedno v uniformi in ranjen, sem šel k vozovom in tam stražil, saj bi me v temi zaradi nemške uniforme lahko zamenjali za Nemca. V napadu v Gorjah je bil ranjen tudi Rudi Finžgar, smučarski skakalec; njegase najboljše spominjam, saj nas je učil pred napadom na Vogrih smučati. Rudi je bil tudi prvi v postojanki, kjer je Nemce presenetil še v posteljah. Zakričal je, naj dvignejo roke, neki Nemec pa je izpod blazine privlekel samokres in pričel streljati. Takrat je Rudi odgovoril z brzostrelko.

Tako je bila uničena in požgana nemška postojanka. Ko je začelo goreti, so se Nemci začeli spuščati po rjuhah na vrt za hišo. Jože Kunšič iz Krnice, ki je ostal v postojanki, je imel posebno srečo. Skočil je skozi okno goreče hiše, saj po stopnicah ni bilo mogoče, ker so Nemci iz podstrešja metali bombe. Tako je obležal za hišo nezvesten. Dež ga je osvestil, da se je zavedel položaja. Z muko se je odplazil na varnejše mesto, zatem je goreč tram z ostrejša padel prav na mesto, kjer je še malo pred tem ležal Jože.

Ob progi je začelo pokati; videti je bilo, da Nemcem prihaja pomoč iz Bleda. Napad se je bližal že koncu, Sremac je po dogovoru s ko-

mandantom Nikom izstrelil signalne rakete. Rdečo, ki je pomenila nevarnost napada, nato zeleno (napad pomirjen), na koncu pa belo (napad minil ali nevarnost odstranjena).

Po napadu pride z Bleda gestapo z vojsko. Ugotovili so stanje napada, posledice in veliko razdejano ter število mrtvih. Takoj izda nalog, da se vse prebivalce zbere skupaj, Gorje pa požge. Kaj je hotel s prebivalstvom tega kraja, je težko uganiti, gotovo pa jih ni čakalo nič dobrega. Kruto so se masčevali že za enega Nemca, kaj šele za celo postojanko... Po naključju pa je ostal živ, a težko ranjen Sobe, komandir postojanke Gorje. Odločitev gestapa sliši tudi on, pa se oglasi. »Ne, to ni dobro, ljudje niso krivi, kriv je Aleksander Sremac, on je izdal, njega je treba dobiti in kaznovati«, jim je hitel razlagati.

Pravočasno obvestilo

Tako je gestapo spremenil svoj prvotni nalog. Izdali so povelje za aretacijo Sremca in njegove družine, da se jih kaznuje. Vodstvo napada pa je poslalo nekoga v Bohinjsko Bistrico s sporočilom, da se Sremčeva družina takoj umakne, ker so v nevarnosti. Ta kurir pa žal ni prišel pravočasno.

Da pa Sremčeva družina niso aretirali, se je zahvaliti naključju. Na orožniški postojanki v Bohinjski Bistrici je bila za kuharico domačinka Doroteja Rakar, ta je Sremčeva dobro poznala. Ravno tega dne je morala k zobozdravniku na Bled. Ker so ji zaupali, so ji izročili še neko pismo, da ga spotoma odnese na Bled in tam odda na komandi. »Bila sem ravno pod oknom postojanke, ko zazvoni telefon, okno je bilo odprto. Tako sem vse slišala, kar so sporočili z Bleda. Saj so vsi naglas govorili, preklinjali, grozili in se na Sremca jezili, da je bandite pripeljal v postojanko, da je vse požgano, izropano; toliko mrtvih. Sremca in njegovo družino da morajo takoj aretirati in likvidirati.

Ker je bil železniški most porušen, sem morala peš na

naslednjo postajo. Samodejno sem ukrepala; spotoma sem obvestila strica, kaj se je zgodilo. Naj takoj pripravi konja in voz, da kar najhitreje odselijo Sremčeva z dviletnim sinom. Sremčeva je ravno gledala skozi okno, ko sem šla mimo na postajo. Povedala sem ji in res je pravočasno zbežala. Seveda pa orožniki niso vedeli, da sem partizanska obveščevalka in sodelavka. Ker so domačini hodili po pomije v postojanko, sem za partizane nekajkrat dala na dno vedra strelivo, sanitetni material ali kaj drugega, na vrh pa pomije. Ko so orožniki prišli aretirat Sremčeva, niso dobili nikogar doma. Čudili so se, kam je mogla tako hitro izginiti. Jaz pa sem bila nekaj dni zelo živčna in napeta, če bi kaj zasumili, a se ni nič zgodilo. Nemci so razpisali za Sremca veliko nagrado, 40.000 nemških mark (ne vojnih mark, ki so bile mnogo manj vredne). Za ta denar je bilo možno kupiti že srednje posestvo. Ker so Sremca zelo prizadevno iskali, nagrada pa je bila mikavna, je bila nevarnost, da ga kdo izda. Komandant Ivan Fabjan-Niko ga je zaradi varnosti poslal na Primorsko, Sremac pa je peljal tja še skupino ujetnikov,« se je spominjala Doroteja Rakar.

V knjigi Boj pod Triglavom je ta napad opisan, vendar je nepravilno naveden orožnik. Ni bil Winkler, temveč Aleksander Sremac, ki je bil preko Filipine Pokljukar povezan s komando mesta Bled. Filipina je po tem napadu pod vplivom nepredvidenih dogodkov hudo zbolela; bila je popolnoma depresivna, bala se je, da zvedo za njeno sodelovanje. Dlje časa je potrebovala zdravniško pomoč. Prvič po vojni smo se srečali 8. aprila 1986 v Radovljici, lani pa na isti dan na srečanju v Gorjah.

Nekaj teh spominov in pogovorov sem navedel: vsak bi imel še veliko povedati o sebi ali raje o soborcu, saj se ne hvalimo radi. Vedno se nam le zdi, da se ohrani resničnost dogodkov, da se napiše vsak drobec krvave zgodovine našega boja.

Peter Plesnik

Bilo je na Nanosu

Za prvo večjo partizansko bitko na Primorskem štejemo tisto, ko se je 18. aprila 1942. leta skupina petdesetih partizanov, pod vodstvom Martina Grejfa (Rudija) spopadla s 700 italijanskimi fašisti. Na redko posejane domačije na Nanosu so dajale zatočišče takratni četi, kasneje pa bataljonom in brigadam. Fašisti so takrat požgali Pižentovo domačijo, zaprli in mučili so brate Andreja in Jožeta Piženta ter jih obsodili pred Specialnim tribunalom v Rimu na 30 let ječe, družine pa so iz Nanosa odselili v dolino tako, da ne bi mogle nuditi pomoči partizanom.

Poleg tega prvega boja je ponosni Nanos doživel svoj drugi ognjeni krst ob prihodu Nemcev v Vipavsko dolino 26. septembra 1943. Prav tu je 4. bataljon Gradnikove brigade ob povratku z Dolenjske dočakal Nemce, ki so s tanki prodirali od Razdrtega v dolino in se z vso močjo vzpenjali proti vrhu Nanosa. Prav na vrhu so potekali hudi boji in partizani so se morali umakniti pred nemško premočjo; čeprav so jih zadrževali nekaj časa, je postal umik nujen.

Na vrhu nanoške vzpetine je stala cestarska hiša,

v kateri je živel takratni cestarski delavec Jože Mella, po rodu Italijan in sodelavec OF, s svojo sedemčlansko družino. Oče Mella se je odločil, da se bodo pred Nemci skrili v bližnji gozd. Tako se je odločil in s puško na rami odkorakal proti Zabrezji, mati Marija pa s šestimi otroki v smeri Ture. Tu je dolinica, kamor so se skrili pod veliko smreko, ki je imela krošnjo prav do zemlje. Tanki so grmeli, vsepovsod je bilo slišati sreljanje, oni pa so pod to krošnjo čakali, kaj jim bodo prinesele naslednje minute in ure.

Pod noč je to streljanje malo ponehalo in mati se je odločila, da bo šla z otroki proti Gradiški Turi. Noč jih je zajela v strmem skalovju. Tu so vsi prestrašeni in premaženi dočakali dneva. Zjutraj so prišli v zelo žalostnem stanju k sorodnikom na Gradišče, ki so jim nudili zatočišče. V tistem težkem in žalostnem okolju je mati takoj spoznala, da je eden izmed sinov izginil, vendar ni hotela delati panike med ostalimi petimi otroki; le skrb jo je tlačila k tlom, kaj je z otrokom, kaj je z možem, ki se je pred Nemci skrival prav na drugi strani Nanosa...

Med potjo se je štiriletni Joško namreč spomnil, da mora vendar nekdo pod smreko čuvati odeje in druge najbolj nujne stvari, ki so jih tistega dne tam skrili. Tako se je od družine oddaljil in prišel nazaj v skrivališče. Bil je nemiren, utrjen otrok naše gore, zato tudi ni čutil nobenega strahu. Od daleč je videl ognjeni zubelj – dim in ni mu dalo miru, da se je prehitotapil na razdaljo okrog

150 metrov od hiše in videl, kako se Nemci izživljajo z njihovimi stvarmi, kako so preganjali in mučili edino kravico, ki jim je dajala dolga leta mleko. Streljali so, vpili na ves glas tako, da je izgledal pravi sodni dan. Žalosten se je obrnil in odšel v skrivališče, v obeh pa so se mu zablistale solze žalosti. Tu je ostal štiri noči in pet dni.

Zaradi nemške ofenzive je bilo vsako gibanje izven naselja strogo prepovedano. Mati je šla naslednji dan na nemško komando in prosila, da ji dajo dovoljenje, da gre iskat otroka, vendar ji niso dovolili. Šele četrty dan je dobila dovoljenje s posredovanjem takratnega župnika Kovača. Celo pot ji je pred očmi stal njen sin in nikalni odgovor nemške komande, da ga prav gotovo ne bo več dobila živega.

Peti dan zjutraj sta se mati in starejša hči Draga podali na težko pot v upanju, da ga bosta le nekje našli živega. S seboj sta vzeli belo kavo, kos kruha, zraven pa še malo grozdja,

ki se je prav v tem času zlato rumenilo na vipavskih trtah. Mati je hitro korakala, vlekla za seboj hčerko. Čut jo je vodil prav pod tisto čudovito smreko in ni je prevaral. Tam pri deblu je sedel v tesnem obljemu z nerazdružljivim kužkom – njen Joško. Mati in sestra sta planili k nje-mu, ga objemali in jokali od sreče. Mati ga je stiskala k sebi, da bi ga pogrela, fantič pa je dejal, da ga ni prav nič zeblo, saj ga je vse-skozi grel njegov kuža. Hudo je bil lačen, z vso slastjo je pojedel kavo in kruh, grozdje pa ni bilo še nikdar slajše kot tokrat...

V tistih petih dneh ga je našel in mu prinesel jesti tovariš v rdečih hlačah, v italijanski menažki (gavetti) zelo dobro »mineštro«, žal samo le enkrat; ostale dni pa je bil brez hrane in brez vsega. Takrat je bilo na Nanosu vse polno vojakov, še posebno na vrhu vzpetine. Tedaj pa sta iz dolinice proti vrhu korakali dve postavi. Ko so Nemci zagledali v materinem naročju tesno objetega otro-

ka, so sklonili glave, menda od sramu, kako se jim je mogel tak otrok izogniti, ko je dobesečno pri vsakem grmu stal njihov vojak. Tistega dne so se tudi Nemci vračali nazaj v dolino, pred tem pa so še poskrbeli, da je na vseh nanoških hišah divjal rdeči petelin; tako so pokazali svojo kulturo.

Zdaj se takratni mali Jožek približuje Abrahamovim letom. Pravi, da bi zelo rad spoznal človeka, ki mu je prinesel hrano in mu v zahvalo toplo stisnil roko. Po vsej verjetnosti je bil to kakšen borec Gradnikove brigade iz 4. bataljona. Mogoče je še živ in se bo ob prebiranju tega prispevka spomnil na takratnega otroka in se mu javil na naslov: Jože Mella, Podbreg pri Podnanosu 13. Tudi mati bi mu rada v znak hvaležnosti stisnila roko in se mu od srca zahvalila za dobroto, ki jo je napravil njenemu sinu.

Ana Pižent

Franjo Marošek

Zvesti ljudje s Pohorja

Dolga in trnjeva je bila še pot do svobode, skoraj leto dni je še trajal boj, ko je bila Marija sama z otroki. Še bolj zagrizeno se je spopadla z vsemi težavami, se borila in upala. Hodila je pokonci, kajti vedela je, da se njen mož bori, da se vrne, saj bo kmalu svoboda.

Trdno je verovala in upala, saj ni vedela in niti pomislila ni, da je padel. To je zvedela šele po osvoboditvi. Skoraj leto dni ni ničesar vedela o Lojzku, kje je in kako je z njim. V tistih časih se ji je to zdelo normalno in niti pomislila ni, da ga ne bo več. Prav zaradi tega je ves ta čas tako trdo upala in vztrajala.

Malo je še ostalo doma moških, sposobnih za delo. Morali so v vojsko. Najboljši letniki so že davno bili vpoklicani v nemško vojsko, eni pa so se le priključili slovenski partizanski vojski. Vse delo na kmetijah je ležalo na ramah žensk. Trudile so se od jutra do večera, da bi pridelale kar največ hrane zase, pa tudi za partizansko vojsko, posebno v družinah, kjer so imeli može ali sinove pri partizanih.

Tako je tudi Marija to poletje bila sama za vse. Otroke je imela pri vsakem delu zraven; v hlevu, na polju in v gozdu jih je navajala na delo, kakor so včasih njo. Starejša Zinka in Slavko sta morala že kar prevzeti redne obveznosti. Skrbela sta za kravi, ju pasla, nabirala drva in suhljad v gozdu in skupaj z mamo sta že tudi okopavala na njivi.

Poleg vsega dela doma je morala Marija še odsluževati ofer pri Zlodejevih. Res da so ji malo spregledali, ker je bila sama z otroki in rekli so, da bo delo nadomestila pozneje, a vendar so jo vedno poklicali, ko so imeli kakšno večje opravilo: sušenje sena, žetev, mlačev ali pobiranje krompirja.

Najtežja ji je bila to leto prav košnja. Če je hotela obdržati kravi, morala pa ju je zaradi mleka za otroke, je

morala vse travnike skrbno pokositi. Vstajala je še pred svitom, ko so vsi otroci še sladko spali, jih skrbno pokrila in šla kositi. Zjutraj, ko je trava rosna, kosa najbolj reže. Ko se je dodobra namučila, se začela tresti od slabosti in ji je začelo kruliti v želodcu, je odšla domov. Položila je kravam, jih pomolzla, zakurila in pripravila zajtrk za otroke in zase. Ob njem so se pomenili, kaj bodo ta dan delali in si nekako razdelili delo.

Zadnja košnja

Za zadnjo košnjo je pustila največji travnik. Tega se ni lotila sama. Za eno jutro je naprosila Mlinškova Lovreka in Lojzeka, da so ga hkrati pokosili. Sama ga ne bi zmogla. Obetalo se je lepo vreme in bo lahko sušila, zato se je tudi tako odločila. Še ko je bilo temno, so začeli kositi, končali pa so, ko sta Mlinškova odšla na delo. Sušila je sama z otroki. Vreme jim je streglo, da je bilo seno naslednji dan suho, da se je kar drobilo. Potrebno ga je bilo spraviti na skedenj. Sama si z vozom ni mogla prav nič pomagati, zato ga je znosila s košem, pri tem pa se s skrbjo ozirala v nebo.

Nič dobro ni kazalo zvečer, od Mislinje so se nabirali temni oblaki. Zbala se je za seno, tako lepo zeleno in dišeče je bilo in bilo bi škoda, da bi ga zmohlo. Trud bi bil zaman in škoda prevelika. Nosila je, dokler ni znosila zadnjega kupa pod streho, dolgo v svetlo noč.

Zgrudila se je v seno, ko je prinesla na skedenj zadnji koš. Veselo jo je spreletelo, da je zmogla in tako malo mirno obležala v senu. Pomi-

slila je na Lojzka, kje hodi sedaj, ali morda tudi on sedaj takole počiva, utrujen kot ona, zarit v seno. Morda premišljuje o njej, o otrocih in o domu... Ko se je spomnila na otroke, je skočila pokonci, pregnala misli na moža in pohitela v hišo. Otroci so trdno spali, da se ji je milo storilo, ko jih je gledala in smehljaj ji je zaigral na zago-relem obrazu. Pogledala je na uro, ki je že prešla drugo po polnoči in je legla.

Utrujena se je pogreznila v globok in trden spanec in spala je nepretrgoma v jutro, dokler je niso zbudili otroci. Zunaj je deževalo, zato so še malo poležali.

Hajka

Nemci so pripravljali veliko hajko za partizane na Pohorju. Podili so se z vrha na vrh, s planote na planoto, preiskovali vse in postavljali zasede. Prišli so tudi na Glažutsko planino, na Pako in k Pogorečevim. Bilo jih je vse polno, bili so zeleni-policisti in oni rjavi, ki so jim pravili vermani. Med njimi je bilo veliko takih, ki so znali slovensko.

Prišli so v hišo, vprašali, kje so banditi, kdaj in kje so jih videli. Ko je rekla, da ne ve, da jih ni videla, ker je kar doma, so glavni sedli za mizo, drugi pa so stali ob peči v hiši, gledali njo in otroke, ki so se stiskali okoli matere.

Začeli so jo spraševati, kje je njen mož. Povedala jim je, da so ga odgnali partizani in od tedaj ne ve, kje je. Še dolgo so silili vanjo, nato pa je eden izmed ob peči stoječih v zeleni uniformi glasno modroval ter se čudil: »Pa tako mladi ženi in tolikim malim otrokom so odgnali moža in očeta? Če bi dobil tistega, ki je to storil, bi ga sesekal na drobne kosce!«

Ko je Marija to slišala, se je zdrznila. Zbala se je za Lojzka, da ne bi prišel v kremplje takemu surovežu.

Nič ni kazalo, da bodo kmalu odšli. Oficirji so po mizi razgrnili neke papirje, buljili vanje in se pogovarjali

po nemško, da jih Marija ni razumela. Tisti pa, ki so stali, so se pogovarjali med sabo. Marija in otroci so morali tudi ob tej priložnosti nadaljevati s svojimi vsakodnevnimi opravili: v kuhinji in v hlevu. Malega Slavka je Marija že prej poslala k Mlinškovim, naj bi prišel stric pogledat kravo in se je že vrnil. Seveda ga je Lovrek vprašal še po drugih novicah in obljubil, da bo prišel.

Zunaj pa je bilo vse živo. Hodili so sem in tja, kot bi bili obsedeni, da Marija in

rija pogledala skozi okno, jo je spreletelo: nemški vojaki so nosili njihovo seno proti gozdu. Vrsta se je vlekla iz skedenja proti gozdu in vsak je nesel balo sena, dokler ni bil skedenj popolnoma prazen. Mariji je postalo hudo, ko je videla, kako uničujejo njen trud in kako neusmiljeno razmetavajo njeno seno po cesti, seno, ki ga je ona s tako težavo, s toliko znoja posušila in znosila na svojih plečih na skedenj. Ne, ni jim pokazala svoje žalosti, zaprla se je vase in strašansko jih je

znosijo seno na skedenj, dokler ga ne zmohi dež. Lotili so se dela.

To jesen ji je bilo najtežje. Sama je bila za vse s petimi malimi otroki. Sosedje spodaj so se ji čudili, kako zmogre vzdržati toliko trpljenja. Sama o svojem trpljenju ni nikoli premišljevala. Ko je pogledala otroke, si je rekla, moram, oni me potrebujejo.

Vse, kar so potrebovali in imeli je na svojem hrbtu znosila v hišo.

Najtežje ji je bilo, ko je morala v Šentflorjan ali v Vitanje nakupovat. Otroke je ob takih priložnostih morala pustiti same, vedno v strahu, da se jim ne bi kaj zgodilo.

Trudila se je, da je vedno kar najhitreje prišla domov. Zato je vedno hitela, tudi tokrat. Nakupila in napolnila si je nahrbtnik s približno tridesetimi kilogrami hrane in drugega blaga, ga zadela na rame in se napotila proti domu. Pa jo je trgovec naprosil, naj mimogrede odda neko sporočilo Požegovim.

Nesla je in hitela domov. Požegovo gospodinjjo je našla v kuhinji in ji izročila pošto. Od utrujenosti, pa tudi od lakote, se je slabo počutila. Pričakovala, da jo bodo povabili, naj sede in ji ponudijo mošta, morda tudi kruha, kakor je na kmetih navada. Vendar Požegovi tega niso storili, zato se je poslovila in odšla proti domu.

Ob robu navzgor od Požega je komaj prinesla težko breme. Na vrhu pa so ji noge popolnoma odpovedale poslušnosti, ni jih mogla več premikati, pa čeprav se je še toliko naprezala. Noč se je že storila, ko je omagala. Sedla je na rob poti v sneg in se naslonila na nahrbtnik. Tako jo je zmanjkalo; pogreznila se je v nezavest, ničesar ni več čutila.

Najbrž bi tam tako tudi ostala, če ne bi kdo ve čez koliko časa po tej isti gazi prišel Mlinškov Lojzek, ki se je vračal iz doline domov. Spoznal je Marijo, jo začel klicati in dramiti, dokler se ni zavedla.

otroci sploh niso vedeli, kaj nameravajo. Pes je lajal na vsiljivce, najbolj pa gor proti gozdu. Pa je neki vojak, ki je stal ob peči, vprašal malo Zinko:

»Zakaj pa vaš pes tako laja?«

»Ker govoriti ne more!« se je Zinka odrezala in vojaki, ki so stali v hiši, so se glasno zasmejali. Oficirji ob mizi so dvignili proti njim glave in vprašali, kaj je. Ko so jim Zinkin odgovor v nemščini ponovili, so se smejali tudi oni.

Sploh so se obnašali tako, kot da bodo pri Pogorečevih ostali dalj časa. Ko je Ma-

zasovražila. Dokončno pa spoznala, da so ti ljudje brez srca.

Pri Pogorečevih so ostali vso noč. Na robu v gozdu so si postlali s senom, na njem ležali in čakali partizane. Še dobro, da je Mlinškove pravočasno obvestila, kdo je prišel, zato nikogar ni bilo tod skozi. Za to so že Mlinškovi poskrbeli. Zaman so čakali.

Naslednje jutro so Nemci odšli dalje in pustili seno tam v gozdu, kjer so ležali. Mariji in otrokom ni preostalo drugega, kot da si oprtajo koše na ramo in ponovno

Naključja

Ko sem zbiral podatke za pisanje kronike NOB za Spodnjo Idrijo in okolico, sem zvedel tudi za te, katerih resničnost sem pri pisanju kronike tudi preveril:

Ko so v začetku 1944. leta v Spodnji Idriji zaprli vse starejše aktiviste OF, so vso aktivnost prevzele mladinke. Te Nemcem najprej niso bile sumljive, kasneje pa so jih začeli zasledovati, še posebno potem, ko so v Spodnji Idriji ustanovili tudi domobransko postojanko. Ena teh je morala pobegniti na osvobodeno ozemlje, eno pa so nekaj pred osvoboditvijo zaprli, vendar so vse srečno preživele vojno.

Ponoči so se sestajale v neki hiši izven Spodnje Idrije. Po nekem takem sestanku je domača hči skrila zapisnik pod okensko polico, ki se je dvigovala. Drugega dne jo je mati opozorila, da v tisti razpoki pod okensko polico ni pravo skrivališče. Zato je hči zapisnik odnesla drugam. Kmalu zatem je k njim prišla manjša skupina domobrancev. Eden teh je sedel k tistemu oknu in nato počasi segel ravno v razpoko. Ko ni ničesar našel, je hotel vedeti, kje

ima tiste papirje, ki jih je položila sem. Domača hči se je odločno uprla, da ne ve ničesar. Vendar ji niso verjeli. Niso ukrepali, le še bolj so jih zasledovali.

Na Idrijskem Razpotju, nad Kanomljo, so živele tri mlade sestre, ki so bile izredno aktivne v mladinski organizaciji. Tu so se ustavljali kurirji in obveščevalci, do tu so prinašali pošto in druge novice iz Idrije. Nekega dne je Tone Jurman, doma iz Idrije, prišel na Razpotje in tu naletel na dva Nemca, ki sta prišla iz Idrije, brez orožja. Tone je bil oborožen z brzostrelko, zato je z lahkoto aretirala oba Nemca in ju odpeljal do prve partizanske enote.

Naslednjega dne pa je na Razpotje prišla večja skupina Nemcev, ki so hoteli vedeti, kam sta izginila njihova vojaka. V hiši treh sester pa je bil ob prihodu Nemcev partizan, Stanko Mervic, kasnejši direktor tovarne Eta v Cerknem. Ker so Nemci hišo obkolili, ni imel izhoda. Stekel je po stopnicah na podstrešje in se skozi lino na strehi oprijel strešnikov. Medtem se mu je odkrušil kos strešnika in priletel tik

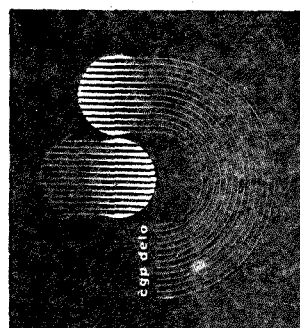
pred nekega Nemca. Ta je pogledal navzgor, vendar se ni zmenil.

Mervic je imel nemški nahrbtnik, ki je bil poln raznih spisov, saj je bil finančni referent pri Gospodarski komisiji. Nahrbtnika ni utegnil vzeti s seboj, ostal je na klopi. Neki Nemec je odvezal nahrbtnik in iz njega izstrel papirje, ne da bi jih pogledal.

Ko so Nemci odšli, je Mervic zlezal s strehe; imel je vse otrple prste, vendar je bil vesel, da se je vse tako končalo.

V bližini Idrijskega Razpotja je živel na svoji manjši domačiji Anton Bogataj, ki je iz Idrije izvozil in prinesel ogromno materiala za partizane, pri tem pa ga nihče ni osumil. Nekega dne sta prišla k njemu dva oborožena Nemca in ga vprašala, če je on Anton. Povedala sta mu, da bi se rada pridružila partizanom. Sprva jih je začuden gledal, ko pa sta mu zatrdila, da mislita resno, je stopil na pot. Nemca sta mu sledila do prve partizanske enote. Čeprav je Bogataj dobro govoril nemško, ju ni upal vprašati, kako sta zvedela zanj.

Janez Jeram

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje Delo

TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35
p. p. 29
Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yu dtlj

Predstavništvo Beograd:
Moše Pijade 12
Telefon (011) 336-094 in 335-089

Dejavnost TOZD

- stavljenje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
- roto-ofset časopisni in revijalni tisk
- ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
- grafična dodelava (knjigoveznica)

Ivan Turk

V Dragi je januarja umrl Ivan Turk. Rojen je bil leta 1929 v Grdanovcu v Bosni. Ni imel še 14 let, ko se je pridružil partizanom in bil razporejen v Gradnikovo brigado. Ivan je ostal zvest tradiciji NOV do konca svojega življenja.

Marija Čarman

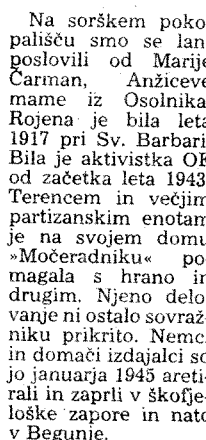
V Ajdovščini smo se decembra lani poslovlili od Miloša Škrblja, rojenega pred dvainšedemdesetimi leti. V NOG se je vključil leta 1943, vse do maja 1945 je bil artiljerec v 36. diviziji. Demobiliziran je bil kot rezervni kapetan. Za aktivno delo med NOB je bil odlikovan z redom zaslug za narod III. reda.

Jože Ogrizek, rojen leta 1913, z NOB je sodeloval na območju Zagreba. **Ivan Podhraški**, rojen leta 1910, med vojno je deloval kot aktivist na območju Rogaške Slatine, **Rozalija Lipnik**, rojena leta 1906, delala je kot aktivistka na območju Rogake Slatine, **Jože Krumpak**, rojen leta 1923, bivši kurir na vojaški postaji na Boču, **Janez Ogrizek**, rojen leta 1914, borec 5. prekomorske brigade.

Ivan Bavcon-Giovani, rojen leta 1924, **Jožef Čubej-Pepi**, rojen leta 1922, **Jožef Stanič**, rojen leta 1912, **Ana Odmerek**, rojena leta 1911, **Julijana Volk**, rojena leta 1893.

Leopold Čebular, rojen leta 1919 v Topolovcu, aktivni borec NOB je bil od novembra 1944 v 5. prekomorski brigadi in bil odlikovan. **Marija Jagodič**, rojena leta 1909 v Mali Pristavi. Leta 1942 je začela sodelovati z OF, bila je izdana in aretirana in odpeljana v taborišče v Auschwitz.

Terezija Pegan, rojena leta 1898 v Gaberju, za cilje NOB je začela delati maja 1942, bila zapt v Štanjelu in v jezuitskem zaporu v Trstu. Po razpadu Italije je prišla domov in se ponovno vključila v delo NOB. Bila je tajnica odbora AFŽ in odlikovana z medaljo zaslug za narod. **Viktor Pegan**, rojen leta 1904 v Gaberju. V delo NOB se je vključil decembra 1942. Po razpadu Italije je bil nekaj časa v bataljonu Simona Gregorčiča in nato na komandi mesta Ajdovščina. Za delo med NOB je bil odlikovan z medaljo zaslug za narod. **Peter Vidmar**, rojen leta 1926 v Lokavcu pri Ajdovščini. Za cilje NOB je začel delati po razpadu Italije. **Slavan Krhne**, rojen leta 1920 v Vipavi. Aprila leta 1941 je bil odpeljan v bataljon Speciale v Italijo. Ob razpadu fašizma 1943 je bil zajet in odpeljan v Alžir, kjer se je vključil v 112. letalski polk, s katerim je prišel v Jugoslavijo. Za delo med NOV je prejel več priznanj in odlikovanj.

Na sorškem pokopališču smo se lani poslovlili od Marije Carman, Anžičeve mame iz Osolnika. Rojena je bila leta 1917 pri Sv. Barbari. Bila je aktivistka OF od začetka leta 1943. Terenecem in večjim partizanskim enotam je na svojem domu »Močeradniku«¹ pomagala s hrano in drugim. Njeno delovanje ni ostalo sovražniku prikriti. Nemci in domači izdajalci so jo januarja 1945 aretirali in zaprli v škofojloške zapore in nato v Begunje.

Na ižanskem pokopališču smo se januarja poslovlili od Juleta Skraba, rojenega pred trinajstdesetimi leti na Igu. Med prvimi se je s svojim mlajšim bratom Francem in sestro Jožo vključil v NOG, v partizane pa je odšel maja 1942. Bil je borec Notranjskega in Krimskega odreda, Levstikovskega bataljona in Šerčerjeve brigade. Kmalu po kapitulaciji Italije je bil dodeljen na obveščevalno točko 7. korpusa, ki je bila na Mokrcu, kjer je bil vse do konca vojne. Leta 1946 se je vrnil iz JLA. Na Igu je deloval na kulturnem področju, saj je bil več let predsednik KUD.

ze v prejšnjem sto-
letju.

Ivan Jan

Gorenjski dezertjerji

(nadaljevanje in konec)

Rade je pri tem begu ubil še tretjega partizana. Te prve tri žrtve so bili:

Franc Frelih in Matevž Florjančič iz Zalega loga, stara 20 in (še ne) 18 let, ter 22-letni Herman Jelšič iz vasi Dane pri Sežani.

Okoli Rovt in Zakrašnika so Rade in njegovi gestapovsko-domobranci somorilci zatem puščali krvave sledove: po nekaj dneh je padlo devet partizanov, političnih, teren-skih delavcev OF. Tudi potem, ko sta Murnikova Rade in Zdravko bila med domobranci v Škofji Loki ter v Sopotnici in tudi na Kališah pri Sv. Križu, je bil zlasti Rade nezaustavljiv sovražnik in morilec partizanov in njihovih sodelavcev. Veliko jih je pobil, več ujel in še več mučil.

Poznavalci bratov Murnik, ki sta bila tudi v domobranci postojanki v Sopotnici (pri Muretu), od koder sta bila pozneje poslana tudi na začasno novo postojanko na Kališče k Sv. Križu, so vsi povedali, da sta bila med najbolj razvpitimi Rade in Zdravko. Posebno še Rade. Obema so dodelili položaje deseterjev, zato sta s svojima skupinama in tudi zruženoma lahko vsakodnevno odhajala v patrulje, v napade, preiskovati hiše in izvajati njima lastna »junaštva«.

Brata Rade in Zdravko Murnik sta v spisku škofojskih domobrancev vpisana pod številka 31 in 32. To navajam zaradi drugega podatka, ki tudi veliko pove. Tam je namreč tudi zapisano, da je bil Rado partizan od 15. 1. 1943 do 30. 5. 1944, Zdravko pa od 15. 11. 1943 do 30. 5. 1944. Nadaljnji podatki pa govorijo, da sta bila oba v škofojski domobranci enoti od 1. novembra 1944 dalje. Ti podatki potrjujejo, da sta (po uboju partizanskih stražarjev in odkritju njunega delovanja v korist gestapa in domobrancev) res dezertirala že 30. maja 1944 in da sta bila pripadnika domobranske posadke v Škofji Loki. Toda – šele od 1. novembra, dasiravno je bila škofojska postojanka vzpostavljena že sredi marca 1944. Kje in kaj sta Murnikova delala v tu manjkajočih petih mesecih, v juniju, juliju, avgustu, septembru in oktobru? Tudi za to je odgovor: v teh prvih mesecih njunega dezerterstva ju je temeljito izkoristil gestapo, s katerim sta skupno napadla celo vrsto partizanskih zatočišč in taborišč. Partizanski sodelavec in partizanom ter njihovim sodelavcem sta prizadejala velike žrtve. Še neprimerno več pa bi jih, če ju partizanski ljudje ne bi zadnji čas odkrili. Ko so ju gestapovci temeljito izkoristili, so ju prepustili domobrancem, kjer sta nadaljevala s svojimi zločinskimi deli. Gestapo je spretno znal izkoriščati domobranske usluge v boju in pri uničevanju partizanov in OF.

O tem prvem delovanju lahko navedem odlomke dveh originalnih poročil iz tistega časa; iz domobranskega »Slovenskega doma«, ki je izhajal v Ljubljani, ter iz poročila obveščevalnega oddelka pri Oblastni izpostavi za Gorenjsko.

»Slovenski dom« je med drugim 8. julija 1944 poročal: »Dne 11. junija letos so domobranci v hitrem pohodu obkolili Sv. Lenart. Pod Sv. Lenartom so imeli tolovaji 6 bunkerjev, v katerih so bili nastanjeni rajonski in okrožni odbori za vso okolico. To komisijo so domobranci v borbi uničili. Bilo je ubitih 8 tolovajev in 3 tolovajke...

Ujeti so bili štirje člani okrožne komisije...

Poročilo govori tudi o imenih ubitih, pri katerih je tudi vrsta napak. Napačen je tudi datum, ker se je to zgodilo en dan kasneje, to je 12. junija. Vendar pa bistva ne spremeni. Stavek, da »so to komisijo uničili v borbi« ne drži, kajti poboj je bil izvršen po natančni izdaji agenta in dezerterja Rada Murnika. Isto poročilo tudi bahaško piše, da so pri tem zaplenili veliko različnega blaga in »ogromno hrane«. V resnici to ni bila nobena zaplemba, temveč gre za krajo hrane in živine na Zakrašnikovi domačiji.

Drugi pa je dokument z druge, partizanske strani. V njem-datiran je s 6. 7. 1944 piše:

»Pri zadnjih umorih in požigih na Selškem so sodelovali znani izdajalci in dezertjerji iz partizanov, sedaj pri be-ga (ljudje in partizani tedaj domobranci običajno niso imenovali z domobranci, temveč z belogardisti (be-ga) ali s švabobranci-op. I.J.) v Loki. Izdajalec Murnik Rado, rojen 25. 6. 1923 v Lescah. Predno je stopil v partizane, se je nahajal pri svojem starem očetu p.d. Gabrčanu. V partizane je stopil 20. 1. 1943. Aretiran je bil 29. 5. 1944, kjer pa je ušel. Imel je zveze z bratom Božom, ki je pri be-ga v Suhem dolu. Murnik Rado je pri svojem begu ustrelil dva kurirja...

Dne 17. junija je isti sodeloval pri izdaji in ustrelitvi tov. Sorodolskega (Maksa Lotriča), Jumba (Tomo Mencingerja) in Lipeta (Filipa Potočnika), članov Okrožne gospodarske komisije. Sam je ustrelil Simončič Viktorja, izdal bunker Okrajne GK ter takoj ujel tov. Junkota in Božota (Kemperle in Franc Šmid). Sodeloval je pri požigu pod »Češnjo« (ilegalno ime za Potočnikovo kajžo) in izselitvi pod »Kostanjem« (ileg. ime za Zakrašnikovo hišo). Isti dan sta pri akciji bila ustreljena zakonca Gosar (Ana in Anton, Hrenova) iz Škofje Loke. Istočasno je bila ustreljena žena tov. Omana (Franciška Kalan) ter dva Štajerca, ki sta prišla v partizane, imena niso znana (to sta bila Boža in Viktor Lednik, kar je ugotovil Jože Vidic).

Pri vsem tem grozodejstvu so še sodelovali Murnik Zdravko (brat Radota) Habjan Rudolf in Karol itd...« (pojasnila v oklepajih zapisil I. J.).

Tudi tu gre za malenkostne netočnosti (datumi), a bistvo pove vse in tudi o tem, da so obveščevalci kljub zapletenosti in tragiki dogajanja razmeroma hitro ugotovili izvor izdajstva ter preprečili nadaljnja delovanja gestapovsko-domobranske agencije. Že tako je bil to eden

večjih udarcev, a kaj bi se šele zgodilo, če to ne bi bilo odkrito in zaustavljeno...

Usoda Murnikovih bratov

Zločinska brata Rade in Zdravko Murnik sta ob koncu vojne skupaj z domobranci pobegnili na Koroško. Vendar pa so ju -tako kakor druge – Britanci vrnili in zdaj sta se onadva tudi znašla v škofojskih zaporih, kjer sta prej mučila druge. Obsojena sta bila na smrt.

Takoj po odkritju izdajstva, je bila justficirana tudi Ivanka Murnik, mama in sodelavka gestapovsko-domobranci sinov Boža, Radeta in Zdravka.

Vodilna duhovna glava izdajalske Murnikove družine, izobraženi domobranci funkcionar Božo se je izmaknil roki pravice. Ugotovljeno je že bilo, da je bil jeseni 1944 dodeljen Centru GD, kjer so najbolj potrebovali izobražence. Tudi drugi dokument, spisek Udarne čete GD, ki je bila verjetno najbolj učinkovita pri preganjanju in uničevanju partizanstva in OF, dokazuje, da je bil Božo Murnik pod št. 39 kot Murnik Teodor (spisek je napisan v nemščini, kar je tudi dokaz, pod koga so sodili gorenjski domobranci), rojen 9. 1. 1922 v Lescah, prebivajoč v Ljubljani, v spisku pa do 3. novembra 1944.

Božo je vse to preživel, a kako, ni znano. Zatrjeval je, da ni imel kakega čina, kar pa dokumenti zanikajo. Znano je le, da živi v Ljubljani, kar je z raziskavami ugotovil že Jože Vidic.

Boža Murnika v svojem dnevniku omenja tudi Alojz Perne. Dne 28. februarja 1945 je zapisal:

»Ob 10. uri pride gestapo in je obkolilo barake in aretiralo (5) domobrancev: Fluder-nika, Obad, Murnik (podčrtal I. J.), Bernik, Ovsenik in Ješetovo. Ovsenika so zaprli na gestapo, ostale pa so odpeljali v Ljubljano. Obdolženi so anglofilске politike. Krek in Hiršeger sta bila v Ljubljani... Zaslutila sta aretacijo...«

Iz prejšnjih opisov je znano, da so bili aretirani domobranci vodilni domobranci ljudje in tudi predavatelji na domobranci tečajih na Brdu.

Očitno je, da je bil Božo Murnik dokazano tudi upoštevani domobranci funkcionar in je bil kot tak tudi zaradi anglofilске usmerjenosti aretiran, vendar se mu ni zgodilo nič hudega, saj smo večkrat ugotovili, v kakšni »španoviji« so delovali domobranci in gestapo.

Primer Urbanc

Naj tu omenim še podoben in grozljiv primer – dvojnega dezerterja Jožeta Urbanca-Gašperja, Kozzovega iz Gorič pri Golniku. Tudi on se je potem pritoževal zaradi nepravilnega ravnanja z njim, da je zato pobegnil, da se je zbal, kaj bo z njim. A podatki kažejo na to, da je bil tudi on eden izmed tistih, ki je imel zveze z gestapom in z domobranci že pred dezertecijo. Tudi to potrjuje Perne-ov dnevnik in pa spisek Udarne čete GD v Kranju. V tem spisku je Jože Urbanc vpisan pod št. 94 (v nemščini Josef), da je bil rojen 10. 6. 1924 v Goričah, v nemški

vojski je bil od 16. 9. 1943, do 16. 9. 1944. Dalje piše, da je bil pri partizanih od 20. 9. 1944 in da je dezertiral še isti dan, kajti zapisano je tudi, da je bil v OS (Oberkrainer Selbstschutz), to je v gorenjskem domobranstvu od 20. 9. 1944.

Ti podatki pa so napačni, čeravno so Urbanca med moštvom Udarne čete GD vodili že od omenjenega 20. septembra 1944. Ta spisek in pa zapis v Pernetovem dnevniku sta Jožeta Urbanca razkrinkala kot njihovega agenta, poslanega med partizane. Perne je namreč zapisal, da je Udarne četa pod vodstvom samega Ericha Dichtla v moči 56 mož 13. oktobra 1944 zvečer najprej prišla na Trstenik pod Storžič, vendar potem ni odšla v hajko proti partizanom, temveč se je potihoma premaknila v Goriče, kjer je bil doma Urbanc. Perne je zapisal:

»V noči na 14. oktober je Udarne četa po prejšnjem dogovoru pri Kozvu zajela dva partizana: domačega sina Jožeta Urbanca-Gašperja,

»Slovenski in nemški 'tovariši' v pogovoru pred odhodom v boj« (iz ilustrirane revije Slovensko domobranstvo 1. številke 1. letnika, 3. 8. 1944)

vodnika čete VDV in nekega partizana, doma iz Begunj. Pri tem so domobranci zaplenili tudi 2 puški...

Partizan iz Begunj, ki ga je Urbanc spjel s seboj, je bil Franc Debelak z Zgoše pri Begunjah. Ustreljen je bil v Celovcu 13. 4. 1945, dejansko tudi Urbančeva žrtev.

Jože Urbanc je prišel iz nemške vojske k partizanom precej prej, kot piše v domobranskem spisku. Ne 16. septembra 1944, temveč več mesecev prej. Vse kaže, da je omenjenega dne postal gestapovsko-domobranci agent. Partizan pa je bil od poletja 1944. Sicer ni bil razgledan fant, pokazal pa se je kot drzen borec. Zato je bil dodeljen celo v VDV, kjer so zbirali najzanesljivejše. Takega se je tudi pokazal. Zaradi bojevitosti so ga imenovali celo za vodnika VDV, kar je Perne očitno zvedel že pred dezerterstvom. Kot tak je kmalu pokazal oblastniželjnost. V času partizanstva v VDV je dobil celo ilegalno ime Gašper, da bi bilo njegovo delovanje čimbolj zaupno. Tako je zvedel za različne bunkerje in zatočišča teren-skih političnih delavcev in obveščevalcev v strminah Storžiča in Kriške gore. Poleg tega pa tudi za kurirske poti in številne, osvobodilnemu gibanju vdane ljudi. Ker je bil iz vasi pod Storžičem, je tudi teren dobro poznal. Na tem terenu je bil tudi bunker OZNA za kranjsko

okrožje, v okolici pa sta se zadrževala tudi 2. in 3. bataljon Kokrškega odreda, ki pa sta zaradi negotovih razmer pogosto menjavala taborišča.

Izdajalec bunkerja

V te strmine je Urbanc prvič peljal policiste in domobrancelje 16. oktobra 1944, kar potrjuje tudi Pernetov dnevnik. Predvsem so iskali bunkerje teren-skih delavcev in bunker okrožne OZNE. A zaradi dobrih obveščevalnih zvez so partizani dosti hitro zvedeli za Urbančovo dezertecijo, zato so se umikali iz dotedanjih zatočišč in taborišč, čeprav tedaj niso mogli računati, da bo dotedanji vodnik VDV kaj dosti izdal. Toda, napisani zakon previdnosti je narekoval premike. V bunkerju okrone OZNE je bilo tedaj šest članov, ki so se tudi umaknili, in sicer že v noči na 17. oktober. S pomočjo, kjer je bilo njihovo zatočišče, so se premaknili vrh Kriške gore, da so lahko sledili dogajanju. Sicer pa še niso vedeli, da je Urbanc-Gašper začel na debelo izdajati.

A še ta dan, 17. oktobra 1944 so o Gašperjevem zločinstvu dobili jasno potrdilo. Že zarana je Gašper pripeljal več kot 100 policistov in domobrancev do njihovega bunkerja, kar so Oznovci z vrha gore videli na svoje oči. Le dobrih 200 metrov so bili oddaljeni. Napadalci so se tiho približali praznemu bunkerju in takoj vanj začeli streljati, nato pa so ga še zažgali. A iskanih Oznovcev, ne živih ne mrtvih, niso dobili.

Besni zaradi neuspeha so ta dan v strminah Kriške gore našli in požgali še več bunkerjev. Odkritje, da je Jože Urbanc-Gašper, dotedanji vodnik VDV dezertiral in začel izdajati ter voditi policiste in domobrancelje v lov za partizani in aktivisti je bilo sicer šokantno, toda tako hitro, da je sporočilo o tem v enem dnevu po ljudskem »telefonu« obšlo vso okolico. Gašper pa je še nadaljnje dni vodil policiste in domobrancelje iz Predoselj, Cerkelj, Voklega, Lahovč, Smlednika in Kranja v hajke in nasilje nad aktivisti.

V dneh od 17. do 21. 10. 1944 je Gašper vsakodnevno vodil policiste in domobrancelje v strmine Storžiča in Kriške gore ter s tem med partizani, posebno pa med aktivisti in ljudmi, ki so bili na partizanski strani, širil preplah in negotovost. Kako ne,

saj je bil do tedaj dober partizan in celo vodnik v VDV!

Dne 20. oktobra 1944 je Udarne četa spet šla na hajko pod Storžič, poveljeval pa ji je spet gestapovec Dichtl osebno. Tako si je Jože Urbanc dokončno prislužil zaupanje gestapa, saj je v teh nekaj dneh, takoj po prehodu k sovražniku, omogočil le temu precejšnje uspehe. Samo v tistih dneh je Gašper povzročil smrt šestih partizanov, ujetih pa je bilo 16. A trije omahljivci so se tudi sami priglasili domobrancem, oz. policiji, v kolikor tudi oni niso bili »vrbovani« že prej, tako kot Gašper.

Velika pa je bila tudi moralno-politina škoda, poleg tega pa so z Gašperjevo pomočjo policisti in domobranci v okolici Kranja in zlasti v podnožju Storžiča aretirali celo vrsto ljudi.

Med partizani, in sicer v 2. bataljonu KO pa je imel Jože Urbanc-Gašper prijatelja Petra Stareta iz bližnjih Letenc. A Stare ni bil le njegov prijatelj, temveč tudi gestapovsko-domobranci sodelavec. Toda dolgo neodkrit. Zato je tudi on vse do začetka januarja 1945 na obveščevalnem območju in v zvezi z njim povzročil veliko škodo. Petra Stareta so odkrili in po obsežni preiskavi kaznovali 8. januarja 1945.

Tudi Jože Urbanc-Gašper je s svojimi pajdaši na koncu vojne prešel na Koroško in tudi on je bil med tistimi vrnjenimi domobranci kakor brata Murnik. A on je bil zaprt med drugimi v Šentvidu. Takrat so varnostniki imeli še premalo pregleda nad vrnjenimi domobranci, zlasti še, če niso bili zaprti v domačih krajih. Tako je bilo tudi z Jožetom Urbancom, ki je imel toliko grehov, da bi ga zanesljivo čakala najhujša kazen. Toda – zaradi neprevидnosti in ker še niso vedeli, kakšen zločinec je, je Gašperju s pomočjo sorodnice uspelo pobegniti prek meje, kjer je tudi ostal.

Navedel bi lahko še vrsto drugih primerov, a naj nekaj teh izjem zadostuje.

O dezertjerjih na koncu še tole.

Vsi partizanski dezertjerji niso prešli – seveda prek gestapa in policije-k domobrancem. Bilo je nekaj takih, ki so bili pritegnjeni k policiji. Toda-partizanski dezertjerji, ki so marsikaj vedeli, so bili vseeno ter zato tudi škodljivi.

Vendar je vsakdo izmed njih kot vzrok dezerterstva navajal slabo ravnanje v partizanih, preganjanje; izmišljali so si različne, storjene jim krivice-le oni niso bili nič krivi. Tudi jih ni motilo, da so v bistvu prešli pod poveljstvo gestapa, ki je bil dotlej njihov največji sovražnik. Kakšni so bili ti ljudje, pa je bilo že omenjeno. Saj se je tudi v partizanih zgodilo marsikaj napačnega, marsikomu je bila prizadejana kakavejša ali manjša krivica, življenje v gozdovih je bilo težavno, nevarno, prehrana dostikrat zaradi hajk in ofenziv neredna, a to ni mogel biti poglavitni vzrok za dezerterstvo. Če bi bili zavednejši Slovenci, v nobenem primeru ne bi prešli na sovražnikovo stran. Ko so bili med partizani, vsekakor ni bilo vedno prijetno, a bili so na pravi, osvobodilni strani!

Odmevi

Je zdaj vse pojasnjeno?

Tovarišica Marta Pahor-Nataša iz Kopra je v zadnji številki TV-15 (št. 13, 31. 3. 1988) pojasnila, kdo naj bi bil Berginc, komandir 2. voda iz 2. bataljona VDV, ki je bil ujet in ubit v taoborišču Dachau.

Tovarišica Nataša trdi, da je bil ujeti komandir tega voda (in prejšnji komandir Kobariške čete VOS) Maks Berginc.

V objavljeni raziskavi Franca Merviča o VOS na Tolminskem (TV-15, št. 32, 27. 8. 1987) pa beremo, da je bil padli komandir Kobariške čete VOS Stanko Berginc-Matajur.

Stanislav Berginc-Maks (rojen 16. 11. 1925 Kamno – Tolmin, ki je naveden v seznamu kot živeči borec brigade, je hotel z objavljeno sliko pokazati, kako živ in zdrav stopa v prvi vrsti v osvobodjeni Ljubljani. To je njegov dokaz, da ni bil ujet in ubit, kakor je ob površnem prelistavanju ugotovil v knjigi. Seveda ni bil, kajti ujet in ubit je bil Stanko. Vendar se je Stanislav pod sliko podpisal kot Stanko Berginc-Maks, ne pa kot Stanislav, kar je njegovo uradno ime.

Vsekakor so zdaj podatki toliko jasni, da bo lahko brigadni odbor za vključitev padlega borca v seznam dobil zamčeno točne podatke pri pristojnem matičnem uradu. Tretji (Rajko Berginc) ni povezan s tematsko knjigo. Pojasnjevanje torej ne bo več potrebno, kakor tudi ni bil potreben takšen prispevek Stanislava Berginca, ki je namesto pojasnjeval, bolj vse skupaj zameglil.

Drago Vresnik

Kam plovemo ali kaj se nam še obeta?

Da se bosanska socialistična zveza s skrbjo obraca na slovensko stran in deli nasvete, da beogajski močni politiki iz novih garnitur z vse bolj grozečimi toni jemljejo v šolo slovenske politike in, da se je kepa, imenovana »JLA« zvalila pod breg ter prispela v »dolino« velikanska kot gora, to danes ve že vsakdo med nami, vprašati pa se je, kam plujemo in, kaj se nam še novega obeta potem, ko smo zvedeli, da na najvišji državni ravni naše slovensko sodstvo »ne slišijo« več »niti pet postov«. Zdaj ne gre več za donache besede, ki letijo sem ter tja, zdaj se že s skrajno resnostjo lahko vprašamo o dejanskih pravilih igre in o tako pogosto zvečeni (pa ne resno »gor jemati«) besedi o pravni državi.

In če za hip odmaknemo iz fokusa vse nadrobnosti, ki se nabirajo iz dneva v dan, oziro-

Kdo po napravil čistko!

Ko sem v TV-15 (številka 10) prebral uvodni članek, sem se zamislil, ali je taka gonja proti JLA v javnih glasilih, kot je Mladina, upravičena ali ne.

Naša armada se je rodila med narodnoosvobodilnim bojem, zato jo upravičeno imenujemo »naša ljudska armada«. Armada s takim imenom bi se morala tudi v mirnodobnih časih boriti proti vsem, ki spodbujajo temeljne pridobitve naše revolucije. To pa se ni dogajalo. Notranji sovražniki so našo družbo pripeljali na rob gospodarskega propada. Naša ljudska armada na vsa ta razdiralna dejanja ni odgovorila, kot bi bila njena dolžnost.

Naša povojna družba je, ko notranji sovražniki še niso bili tako utrjeni, določila za takratne čase sorazmerno velik znesek (okrog 13 milijard din) za filmsko ovekovečenje dražgoške bitke. Iz tega projekta ni bilo nič. Nikogar ni zato bolela glava. Mar ni bil tudi ta nič – delo notranjega sovražnika? Je kdo zadevo razčistil?

Nič se ne čudim, če je mladini prekipelo, posebno ob podatkih, da bodo dolgove, ki jih je napravila sedanja generacija, odplačevali njih vnuki ali celo pravnuki.

Zastavlja se vprašanje, kako se znebiti notranjega sovražnika, ki je napravil naši družbi po vojni več škode kot vsi zunanji sovražniki?

Franc Čadež

ma skrbno pretehtamo, kaj je na dnu »cedila« ostalo po pregledu te silne inflacije besed, lahko vidimo predvsem dve: da je dosegla pavšalizacija vsakršnih resnih vprašanj takšno stopnjo, da z argumenti sploh ni več mogoče polemizirati in da se na nek način uresničujejo napovedi, ki so predvidevale, da se bo odvijal scenarij diferenciacije po vsej državi po podobni »Savla in Pavla«. Sami smo si krivi, če dovoljujemo, da se razprave, obtožbe ali podtikanja spuščajo na vse nižjo raven in, če preveč mirno (ali preveč oprezno) gledamo, kako prihaja na dan vse več primitivizma, teženj po novih voluntarističnih prijemih, aktivizmu tipa 1945 in vsesplošnem sumničanju vsega, kar funkcionira razmišljujoče, analitično in na osnovi podatkov, dejstev, dokumentov ter analiz.

Kaj bo pa storil jeseniški železar, če mu na primer delovna organizacija iz Srbije, kamor pošilja svoje jeklo in železo že dolga leta, preprosto ne plača, ker nima? In kaj bo storil žirovski čevljar, če nima kje vzeti prispevka za nerazvite?

B. Ž. J.

Rezultati tekmovanja borcev NOB na partizanskih smučinah v Cerknem (13. marca 1988)

TEKI:

BORKE

1. Ribnikar Cilka	Tržič	5,50
2. Dvoržak Anuša	Ljubljana	6,42
3. Vidic Angelca	Jesenice	6,47

BORCI

Kategorija B

1. Jeram Anton	Idrija	4,54
2. Pristavec Janko	Radovljica	5,18
3. Štular Ivan	Radovljica	5,47

Kategorija A

1. Pivk Milan	Radovljica	7,44
2. Žvan Jože	Radovljica	7,57
3. Jošt Ivan	Kranj	8,00

VELESLALOM:

BORKE

1. Šmit Angelca	Radovljica	52,24
2. Kravcar Marta	Tržič	53,32
3. Berlić Tončka	Ljubljana	61,13

BORCI

Kategorija C

(13 udeležencev)		
1. Grm Franc	Ljubljana	40,84
2. Kravcar Karel	Tržič	44,59
3. Saksida Ivan	Jesenice	44,91

Kategorija B

(32 udeležencev)		
1. Štefe Janez	Tržič	41,56
2. Bajželj Mirko	Kranj	42,20
3. Jakin Rado	Ljubljana	42,81

Kategorija C

(20 udeležencev)		
1. Primožič Franc	Tržič	40,17
2. Šarabon Vinko	Kranj	40,45
3. Podgornik Peter	Nova Gorica	40,92

Ekipe občinskih odborov ZZB NOV

1. Tržič	241 točk
2. Radovljica	198 točk
3. Kranj	163

Ekipe ZZB NOV Ljubljana je osvojila 134 točk. Ker je sestavljena iz petih občinskih združenj, je ekipno nastopala izven konkurence.

Javorovica, 12. marca 1988

Veleslalom za memorial 4. bataljona Cankarjeve brigade

Smučarsko društvo Šentjerneje je na Javorovici 12. marca 1988 izvedlo tradicionalni veleslalom za memorial 4. bataljona Cankarjeve brigade, ki je prav v teh dneh leta 1944 izkrmel v neenakem boju s sovražniki. Tekmovanje je potekalo istočasno na dveh progah – Tončkini in Tkalčičevi – obe poimenovani po padlim komandantu in politični komisarki imenovanega bataljona. Zmagovalci po posameznih kategorijah so prejeli kolajne in značke ter praktična darila. Ekipni zmagovalec SD Šentjerneje pa prehodni pokal s plaketami, ki ga je podelil predsednik odbora Cankarjeve brigade general Lojze Hren.

Zmagali so: med cicibani Rok Kocjan (Rog) in Irena Auersperger (Rog); med mlajšimi pionirji oziroma pionirkami Gregor Morala in Barbara Bašković (oba Rog); med starejšimi pionirji in pionirkami Andrej Lavrič in Jerneja Počrvina (oba Rog); med mladinci Matej Rešetič (Šentjakob) in med mladinkami Urša Kusič (Rog); med člani Robi Peric (Rog) in Mateja Žugič (Podbočje) med članicami; ter v vrstah veteranov Tone Vesel (Rog) in v vrstah veteranek Tončka Grubar (Šentjakob).

Janez Kuhelj

Borci na letni skupščini osnovne organizacije združenj borcev NOV Laško izrekamo svoje mnenje in dajemo

podpora

slovenski skupščini ob sprejemanju ustavnih dopolnil. Naše stališče je, da amandmaji, ki krnijo interese in cilje razvoja slovenskega naroda in jih vsa naša slovenska javnost zavrača, niso sprejemljivi ter jih zato odločno zavračamo.

Podpiramo vse vitalne prvine, pomembne za naš nadaljnji razvoj ob spreminjanju političnega in gospodarskega sistema s krepitvijo iniciative in odgovornosti človeka. To naj se odrazi v neposrednih volitvah, tržnem gospodarstvu in tehnološko – inovativni družbi. To naj bo izziv za usklajevanje medrepubliških interesov. Svarimo pred pritiski. V skrajnem primeru predlagamo, da sprejme slovenska skupščina odločitev in razpiše referendum, kot končno stališče slovenskega naroda, do predlaganih ustavnih sprememb.

V Laškem, dne 26. marca 1988

Osnovna organizacija združenj borcev NOV Laško

Poslanica dr. Hafdana Mahlerja, generalnega sekretarja SZO, za svetovni dan zdravja 1988

Zdravje za vse – vsi za zdravje

40 let je minilo, odkar so dobronamerni in daljnovidni možje in žene postavili temelje za SZO.

V zgodovini je bila to dejansko prva spodbuda za sodelovanje pri zaščiti in izboljšanju človekovega zdravja na svetovni ravni. Zdravja, ki je v Ustanovni listini SZO pravilno označeno kot popolno telesno, duševno in socialno blagostanje in ne le kot odsotnost bolezni ali slabega počutja.

Za prvih 30 let obstoja SZO je bil zlasti značilen velik napredek na področju znanosti, tehnologije in medicine. Zadostne izkušnje in strokovno znanje so postali dovolj dostopni, da so lahko omogočili zdravstveno varstvo za vse prebivalce našega planeta. Še vedno pa zija prepad med zdravjem »bogatih« in zdravjem »revnih«. Kar tiče zdravja vlada na naši vesoljski ladji Zemlji, žal še vedno velika neenakost. Na primer: Skoraj 1000 milijonov ljudi je ujetih v začaran krog revščine, slabe hranjenosti, bolezni in obupa, kar izčrpa njihovo energijo, zmanjšuje delovno zmogljivost in omejuje njihovo možnost za načrtovanje prihodnosti.

Povprečna pričakovana življenjska starost niha od 70 let v enih državah, do komaj 50 let v drugih. V večini dežel v razvoju umre od 1000 živorojenih otrok skoraj 100 ali celo 200 v prvem letu življenja, čeprav je industrializiranim državam uspelo to število znižati na 10–20 ali celo manj.

Za ženske v večini revnih držav obstaja dvestokrat večja nevarnost, da umrejo med nosečnostjo ali porodom, kot za tiste v bogatih. Omogočanje boljšega zdravja z novimi pristopi, novimi strategijami in smotnim upravljanjem dostopnih virov je postalo vprašanje enakopravnosti in socialne pravičnosti.

Znotraj SZO se je 166 držav članic eno-

glasno zavezalo »Zdravju za vse«, strategiji, ki trdno stoji na štirih temeljih:

- tehnologiji, ki ni nujno visoko razvita, ampak primerna; in s »primerno« ne mislimo le strokovno zanesljivo, temveč na družbeno sprejemljivo in ekonomsko dostopno;

- politični dobri volji, da bi izboljšali zdravje in s tem ljudem omogočili ekonomsko plodno in družbeno koristno življenje;

- sodelovanju zdravstvenega sektorja z drugimi bistvenimi področji razvoja, kot so vzgoja in izobraževanje, kmetijstvo, industrija in informatika;

- in ne nazadnje na udeležbi družbe in posameznika pri prizadevanju za boljše zdravje: »Vsi za zdravje do leta 2000«.

Deklaracija o osnovnem zdravstvenem varstvu iz Alma Ate, ki je zdaj stara že deset let, je jasno začrtala pot, po kateri zdaj trdno stopamo. In prav po tej poti moramo iti zdaj naprej, mi vsi, možje in žene, ki niso samo predmeti napredka, ampak so dejansko prav nosilci napredka, že zlasti napredka v zdravju.

Možje in žene, ki delujejo na področju vzgoje in izobraževanja, kmetijstva, industrije, informatike ali mnogih drugih poklicih in ki se zavedajo vzajemnih koristnih učinkov napredka v sožitju z zaščito in pospeševanjem dobrega zdravja.

Ljudje od vsepovsod, vključno z vrhovnimi političnimi in duhovnimi voditelji, s Severa in Juga, Vzhoda in Zahoda, ki se ne glede na medsebojne razlike spoznali, da je zdravje dobro za vse ljudi in je bistvenega pomena; da leži v zdravju tako ekonomska vrednost kot socialna pravičnost. Seveda pa se moramo vsi zavedati, da zdravje ni vse, a da brez zdravja ni ničesar. V interesu človeškega rodu je, da si zagotovi »Zdravje za vse – vsi za zdravje«.

Minulo soboto je strelska družina Janez Mrak Dovje Mojstrana organizirala že 14. patroljni tek »Radovna '88«. Ker je spomladansko sonce že pobralo sneg letošnje nerododarne zime v Srednji Radovni, so progo uredili na koncu Zgornje Radovne in ob začetku Krme. Tekmovanje prireja jo v spomin na žrtve nemškega zločina 20. septembra 1944. Kljub izredno slabemu vremenu se je tekmovanja na smučeh udeležilo 70 tekmovalcev, ki so bili razvrščeni v več skupin. V skupini moških med 18 in 35 letom je zmagala ekipa TO Jesenice v postavi Igor in Boris Kobentar ter Branko Gričar (na sliki). Tudi v naslednji kategoriji od 35 do 50 let je bila najboljša ekipa jeseniških teritorialcev.

Tekst in foto: STAŠ

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je delovala v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem.

TV-15 je glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, ki sta njegova ustanoviteljica. Izdajatelj je Založba Borec s sedežem v Ljubljani.

Naslov uredništva: Ljubljana, Miklošičeva 28/I. Telefon: 327-780. V uredništvu smo: glavni urednik – ŽVONE KRŽIŠNIK, odgovorni urednik – VIKTOR KONJAR, novinarji-uredniki – ŽIVA DROLE, BOJAN KUNTARIČ, MILENKO STRAŠEK, BOJANA ŽOKALJ-JESIHI, redaktorica-ilektorica – MIRANDA MRČELA, tehnični urednik-oblikovalec – DRAGO SETNIČAR, tajnica uredništva – MARA OKORN.

Uprava in naročniški oddelki: Ljubljana, Ul. Moše Pijadeja 24. Telefon: 317-049. P. P. 598. Člani časopisnega sveta TV-15: predsednica – MIRA SVETINA, DUŠAN BENKO, RAŠKO BRADAŠKA, MILAN FILIČIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA ŠKODNIK, BLAŽ LAVRIČ, VLADIMIR DEJAN, MARINKA LEVIČNIK.

TV-15 izhaja kot tednik. Cena izdoda: 300 din. Letna naročnina za 1988 (52 števil): 13.000 din. Naročnina za I. polletje: 7.000 din. Tisk in korektura: ČGP Delo, Ljubljana.

TV-15 je oproščen temeljnega prometnega davka po mnenju Sekretariata za informacije IS SRS (42/1-72 z dne 12. 4. 1974).